

Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal

Anna Alabart Vilà

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

FACULTAT DE CIÈNCIES ECONÒMIQUES I EMPRESARIALS
UNIVERSITAT DE BARCELONA

ELS BARRIS DE BARCELONA I EL
MOVIMENT ASSOCIATIU VEÏNAL.

VOLUM I

Per ANNA ALABART VILÀ

152/4
22 febrers 82

INDEX GENERAL

FACULTAT DE CIÈNCIES ECONÒMIQUES I EMPRESARIALS

UNIVERSITAT DE BARCELONA

PRESENTACIÓ	1
INTRODUCCIÓ / METODOLOGIA I FONTS.....	5

VOLUM I : BARCELONA ELS SEUS BARRIS I LA SEVA POBLACIÓ

CAPÍTOL I. BARCELONA, DE LA CIUTAT A L'ÀREA

METROPOLITANA	16
---------------------	----

1.1. PRIMER CREIXEMENT DE LA CIUTAT.....	16
--	----

1.2. CAP A LA GRAN CIUTAT. CREIXEMENT	
---------------------------------------	--

ELS BARRIS DE BARCELONA I	19
---------------------------	----

EL MOVIMENT ASSOCIATIU VEÏNAL	28
-------------------------------	----

CAPÍTOL II. PLANIFICACIÓ

2.1. L'ENDERROCAMENT DE LES MURALLES	
--------------------------------------	--

I LA CONSTRUCCIÓ DE L'ETXAMPLE.....	38
-------------------------------------	----

2.2. PLANIFICACIÓ DURANT LA REPÚBLICA.....	42
--	----

2.3. PLANIFICACIÓ TERRITORIAL I URBÀ-	
---------------------------------------	--

NISME DESPRÉS DE LA GUERRA	44
----------------------------------	----

2.3.1. PRIMER PERÍODE (1939-59).....	46
--------------------------------------	----

2.3.2. PERÍODE 1959-1973.....	51
-------------------------------	----

2.3.3. PERÍODE 1973-1981.....	55
-------------------------------	----

CAPÍTOL III. EVOLUCIÓ DELS MUNICIPIS

BARCELONA	
-----------------	--

3.1. GRÀCIA	56
-------------------	----

3.2. SANT MARTÍ DE PROVENÇALS.....	61
------------------------------------	----

TESI DOCTORAL DIRIGIDA PEL
DR. EMILI BOIX I SELVA, DI-
RECTOR DEL DEPARTAMENT DE
SOCIOLOGIA, I PRESENTADA
PER ANNA ALABART VILÀ.

BARCELONA, DESEMBRE DE 1981

ÍNDEX GENERAL

PRESENTACIÓ	1
INTRODUCCIÓ , METODOLOGIA I FONTS.....	5

VOLUM I : BARCELONA ELS SEUS BARRIS I LA SEVA POBLACIÓ
--

CAPÍTOL I. BARCELONA, DE LA CIUTAT A L'ÀREA

<u>METROPOLITANA</u>	16
1.1. PRIMER CREIXEMENT DE LA CIUTAT.....	16
1.2. CAP A LA GRAN CIUTAT. CREIXEMENT DINS I FORA MURS	19
1.3. BARCELONA ÀREA METROPOLITANA.....	28

CAPÍTOL II. PLANIFICACIÓ

2.1. L'ENDERROCAMENT DE LES MURALLES I LA CONSTRUCCIÓ DE L'EIXAMPLE.....	38
2.2. PLANIFICACIÓ DURANT LA REPÚBLICA.....	42
2.3. PLANIFICACIÓ TERRITORIAL I URBA- NISME DESPRÉS DE LA GUERRA	44
2.3.1. PRIMER PERÍODE (1939-59).....	46
2.3.2. PERÍODE 1959-1973.....	51
2.3.3. PERÍODE 1973-1981.....	55

CAPÍTOL III. EVOLUCIÓ DELS MUNICIPIS DE L'ENTORN DE

<u>BARCELONA</u>	57
3.1. GRÀCIA	58
3.2. SANT MARTÍ DE PROVENÇALS.....	61

3.3. HORTA	66
3.4. SANT ANDREU DE PALOMAR.....	69
3.5. SANT GERVASI DE CASSOLES.....	73
3.6. SARRIÀ I PEDRALBES.....	76
3.7. LES CORTS	81
3.8. SANTS	83

CAPÍTOL IV. ELS BARRIS I BARRIADES DE BARCELONA..... 88

4.1. EL MAPA DE BARRIS I BARRIADES DE BARCELONA.....	89
4.2. ANÀLISI DE LA POBLACIÓ DE LES BAR- RIADES.....	113
4.2.1. POBLACIÓ I DENSITAT.....	114
4.2.2. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS SEXE I EDAT.....	120
4.2.3. LA IMMIGRACIÓ.....	127
4.2.4. COMPOSICIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LLOC DE NAIXEMENT.....	145
4.2.5. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DES DEL 1970 AL 1978.....	155
4.2.6. ACTIVITAT DE LA POBLACIÓ.....	160
4.3. ANÀLISI DE LA POBLACIÓ PER BARRIS.....	173
4.3.1. ELS BARRIS DE LA ZONA FRANCA...	174
4.3.2. ELS BARRIS DE LA CIUTAT VELLA..	176
4.3.3. ELS BARRIS DEL FORT PIO.....	178
4.3.4. ELS BARRIS DEL POBLE NOU.....	179
4.3.5. ELS BARRIS DEL BESÒS.....	181

4.3. 6. ELS BARRIS DE SANTS.....	183
4.3. 7. ELS BARRIS DE LA SAGRADA FAMÍLIA.....	184
4.3. 8. ELS BARRIS DE LA SAGRERA.....	186
4.3. 9. ELS BARRIS DE SANT MARTÍ DE PROVENÇALS.....	189
4.3.10. ELS BARRIS DE LES CORTS.....	191
4.3.11. ELS BARRIS DEL GUINARDÓ.....	192
4.3.12. ELS BARRIS DEL BON PASTOR.....	194
4.3.13. ELS BARRIS DE PEDRALBES.....	196
4.3.14. ELS BARRIS DE SARRIÀ.....	198
4.3.15. ELS BARRIS DE LA VALLCARCA....	200
4.3.16. ELS BARRIS DE LA VALL D'HEBRON.....	201
4.3.17. ELS BARRIS D'HORTA.....	203
4.3.18. ELS BARRIS DE VILAPISCINA.....	205
4.3.19. ELS BARRIS DELS NOU BARRIS....	207
4.4. <u>UN INTENT D'EXPLICACIÓ GLOBAL :</u> <u>LES ZONES DE LA CIUTAT</u>	214

VOLUM II : LES ASSOCIACIONS DE VEÏNS DE BARCELONA

<u>CAPÍTOL I. EL MOVIMENT ASSOCIATIU VEÏNAL</u>	225
1.1. ORÍGENS I DESENVOLUPAMENT DEL MOVIMENT VEÏNAL.....	231
1.1.1. EXPLICACIONS QUE ES SO- LEN DONAR.....	231
1.1.2. ANÀLISI DELS ORIGENS DEL MOVIMENT VEÏNAL.....	234
1.1.3. ANYS DE CREACIÓ DE LES ASSOCIACIONS DE VEÏNS	262
1.2. ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT DEL MOVIMENT VEÏNAL.....	272
1.2.1. ELS SOCIS DE LES AA.VV.....	272
1.2.2. LA JUNTA	284
1.2.3. LES VOCALIES.....	300
1.2.4. LES ASSEMBLEES	304
1.2.5. EL LOCAL	309
1.2.6. LA INFORMACIÓ	312
1.2.7. LES FINANCES.....	315
1.3. COORDINACIÓ DEL MOVIMENT VEÏNAL.....	320
1.3.1. COORDINACIÓ DE LES COMIS- SIONS DE BARRI.....	321
1.3.2. COORDINADORA DE SANT ANTONI...	323
1.3.3. LA FEDERACIÓ D'ASSOCIACIONS DE VEÏNS DE BARCELONA.....	327
1.4. TREBALL I CONSECUCIONS MÉS IMPOR- TANTS DEL MOVIMENT VEÏNAL.....	340
• <u>SÍNTESI I CONCLUSIONS</u>	352

CAPÍTOL II. ENQUESTA SOBRE EL CONEIXEMENT I IMATGE DELS
BARRIS I DE LES ASSOCIACIONS DE VEÏNS

2.1. METODOLOGIA	360
2.1.1. EL QÜESTIONARI.....	361
2.1.2. ELECCIÓ DE LA MOSTRA	368
2.1.3. CONTROLS.....	371
2.1.4. CONTRASTACIÓ	372
2.2. CONEIXEMENT, SATISFACCIÓ I UTILITZACIÓ QUE DELS BARRIS FAN ELS VEÏNS....	383
2.2.1. CONEIXEMENT QUE ELS VEÏNS TENEN DEL BARRI.....	383
2.2.2. PREFERÈNCIA DELS VEÏNS RESPECTE A LLUR BARRI.....	398
2.2.3. UTILITZACIÓ DEL BARRI.....	403
2.3. CONEIXEMENT I IMATGE DE LES AA.VV.....	407
2.3.1. CONEIXEMENT DE LES AA.VV.....	409
2.3.2. IMATGE DE LES AA.VV.....	421
2.3.3. RELACIÓ ENTRE EL NIVELL DE CONEIXEMENT DE LES AA.VV. I LA IMATGE QUE D'ELLES ES TÉ.....	440
2.4. INFLUÈNCIA DE LES AA.VV EN EL CONEIXEMENT I PREFERÈNCIA DEL BARRI.....	444
2.4.1. INFLUÈNCIA DE LES AA.VV EN EL CONEIXEMENT DELS BARRIS.....	444
2.4.2. INFLUÈNCIA DE LES AA.VV EN LA PREFERÈNCIA PEL BARRI.....	445

INDEX DE TÍTOLS

VOLUM I

CAPÍTOL I

TÀULA Nº 1. ESTAT DE LA POBLACIÓ

TÀULA Nº 2. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

CAPÍTOL IV

TÀULA Nº 1. POBLACIÓ

TÀULA Nº 2. ESTAT DE LA POBLACIÓ

TÀULA Nº 3. INDEX DE BELLESA

TÀULA Nº 4. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER BARRIADES

TÀULA Nº 5. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER GÈNERE

TÀULA Nº 6. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ A LES

TÀULA Nº 7. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS

2.5. ANÀLISI DE LES VARIABLES INDEPENDENTS QUANTIFICADES A PARTIR DE L'ENQUESTA.....	447
2.5.1. LA INFORMACIÓ: RÀDIO, PREMSA, REVISTES, LLIBRES, TELEVISIÓ.....	448
2.5.2. IDEOLOGIA POLÍTICA ; VOT A LES MUNICIPALS, SINDICAT PREFERENT, AUTODEFINICIÓ POLÍTICA.....	459
2.5.3. SOCIABILITAT: ACTIVITATS, ASSISTÈNCIA A ACTES, SOCIS D'ENTITATS RESTRICTIVES, CELEBRACIONS, PREFERÈNCIA VIATGES ORGANITZATS.....	468
2.5. <u>CONCLUSIONS DE L'ENQUESTA</u>	487
CONCLUSIONS FINALS	492
BIBLIOGRAFIA	498
BIBLIOGRAFIA CITADA	499
BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA	504
ANEX.	
LLOC D'ORIGEN	501

ÍNDEX DE TAULES

VOLUM I

CAPÍTOL I

TAULA Nº 1, EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE BARCELONA, 1362-1887.....	23
TAULA Nº 2, EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DELS MUNICIPIS DE L'ENTORN DE BARCELONA.....	27

CAPÍTOL IV

TAULA Nº 1, POBLACIÓ, SUPERFÍCIE I DENSITAT DE LES BARRIADES DE BARCELONA.....	117
TAULA Nº 2, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS GRUPS D'EDAT , PER BARRIADES	121
TAULA Nº 3, ÍNDEX DE VELLESA	124
TAULA Nº 4, DISTRIBUCIÓ DE LA IMMIGRACIÓ PER BARRIADES	127
TAULA Nº 5, DISTRIBUCIÓ DE LA IMMIGRACIÓ SEGONS ANY D'ARRIBADA A BARCELONA.....	128
TAULA Nº 6, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ A LES BARRIADES PER PERÍODES	129
TAULA Nº 7, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN	131

TAULA Nº 8, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ, SEGONS	
ORIGEN, PER BARRIADES	133
TAULA Nº 9, INCIDÈNCIA DE LA IMMIGRACIÓ A LES	
BARRIADES.....	135
TAULA Nº 10, INCIDÈNCIA DE LA IMMIGRACIÓ A LES	
BARRIADES, PER PERÍODES.....	139
TAULA Nº 11, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS	
LLOC DE NAIXEMENT I BARRIADES	153-15
TAULA Nº 12, CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ DE BAR-	
CELONA DES DEL 1945 AL 1978.....	155
TAULA Nº 13, CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ DE 1970	
A 1978, PER BARRIADES.....	156
TAULA Nº 14, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SE -	
GONS ACTIVITAT PER BARRIADES.....	160
TAULA Nº 15, DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ACTI-	
VA SEGONS PROFESSIONS PER BARRIA-	
DES.....	162
TAULA Nº 16, MENORS I JUBILATS, PER BARRIADES.....	168
TAULA Nº 17, POBLACIÓ ACTIVA FEMENINA PER BAR-	
RIADES.....	170
TAULA Nº 18, PERCENTATGE DE MESTRESSES DE CA -	
SA SOBRE POBLACIÓ FEMENINA A CA -	
DA BARRIADA.....	171
TAULA Nº 19, TAULES RESUM DE LES CARACTERÍSTI -	
QUES DE LA POBLACIÓ ALS BARRIS I	
BARRIADES DE BARCELONA.....	210-211
	212-213

TAULA Nº 20, CARACTERÍSTIQUES DE LA POBLACIÓ DE LES ZONES.....	220
---	-----

VOLUM II

CAPÍTOL 1

TAULA Nº 1, MOTIUS DE CONSTITUCIÓ DE LES AA.VV.....	235
TAULA Nº 2, CLASSIFICACIÓ DE LES AA.VV SEGONS NOMBRE DE SOCIS I NOMBRE DE VEÏNS DEL BARRI.....	273
TAULA Nº 3, PERCENTATGES DE BAIXES A LES AA.VV.....	278
TAULA Nº 4, CLASSIFICACIÓ DE LES AA.VV, SEGONS REPARTIMENT DELS SOCIS EN EL BARRI.....	282
TAULA Nº 5, CÀRRECS DE LES JUNTES DE LES AA.VV.....	288
TAULA Nº 6, DISTRIBUCIÓ, SEGONS SEXE, DELS CÀR - RECS DE LES JUNTES.....	288
TAULA Nº 7, DISTRIBUCIÓ, SEGONS EDAT, DELS CÀR - RECS DE LES JUNTES.....	289
TAULA Nº 8, EDAT MITJANA DELS CÀRRECS DE LES JUNTES.....	290
TAULA Nº 9, AFILIACIÓ POLÍTICA DELS CÀRRECS DE LES JUNTES DE LES AA.VV.....	291

TAULA Nº 10, DISTRIBUCIÓ DE LES AA.VV, SEGONS NOMBRE DE VOCALIES QUE TENEN.....	295
TAULA Nº 11, DISTRIBUCIÓ DE LES AA.VV, SEGONS NOMBRE DE VOCALIES DE MÉS DE QUATRE MEMBRES.....	296
TAULA Nº 12, CLASSIFICACIÓ DE LES VOCALIES SE- GONS OBJECTIU DE TREBALL.....	297
TAULA Nº 13, DISTRIBUCIÓ, SEGONS EDAT I SEXE, DELS MEMBRES DE LES VOCALIES.....	301
TAULA Nº 14, DISTRIBUCIÓ DELS MEMBRES DE LES VOCALIES SEGONS AFILIACIÓ POLÍTICA.....	302
TAULA Nº 15, DISTRIBUCIÓ DE LES AA.VV, SEGONS LA QUANTIA DELS SEUS INGRESSOS FI- XES.....	315
TAULA Nº 16, CLASSIFICACIÓ DE LES AA.VV, SEGONS LA QUANTIA DE LES QUOTES PAGADES PELS SOCIS.....	316
TAULA Nº 17, DISTRIBUCIÓ DE LES AA.VV, SEGONS QUANTIA DELS INGRESSOS VARIABLES (DADES CORRESPONENTS A 1979).....	317
TAULA Nº 18, DISTRIBUCIÓ DE LES AA.VV, SEGONS INGRESSOS TOTALS (1979).....	318

CAPÍTOL II

TAULA Nº 1, COMPARACIÓ DE LES DADES OBTINGUDES PER L'ENQUESTA I LES DEL PADRÓ, RES- PECTE A LES EDATS DE LA POBLACIÓ	374
--	-----

TAULA Nº 2,	DISTRIBUCIÓ PER SEXES, EN ELS RESULTATS DE 'ENQUESTA I A LES DADES DEL PADRÓ.....	375
TAULA Nº 3,	DISTRIBUCIÓ SEGONS ESTAT CIVIL , EN ELS RESULTATS DE L'ENQUESTA I EN EL PADRÓ.....	377
TAULA Nº 4,	DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN, SEGONS DADES DE L'ENQUESTA I DADES DEL PADRÓ.....	379
TAULA Nº 5,	CONEIXEMENT DEL NOM DEL BARRI.....	383
TAULA Nº 6,	CONEIXEMENT DELS LÍMITS DEL BARRI.....	385
TAULA Nº 7,	CONEIXEMENT DEL NOM I DELS LÍMITS DELS BARRIS, SEGONS CARACTERÍSTIQUES DE SEXE, EDAT, ACTIVITAT, NIVELL D'ESTUDIS I ANYS DE RESIDÈNCIA AL BARRI, DELS ENTREVISTATS.....	388
TAULA Nº 8,	CONEIXEMENT DELS PROBLEMES DELS BARRIS.....	390
TAULA Nº 9,	CONEIXEMENT DELS PROBLEMES DELS BARRIS A CADA UN D'ELLS.....	392
TAULA Nº 10,	DISTRIBUCIÓ DE LES RESPOSTES DONADES SOBRE PROBLEMÀTICA DELS BARRIS, SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES DE SEXE, EDAT, ACTIVITAT I NIVELL D'ESTUDIS DELS ENTREVISTATS.....	395
TAULA Nº 11,	SATISFACCIÓ DELS VEÏNS RESPECTE AL SEU BARRI.....	398

TAULA nº 12,	DISTRIBUCIÓ DE LES RESPOSTES DONADES A LA SATISFACCIÓ RESPECTE AL BARRI, SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES DE SEXE, EDAT, ACTIVITAT, NIVELL D'ESTUDIS I ANYS DE RESIDÈNCIA AL BARRI, DELS QUI RESPONEN.....	402
TAULA nº 13,	LLOCS DE COMPRA D'ALIMENTS.....	404
TAULA nº 14,	EMPLAÇAMENT DE LA PERRUQUERIA UTILITZADA.....	405
TAULA nº 15,	GRAU DE CONEIXEMENT DE LES AA.VV ALS DIFERENTS BARRIS.....	409
TAULA nº 16,	INFLUÈNCIA DE L'ACTIVITAT DE LES AA.VV. EN EL CONEIXEMENT QUE D'ELLES TENEN ELS VEÏNS.....	412
TAULA nº 17,	GRAU DE CONEIXEMENT DE LES AA.VV SEGONS IDEOLOGIA POLÍTICA.....	416
TAULA nº 18,	GRAU DE CONEIXEMENT DE LES AA.VV SEGONS DIARIS LLEGITS.....	417
TAULA nº 19,	DISTRIBUCIÓ SEGONS SEXE, EDAT I PROFESSION DE LA RELACIÓ DELS ENTREVISTATS AMB L'A.VV DEL SEU BARRI.....	420
TAULA nº 20,	IMATGE DE LES AA.VV.....	421
TAULA nº 21,	IMATGE DE LES AA.VV COMPARADA AMB LA DE L'AJUNTAMENT, RESPECTE DE LA DEFENSA DELS INTERESSOS DELS BARRIS.....	424
TAULA nº 22,	IMATGE DE LES AA.VV A CADA UN DELS BARRIS.....	428

TAULA Nº 23,	RELACIÓ ENTRE LA IMATGE DE LES AA.VV I EL NIVELL DE CONEIXE - MENT I RELACIÓ QUE TENEN AMB L'A.VV DEL SEU BARRI.....	441
TAULA Nº 24,	RELACIÓ ENTRE EL GRAU D'INFORMA- CIÓ I RELACIÓ AMB L'A.VV I EL NIVELL D'INFORMACIÓ I SATISFAC - CIÓ DEL BARRI.....	445
TAULA Nº 25,	UTILITZACIÓ DE LA TELEVISIÓ EN ELS DIFERENTS BARRIS.....	449
TAULA Nº 26,	UTILITZACIÓ DE LA RÀDIO EN ELS DIFERENTS BARRIS.....	450
TAULA Nº 27,	DIARIS LLEGITS, DISTRIBUCIÓ PER BARRIS.....	452
TAULA Nº 28,	LECTURA DE DIARIS, SEGONS ACTIVI- VITAT DELS ENTREVISTATS.....	453
TAULA Nº 29,	REVISTES LLEGIDES, DISTRIBUCIÓ SE- GONS BARRIS.....	456
TAULA Nº 30,	HÀBIT DE LECTURA EN ELS BARRIS.....	457
TAULA Nº 31,	COMPARACIÓ ENTRE L'HÀBIT DE LECTU- RA DE LLIBRES, DIARIS I REVISTES, A CADA UN DELS BARRIS.....	458
TAULA Nº 32,	QUÈ VA VOTAR, DISTRIBUCIÓ PER BAR- RIS.....	460
TAULA Nº 33,	PREFERÈNCIES SINDICALS EN FUNCIO DELS PARTITS VOTATS.....	462
TAULA Nº 34,	AUTODEFINICIÓ POLÍTICA, CLASSIFI- CADA SEGONS PARTIT VOTAT.....	464

TAULA Nº 35, DIARIS LLEGITS PELS VOTANTS DELS DIFERENTS PARTITS.....	465
TAULA Nº 36, TIPUS DE REVISTA LLEGIDA PELS VO- TANTS DELS DIFERENTS PARTITS.....	466
TAULA Nº 37, ACTIVITAT DURANT EL CAP DE SETMA- NA, DISTRIBUCIÓ SEGONS BARRIS.....	468
TAULA Nº 38, ASSISTÈNCIA A ACTES	470
TAULA Nº 39, ASSISTÈNCIA DELS VEÏNS ALS ACTES POPULARS, DISTRIBUCIÓ SEGONS BARRIS....	471
TAULA Nº 40, ASSISTÈNCIA ALS ACTES POPULARS , SEGONS EDAT DELS ENTREVISTATS.....	472
TAULA Nº 41, ASSISTÈNCIA ALS ACTES POPULARS , DISTRIBUCIÓ SEGONS ACTIVITAT	473
TAULA Nº 42, SOCIS DE CLUBS O ENTITATS DIS - TRIBUCIÓ SEGONS BARRIS.....	474
TAULA Nº 43, SOCIS D'ENTITATS RESTRICTIVES , DISTRIBUCIÓ PER BARRIS.....	475
TAULA Nº 44, CELEBRACIÓ DEL CAP D'ANY, DIS - TRIBUCIÓ DE LES PREFERÈNCIES PER BARRIS.....	476
TAULA Nº 45, PREFERÈNCIES EN LA CELEBRACIÓ DE LA REVETLLA DE SANT JOAN, PER BARRIS.....	477
TAULA Nº 46, PREFERÈNCIA PELS VIATGES ORGANIT- ZATS, DISTRIBUCIÓ PER BARRIS.....	480
TAULA Nº 47, PREFERÈNCIA PELS VIATGES ORGANIT- ZATS, SEGONS NIVELL D'ESTUDIS.....	481

ÍNDEX DE PLÀNOLS I MAPES

TAULA Nº 48, PREFERÈNCIA PELS VIATGES ORGANITZATS, SEGONS GRUPS D'EDAT.....	481
---	-----

VOLUM I

CAPÍTOL I

PLÀNOL Nº 1. EVOLUCIÓ DE LA DISTRIBUCIÓ DE BARCELONA, 1785-1842.....	25
PLÀNOL Nº 2. ZONES DASSICIDORS I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1842.....	32
PLÀNOL Nº 3. ZONES DASSICIDORS I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1850.....	33
PLÀNOL Nº 4. ZONES DASSICIDORS I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1860.....	34
PLÀNOL Nº 5. ZONES DASSICIDORS I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1870.....	35
PLÀNOL Nº 6. ZONES DASSICIDORS I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1871.....	36

ÍNDEX DE PLÀNOLS I MAPES

VOLUM I

CAPÍTOL I

PLÀNOL Nº 1,	EVOLUCIÓ DE LA CIUTAT DE BARCELONA, 1765-1842.....	25
PLÀNOL Nº 2,	ZONES DASSICORES I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA L'ANY 1900.....	32
PLÀNOL Nº 3,	ZONES DASSICORES I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA L'ANY 1950.....	33
PLÀNOL Nº 4,	ZONES DASSICORES I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1960.....	34
PLÀNOL Nº 5,	ZONES DASSICORES I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1970.....	35
PLÀNOL Nº 6,	ZONES DASSICORES I CIUTATS DE MÉS DE 100.000 HABITANTS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, L'ANY 1975.....	36

CAPÍTOL IV

PLÀNOL Nº 1,	ELS LÍMITS TERRITORIALS DE LES AA.VV....	90
PLÀNOL Nº 2,	EL PLÀNOL DE BARRIADES DE BARCELONA, ELABORAT PER LA FAVB.....	92
PLÀNOL Nº 3,	LES ZONES PROBLEMÀTIQUES.....	97
PLÀNOL Nº 4,	UTILITZACIÓ DE SERVEIS I D'EQUIPA - MENTS: ESTUDI DE LA ZONA LES CORTS - SANTS.....	104
PLÀNOL Nº 5,	UTILITZACIÓ DE SERVEIS I EQUIPA - MENTS: ESTUDI DE LA ZONA DE NAVAS.....	110
PLÀNOL Nº 6,	POBLACIÓ TOTAL DELS BARRIS I BARRIA- DES DE BARCELONA.....	115
PLÀNOL Nº 7,	LES DENSITATS DE LES BARRIADES.....	118
PLÀNOL Nº 8,	ESTRUCTURA D'EDATS A LES BARRIADES.....	125
PLÀNOL Nº 9,	IMMIGRACIÓ : INCIDÈNCIA A LES BARRIA- DES.....	135
PLÀNOL Nº 10,	MAPA DE LA DISTRIBUCIÓ DE LES BARRIA- DES SEGONS PERCENTATGE DE POBLACIÓ AU TÒCTONA.....	146
PLÀNOL Nº 11,	LA IMMIGRACIÓ ANDALUSA I CASTELLANA.....	150
PLÀNOL Nº 12,	EL CREIXEMENT DE LES BARRIADES ENTRE 1970 I 1978.....	158
PLÀNOL Nº 13,	MAPA DE PROFESSIONALS LLIBERALS, DI- RECTIUS I TÈCNICS SUPERIORS I LA SE- VA IMPORTÀNCIA A LES BARRIADES.....	165

PLÀNOL Nº 14, MAPA DE TREBALLADORS INDUSTRIALS I DE
SERVEIS, I LA SEVA IMPORTÀNCIA RELATI-

VOLUM II	VA A LES BARRIADES DE BARCELONA.....	166
	PLÀNOL Nº 15, PLÀNOL DELS BARRIS DE BARCELONA.....	173
	PLÀNOL Nº 16, LES ZONES DE BARCELONA.....	221

GRÀFIC Nº 1.	ANYS DE CREACIÓ DE LES AA.VV. I TEMPS QUE TARDEN A SER RECONEGUTS PER L'AD- MINISTRACIÓ.....	270
GRÀFIC Nº 2.	NOMBRE DE SOCIETS EN LES AA.VV.....	274
GRÀFIC Nº 3.	BAIXES DE SOCIETS A LES AA.VV. CAPCINAT.....	279

CAPÍTOL II

GRÀFIC Nº 1.	PROBLEMES DELS BARRIS ESTUDIATS A L'ENQUESTA I PREFERÈNCIA DELS VEÏNS PER CONTINUAR RESIDINT-NE.....	400
GRÀFIC Nº 2.	RELACIÓ ENTRE ACTIVITATS DE LES AA.VV I CONEIXEMENT QUE D'ELLES TENEN ELS VEÏNS.....	413
GRÀFIC Nº 3.	IMATGE DE LES AA.VV EN ELS DIFERENTS BARRIS.....	431
GRÀFIC Nº 4.	IMATGE DE LES AA.VV ENTRE ELS QUE TE- NEN UNA IMATGE FORMADA SOBRE EL MOVI- MENT VEÏNAL.....	433
GRÀFIC Nº 5.	NIVELL D'INSTRUCCIÓ EN ELS DIFERENTS BARRIS.....	436

ÍNDEX DE GRÀFICS

VOLUM II

CAPÍTOL I

GRÀFIC Nº 1,	ANYS DE CREACIÓ DE LES AA.VV I TEMPS QUE TARDEN A SER RECONEGUDES PER L'ADMINISTRACIÓ.....	270
GRÀFIC Nº 2,	NOMBRE DE SOCIS DE LES AA.VV.....	274
GRÀFIC Nº 3,	BAIXES DE SOCIS A LES AA.VV: CAUSES.....	279

CAPÍTOL II

GRÀFIC Nº 1,	PROBLEMES DELS BARRIS ESTUDIATS A L'ENQUESTA I PREFERÈNCIA DELS VEÏNS PER CONTINUAR RESIDINT-HI.....	400
GRÀFIC Nº 2,	RELACIÓ ENTRE ACTIVITATS DE LES AA.VV I CONEIXEMENT QUE D'ELLES TENEN ELS VEÏNS.....	413
GRÀFIC Nº 3,	IMATGE DE LES AA.VV EN ELS DIFERENTS BARRIS.....	431
GRÀFIC Nº 4,	IMATGE DE LES AA.VV ENTRE ELS QUI TENEN UNA IMATGE FORMADA SOBRE EL MOVIMENT VEÏNAL.....	433
GRÀFIC Nº 5,	NIVELL D'INSTRUCCIÓ EN ELS DIFERENTS BARRIS.....	436

PRESENTACIÓ

Aquest treball de text se va iniciar fa quatre anys. En aquell moment, el projecte de construcció d'una societat democràtica esdevenia una realitat assolible. La mort d'en Franco, l'any 1.975, el canvi que, de mica en mica, s'anava produint a les esferes governamentals i, sobretot, l'existència de forces polítiques i d'entitats socials organitzades, el feien possible.

Entre les organitzacions que podien ser motor de la democràcia se va considerar que hi havia -aquesta és la hipòtesi general del treball- el moviment associatiu veïnial.

VOLUM I

BARCELONA, ELS SEUS BARRIS I LA SEVA POBLACIÓ

El moviment associatiu veïnial a Barcelona té una llarga tradició i una sèrie de característiques que el fan únic. En aquest volum es pretén donar una visió global de la seva evolució i del seu paper en la vida social i política de la ciutat. Es tracta d'un treball de recerca i de divulgació, amb l'objectiu de contribuir a la comprensió i al desenvolupament del moviment associatiu veïnial a Barcelona.

L'any 1.977 el moviment associatiu veïnial a Barcelona es va convertir en una força clara de coordinació i representació de les entitats i grups que defensaven la democràcia i el seu ordre unitari. Aquesta és la hipòtesi principal del treball, que es pretén demostrar a través d'una anàlisi detallada de la seva evolució i del seu paper en la vida social i política de la ciutat.

PRESENTACIÓ

Aquest treball de tesi es va iniciar fa quatre anys. En aquell moment, el projecte de construcció d'una societat democràtica esdevenia una realitat assolible. La mort d'en Franco , l'any 1.975, el canvi que, de mica en mica, s'anava produint a les esferes governamentals i, sobretot , l'existència de forces polítiques i d'entitats socials organitzades, el feien possible.

Entre les organitzacions que podien ser motor de la democràcia es va considerar que hi havia -aquesta és la hipòtesi general del treball- el moviment associatiu veïnal.

El moviment associatiu veïnal, que va començar a sorgir a finals dels anys seixanta i que tenia com a principals funcions el fomentar la vida col·lectiva en els barris, el control popular del desenvolupament futur de la ciutat i la intervenció directa en algunes qüestions públiques ciutadanes, tenia també, en els seus plantejaments bàsics, una idea de transformació social.

L'any 1.977 el moviment associatiu veïnal s'havia convertit en una peça clau de la coordinació i representació de les entitats i grups que defensaven la democràcia : el seu caire unitari el féu protagonista de la lluita per a un nou tipus de convivència.

Estava clar, però, que algunes de les funcions i tasques que llavors assumia el moviment de barris -molt lligades als plantejaments de l'Assemblea de Catalunya- deixarien de ser necessàries en el moment en el qual la democràcia s'aconseguís imposar. Caldria aleshores una certa reorientació del treball de les associacions de veïns. El coneixement més acurat del propi moviment i de la seva real influència, així com la constatació dels problemes més greus amb què s'enfronten les AA.VV (associacions de veïns), podia ajudar a un millor i més eficaç desenvolupament del treball.

Aquesta fou la principal motivació de l'estudi que aquí es presenta : fer una anàlisi que pogués ser útil al desenvolupament del moviment associatiu veïnal i, constituís una mínima aportació a la tasca col·lectiva de coneixement i millora de la nostra ciutat.

Dues qüestions cal que es tinguin presents en la lectura d'aquest treball de tesi :

La primera, que es tracta d'un treball de camp i que les conclusions que es treuen són quasi totes d'ordre pràctic -o orientadores de pràctica- i no pas teòriques.

La segona, que la motivació subjectiva per l'elecció del tema respon al fet d' estar vinculada al moviment associatiu

veïnal quasi des dels seus inicis, com a soci actiu d'una associació de veïns. Aquest element, que ha facilitat i ampliat les possibilitats del treball, pot haver estat, tot i l'esforç per impedir-ho, un cert condicionament en la valoració i interpretació d'algunes dades. He considerat, per tant, que calia fer-ho explícit.

Igualment vull fer explícit el meu agraïment a totes les persones que han fet possible la realització d'aquesta tesi:

He de citar en primer lloc el DR. AMANDO DE MIGUEL, que va llegir pacientment la primera redacció d'aquest treball, orientant-lo i dirigint-lo, i el DR. EMILI BOIX SELVA, a qui dec molt més que la presentació i redacció definitiva d'aquesta tesi : va ser ell qui va orientar el meu treball professional cap a l'ensenyament i la investigació sociològics, i qui, en tot moment, m'ha animat a prosseguir la tasca iniciada.

He d'esmentar també la col.laboració rebuda des del moviment popular i des de l'Ajuntament de Barcelona, sense l'ajut dels quals hagués estat impossible la realització d'aquest treball.

Especialment he de citar la Junta de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona i, sobretot el seu President, CARLES PRIETO, que no solament ha fet possible l'estudi sinó que ha estat part activa del treball, com ho han estat també els qui van accedir a formar part de la Comissió que va procedir a la confecció definitiva del plànol de barris i barriades de

A JORDI VALLVERDÚ i a GRACIELA COSTA, agraeixo tant el seu interès per a la consecució d'un plànol de barriades de Barcelona que fos fruit de la discussió comuna de tots els preocupats per aquest tema, com la seva col.laboració per aconseguir que el treball arribés a bon termini. També dec a ells l'haver pogut comptar amb les dades desagregades dels padrons de població corresponents a 1970 i 1978.

Tanmateix he d'explicitar l'ajut desinteressat de la Caixa d'estalvis de Barcelona, que va fer-se càrrec de les despeses del procés de dades de l'enquesta sobre la imatge que els veïns de Barcelona tenen de les AA.VV i dels barris. Vull aquí citar a qui va realitzar les gestions per a que aquest ajut fos factible, JOSEP MARIA VILLENA, així com al Departament d'Informàtica d'ESADE, que a través de RUCABADO, va procedir, finalment, a l'elaboració del programa i confecció de les taules de l'enquesta. Igualment vull deixar constància de la col.laboració, igualment desinteressada, de l'empresa d'informàtica INSER, que fou qui elaborà el programa i les taules sobre la població dels barris i barriades de Barcelona, a partir de les proporcionades pel COM.

Finalment vull fer esment dels companys del Departament de Sociologia que han patit i s'han congratulat amb mí en la mesura que els problemes i avenços, que tota investigació comporta, s'han anat produint.

Penso que tota tesi és sempre una obra col.lectiva, però en aquest cas reconèixer-ho és tanmateix una qüestió de justícia.

El treball s'ha dividit en dos volums que constitueixen la part
de les investigacions amb aquest objectiu, i que es complen
amb:

Volum I

Comprèn l'estudi del marc local que s'ha fixat al treball: la
ciutat de Barcelona. Des d'un punt de vista d'aquests ele-
ments:

a) L'intent de fer un treball de camp en profunditat i
de recollir els dades necessaris per

b) Malgrat que el moviment associatiu veïnal a l'urban-
isme a tot Espanya, i en especial a Catalunya, a la
major part de les poblacions de més de 10.000 habitants

(1), la importància del de la ciutat de Barcelona, va
fer que es decidís de centrar en ell el treball.

El volum està estructurat en 4 grans capítols:

- En el primer capítol s'analisa el desenvolupament de la ciu-
tat, des dels seus inicis fins a la realitat metropolitana ac-
tual.

- El segon capítol és un resum de la planificació urbana que
s'ha seguit i de la problematika que, en el seu con-
junt, té actualment la ciutat de Barcelona.

INTRODUCCIÓ, METODOLOGIA I FONTS

(1) Veure article sobre "Pesos estadísticos i cens de les A.M.V. de Catalunya
a Desenvolupament, conclusions i cens", I Assemblea d'A.M.V. de Catalunya

El treball s'ha dividit en dos volums que constitueixen, de fet, dues investigacions amb entitat pròpia, tot i que es complementen :

Volum I

Comprèn l'estudi del marc local que s'ha fixat al treball : la ciutat de Barcelona . Dos han estat els motius d'aquesta elecció :

- a) L'intent de fer un treball de camp en profunditat impen-
dia d'escollir un àmbit territorial major
- b) Malgrat que el moviment associatiu veïnal s'ha desen-
volupat a tot Espanya, i en concret a Catalunya, a la
major part de les poblacions de més de 10.000 habitants
(1), la importància del de la ciutat de Barcelona, va
fer que es decidís de centrar en ell el treball

El volum està estructurat en 4 grans capítols:

- En el primer capítol s'analitza el desenvolupament de la ciu-
tat, des dels seus inicis fins a la realitat metropolitana ac-
tual.
- El segon capítol és un resum de la planificació urbana que
s'ha seguit i de la problemàtica que, en el seu con-
junt, té actualment la ciutat de Barcelona

(1) Veure article sobre "Resum estadístic i cens de les AA.VV de Catalunya"
a Desenvolupament, conclusions i cens , I assemblea d'AA.VV de Catalunya

- El tercer capítol estudia l'evolució i problemàtica parti-
cular de cada un dels que foren municipis independents i
avui són barris de Barcelona.
- El quart capítol està dedicat a explicar el plànol dels bar-
ris i barriades de Barcelona que, el 1.980, i molt lligat al
desenvolupament d'aquesta tesi (1), va fer la Federació d'As-
sociacions de Veïns de Barcelona després de sotmetre un pro-
jecte inicial a informació pública, i a fer una anàlisi de la
població d'aquests barris i barriades. El darrer apartat cons-
titueix una explicació global de Barcelona en base a l'apli-
cació de les teories més importants sobre l'estuctura de les
ciutats (2), per a la qual serveixen de base les dades propor-
cionades per l'anàlisi precedent.

La finalitat d'aquest volum és doble : d'una banda explicar els elements que estan a la base de les reivindicacions veïnals, és a dir, plantejar les principals deficiències que, a nivell ur-
banístic, s'han anat acumulant al llarg dels anys a Barcelona , tot considerant la incidència que tenen sobre cada barri o barri-
ada. D'altra banda, proporcionar informació sobre la població dels diferents barris i barriades, perquè pugui servir de ba-
se a futurs treballs i anàlisis.

(1) En el capítol dedicat a l'explicació del plànol s'amplia la informa-
ció sobre la metodologia seguida en la confecció del plànol, que és
el que està grafiat a la pàg. 92

(2) Ens referim a les teories de l'Escola de Xicago , a les de l'Horacio
Capel, Manuel Castells i H. Lefebvre.

Volum II

Aquest volum està íntegrament dedicat a l'estudi de les associacions de veïns. Consta, però, de dos capítols molt diferenciats :

- El primer capítol, dedicat a exposar l'origen, desenvolupament, problemàtica, funcionament, organització i consequències més importants del moviment veïnal, té com a objecte, alhora que recollir els treballs més importants sobre el tema, la incorporació de noves dades que possibilitin validar les hipòtesis següents :

- 1.- El moviment associatiu veïnal, que surt a la llum a Barcelona a finals dels anys seixanta, existeix des de molt abans sota múltiples formes : centres socials, comissions de barri, ...
- 2.- L'existència d'uns grups de treball -polititzats- en els barris, anteriors a la creació de les AA.VV, és el que dóna al moviment, des dels seus inicis, característiques de moviment socio-polític
- 3.- En la consolidació del moviment veïnal és bàsica la coordinació

- 4.- El moviment associatiu veïnal es converteix a Barcelona en un agent urbà, que contrarresta la lògica del benefici pròpi dels altres agents urbans, i incideix sobre la planificació i el desenvolupament de l'espai urbà.
- El segon capítol, correspon a l'anàlisi de la imatge que dels barris i de les AA.VV tenen els veïns. L'estudi s'ha fet a partir de les dades proporcionades per 1.315 entrevistes que, en base a un qüestionari, s'han fet als veïns de sis barriades de Barcelona. Es tractava d'indagar el grau de coneixement que es tenia dels barris, la utilització que d'ells es feia, la preferència dels qui vivien a cada barri, el coneixement que els barcelonins tenien del moviment associatiu veïnal, la imatge que de les AA.VV tenien, alhora que de comprovar fins a quin punt el moviment veïnal havia estat un element important cara a desvetllar la consciència de barri.

El plantejament de l'enquesta es va fer en base a les següents hipòtesis de partida :

- 1.- Els ciutadans de Barcelona tenen consciència de pertinença a un barri.
2. La consciència de ser veí d'un barri varia notablement d'un indret a l'altre de la ciutat : són els barris més populars on més elevat és el nivell d'identificació del barri i els de les classes altes els que registren menor grau de consciència de barri

- 3.- La preferència per continuar vivint en el mateix barri és elevada a tots els barris de Barcelona
- 4.- Les AA.VV han tingut una importància decisiva tant en el desvetllament de la consciència de barri com en la integració dels veïns al barri.
- 5.- La imatge que els barcelonins tenen de les AA.VV és positiva i, tot i depenent d'una sèrie de característiques personals -sexe, edat, nivell d'estudis, professió....-, esta directament relacionada amb el coneixement de l'A.VV del propi barri.

La finalitat d'aquesta part del treball, que constitueix el volum II de la tesi, va dirigida, alhora que a donar elements per a un millor desenvolupament del moviment, a provar la importància del moviment associatiu veïnal i la rellevància de la seva existència per a la vida social i col·lectiva de Barcelona.

METODOLOGIA I FONTS

La metodologia i tècniques emprades per a l'estudi dels diversos temes que componen la tesi estan explicades al principi dels corresponents capítols, però m'ha semblat interessant d'oferir una visió global, tant de la metodologia, com dels problemes que en el desenvolupament de la investigació s'han anat presentant i de la forma com han estat resolts.

El tema del moviment veïnal i el dels barris de Barcelona ha estat objecte de nombrosos estudis (1), però només iniciar aquest treball es presentà una primera dificultat : Quins són, actualment, els barris de Barcelona?

Certament sobre el tema existien publicacions (2), però cada autor, cada equip, dibuixava uns límits diferents o inclús donava noms diversos als barris de Barcelona (3).

Existien tres maneres de solucionar el problema :

(1) Poden citar-se, entre altres:

BORJA, J, Qué son las asociaciones de vecinos. Gaya Ciencia, Barna.1976
Movimientos sociales urbanos, Siap, Buenos Aires, 1975
La Gran Barcelona. Alberto Corazón, Madrid, 1972

BONAL, R. i COSTA, J., sòl urbà i classes socials. Blume, Barcelona 1978
 HUERTAS, J.M i FABRE, J., Tots els barris de Barcelona, Ed.62. Barna,1980
 Veure bibliografia inclosa al final de la tesi

(2) HUERTAS, M. i FABRE; BONAL i COSTA; EQUIP DE SOCIOLOGIA ELECTORAL....
 Veure reproducció dels plànols a l'anex.

(3) El no existir un plànol en què tots els estudis es basessin, implica la no possible acumulació dels resultats dels treballs, ja que resulten no comparables per referir-se a àmbits diferents

1. Seguir la divisió utilitzada per algun dels treballs
2. Confeccionar un plànol propi, afegint, així, una nova divisió a la col·lecció existent
3. Intentar la confecció d'un plànol que, sotmès a publicitat, pogués ser reconegut per tothom.

La darrera de les solucions fou la decidida. Calia comptar, per a poder-la assolir, amb les entitats més directament relacionades amb els barris : les AA.VV. El procés d'elaboració del plànol s'havia de fer, consegüentment, a partir de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.

La metodologia seguida fins a la consecució del plànol definitiu està explicada en un article de la revista CEUMT (1) i complementada en el capítol tercer del segon volum d'aquesta tesi.

L'elaboració del plànol va durar quasi dos anys: es va haver de consultar les AA.VV, posar-les d'acord amb els límits i fer una exposició pública del primer projecte. En ella van intervenir, directament, les AA.VV i una comissió "ad hoc" constituïda per historiadors, geògrafs, sociòlegs... coneixedors del tema (2). Indirectament hi varen intervenir, seguint el procés i donant el vist i plau, col·legis professionals, entitats ciutadanes i entitats específicament dedicades a l'anàlisi dels te-

(1) Alabart Vilà, A., "Mapa de Barriades de Barcelona, metodologia i resultats". Revista CEUMT, nº 33, Barcelona, desembre de 1980

(2) Estaven a la comissió : Jaume Sobrequés (historiador), Enric Lluch (geògraf), Lluís Casassas (geògraf), Mercè Tatjer (geògraf), Raimon Bonal (sociòleg), Josep M. Huertas (periodista), Anna Alabart (economista i membre de l'A.VV de l'Esquerra de l'Eixample), Marta Continente (A.VV del poble Nou), Antoni Lecha (A.VV del Carmel), Xavier Olivé (A.VV de la Dreta de l'Eixample), Alfons Parés (A.VV del Clot-Camp de l'Arpa). Carles Prieto (President de la FAVB)

mes territorials (1). També l'Ajuntament de Barcelona, a través de la Comissió del Ple, on hi ha representants de tots els partits del consistori, va anar seguint el procés que havia de concloure amb un plànol de barris i barriades de Barcelona, que servís de base per a la nova divisió administrativa de la ciutat

Un cop confeccionat el mapa de barris i barriades de Barcelona, em vaig proposar d'analitzar la població i les seves característiques. Noves dificultats van anar sorgint :

- Per a calcular la població de cada barri i barriada s'havien d'agregar les unitats censals corresponents (unitat de màxima desagregació). Però algunes de les unitats censals que daven a cavall de dos barris. Per a resoldre la dificultat es podia fer de dues maneres :

a) Incluint tota la unitat censal en un sol barri.

Si la unitat censal era molt gran, aquesta decisió implicava un error important

b) Repartint la unitat censal entre els barris corresponents
Fou la solució adoptada i implicà també la introducció d'un cert biaix en l'estudi, tot hi havent intentat repartir la població no solament d'acord amb la superfície que corresponia a cada barri, sinó ponderant el repartiment dels veïns dins la unitat censal que es partia.

(1) L'Àrea de Descentralització de l'Ajuntament va crear una comissió consultiva ciutadana per a la nova divisió administrativa de la Ciutat, on estaven representats : els Col·legis professionals d'Arquitectes, Aparelladors, Economistes, Enginyers i Advocats; la FAVB, la Càmera de Comerç de la Ciutat, la Fundació Bofill i la Societat Catalana de Geografia i Territori. La primera tasca d'aquesta comissió fou el de barris i barriades de la FAVB.

- La segona dificultat té relació amb les dades que havien de servir per al càlcul de la població : solament les dades de 1.975 estaven publicades en forma desagregada -de manera que possibilités el recompte de la població i l'anàlisi de les característiques, per barris-. Les dades del Padró de 1.970 i les del 1.978 (actualització a partir del Padró de 1.975) solament podien obtenir-se a partir de les gravacions que estaven en el COM (Centre Ordenador Municipal). La mediació de l'Àrea de Descentralització em va permetre d'obtenir les dades que havien de servir de base per a l'elaboració de les taules sobre característiques de la població dels diferents barris (1)

- El tercer dels problemes, resta sense resoldre, i correspon a la forma en que calguè traçar els límits de les barriades en el plànol. Cal esmentar-ho ja que és un element d'imprecisió :

Els grans barris, en el plànol, queden separats sempre per un carrer. Aquesta divisió és, les més de les vegades, irreal : els carrers solen ser nexes d'unió i no de separació. En el procés d'elaboració del plànol vàries vegades es va intentar el poder considerar les dues bandes d'un carrer dins una mateixa barriada, però, des del COM, es va considerar que no era factible d'introduir en els programes unitats més petites que la mansana. (2)

(1) Les taules van ser elaborades en funció de les necessitats del que es volia estudiar i processades fora de l'Ajuntament. Són , per tant totes elles d'elaboració pròpia

(2) La introducció de la divisió per mansanes es farà, per primera vegada en procesar el padró de 1.981.

El mapa i la quantificació i anàlisi de la població dels barris i barriades completa el treball que constitueix el primer volum i que, com ja s'ha dit, és el marc sobre el que es desenvolupa el moviment veïnal. Els capítols primers -I i II- d'aquesta part són essencialment un recull d'informació sobre l'evolució de Barcelona i dels seus barris en base a les publicacions -llibres, diaris, revistes-, existents. Solament el darrer capítol es pot considerar com a nova aportació pròpia, tot i que feta amb la col.laboració de no pocs estudiosos i persones i entitats interessades pel tema.

El segon volum, en canvi, és el resultat d'un treball de camp, i les dades s'han cercat directament. Diverses han estat les tècniques seguides :

1. Entrevistes : per obtenir la informació sobre les AA.VV s'han realitzat 62 entrevistes als presidents de les associacions, en base a un guió prèviament establert.
2. Taula rodona : realitzada durant el mes de juny de 1.981, per completar informació sobre les comissions de barri. Van participar-hi 12 persones que havien treballat durant els anys 1969-1975 en les comissions de llur barri.
3. Consultes personals : solament quan a partir de les dades recollides no obtenia una informació prou clara recorria als qui havien estat protagonistes en els temes corresponents (1)

(1) Concretament les persones entrevistades foren: Jordi Borja. Tema: comissions de barri i teorització sobre moviment popular feta per Bandera Roja Carles Prieto. Tema: evolució i problemàtica de la FAVB des del moment en què hi entren les AA.VV dels barris. Miquel Esquirol. Tema: problemàtica de la FAVB abans de l'entrada de les AA.VV de barris. Oriol Serrano. Tema: Coordinadora de Sant Antoni

4. Enquesta : entrevistes fetes a 1.315 veïns triats aleatòriament, entre els qui viuen a sis barris de la ciutat : la Ciutat Vella, l'Esquerra de l'Eixample, la Sagrera, Gràcia, les Roquetes i Sant Gervasi.

Les entrevistes realitzades són la base del darrer capítol de la tesi : coneixement i imatge que dels barris i de les AA.VV tenen els veïns de Barcelona.

De l'explicació fins aquí feta es dedueixen ja les fons utilitzades, però cal sumar a les explicitades, a més de la bibliografia, que es relaciona al final del treball, la consulta dels arxius de l'OIU (Oficina d'Informació Urbanística del Col·legi d'Arquitectes de Barcelona) i a l'arxiu privat del Huertas Claveria, -ambdós monogràfics sobre barris i AA.VV i construïts a partir dels articles publicats sobre el tema a diaris i revistes-. L'anàlisi de les publicacions de les AA.VV i la lectura del llibre d'actes de la FAVB.

NOTA: la major part de les taules que apareixen al text són d'elaboració pròpia i s'ha optat, a fi d'evitar repeticions, per no fer-ho constar. Únicament s'indica la font de les dades quan aquestes estan recollides d'algun altre treball.

BARCELONA, DE LA CIUTAT A L'ÀREA METROPOLITANA

Barcelona, que es va configurant com a realitat històrica moderna tancada dins les seves muralles, passa èpoques d'expansió i creixement i d'altres de retracció. Solament a partir del segle XVIII, comença a densificar-se en un procés que ja no es detindrà.

La gran ciutat de Barcelona es pot considerar que es forma entre 1854, moment en què s'enderroquen les muralles, i el 1.960, que és quan es pot començar a parlar d'Àrea metropolitana.

S'ha cregut interessant fer un molt breu resum històric del desenvolupament de Barcelona per a completar les afirmacions anteriors :

Primer creixement de la ciutat de Barcelona

La història de la ciutat de Barcelona s'inicia amb la civilitat romana. Tot i que abans hi havia hagut la plaça de Barcelona - que s'estén del Diocesi de Col·legiata i la costa - petites estructura econòmica i social que tenien no permetia parlar més que de poblats (1).

(1) Com assenyala en Pau Vila, si en alguns casos els romans es van referir a aquests assentaments citant-los com "civitas" l'explicació no se pot donar altra que un voler donar importància a l'alta conquesta, pag. 29. De

BARCELONA, DE LA CIUTAT A L'ÀREA METROPOLITANA

Barcelona, que es va configurant com a realitat històrica moderna tancada dins les seves muralles, passa èpoques d'esplendor i creixement i d'altres de retrocés. Solament a partir del segle XVIII, comença a densificar-se en un procés que ja no es deturarà.

La gran ciutat de Barcelona es pot considerar que es forma entre 1854, moment en què s'enderroquen les muralles, i el 1.950, que és quan es pot començar a parlar d'àrea metropolitana.

S'ha cregut interessant fer un molt breu resum històric del desenvolupament de Barcelona per a completar les afirmacions anteriors :

Primer creixement de la ciutat de Barcelona

La història de la ciutat de Barcelona s'inicia amb la ciutat romana. Tot i que abans hi havia hagut, a la plana de Barcelona -que s'estén del Llobregat al Besòs i entre la serralada de Collcerola i la costa- petites agrupacions d'habitatges, l'estructura econòmica i social que tenien no permetia parlar més que de poblats (1)

(1) Com assenyala en Pau Vila, si en alguns casos els romans es van referir essencialment citant-los com "civitas" l'explicació no és pas donar importància a llurs conquestes. pag. 28. Se- de Geografia de Pau Vila. Curial. Barna., 1977

És, doncs, a partir del segle I a.J.C. quan es pot considerar que es funda la ciutat de Barcelona. Una ciutat petita, segurament sense ni murs (1), però on es donen ja les característiques pròpies de la ciutat tradicional (2), en la qual es desenvolupa l'agricultura, el comerç i l'artesanía. Lloc on estava emplaçada l'Administració, amb l'organització pròpia d'una ciutat colonial militar, que és el que, en origen, era Barcelona (3).

L'època de màxim esplendor de la ciutat romana la marca el segle III : Barcelona tenia llavors uns 3.000 habitants i les seves muralles, construïdes a finals del segle III principis del IV, cercaven una superfície de 149.840 vares (4).

Tot i la fosquedat històrica que acompanya aquests anys, sembla que Barcelona va continuar sent una ciutat important i, dins el si de la regió, anà suplantant Tarragona i erigint-se

-
- (1) Carreras i Candi, en el seu llibre La Ciutat de Barcelona, inclòs dins la Geografia General de Catalunya, editada per Albert Martin i que es suposa editat cap al 1915, escriu : "La inseguritat i desconeixement de si les tingué (les muralles) la Colonia Favencia, en los tres primers segles de la nostra Era, tampoch ha de donar a entendre, que no sigués murada" (pàg. 93.)
- (2) Per al tema sobre el concepte de ciutat i sobre la seva evolució veure: MUMFORD, L., La ciudad en la Historia. Infinito. Buenos Aires, 1966
 CASTELLS, M., La cuestión urbana, Siglo XXI. Madrid, 1976. 2ª Edició
 LEFEBVRE, H., El Derecho a la Ciudad, Península, Barcelona, 1968. 4a Ed.
 GORDON CHILDE, The Urban Revolution, Town Planning Review, 1950
 CHUECA GOITIA, Breve Historia del Urbanismo. Alianza. Madrid, 1968
 GIDEU SJOBERG, Origen y evolución de las ciudades, en La Ciudad de Scientific American. Herman Blume. Madrid, 1976
 CHURCHIL, H., La ciudad es su población. Infinito, Buenos Aires, 1958
- (3) CARRERAS I CANDI, obra cit., pàg 57 : "... lo qui establí a Barcino la colonia militar, a la qual nomena Faventia"
- (4) CARRERAS I CANDI, obra cit. pàg. 112. (en ms² equival a 103.588)

com a futura ciutat hegemònica de Catalunya (1), fins a la mort d'Alaric (l'any 507) (2). Des d'aleshores, i fins al segle XI, Barcelona restà tancada dins les muralles romanes i sense créixer ostensiblement(3).

L'explicació d'aquest aturament la dóna, molt sintèticament, en Carreres i Candi, quan escriu :

"Tothom sap que una ciutat agrícola no és susceptible de grans examplaments, ja que, quan té cultivades totes les terres del terme, no pot anar més enllà. Los creixements extraordinaris, són sols patrimoni de les ciutats industrials i comercials, qual progressió resulta ilimitada.

Y si Barcelona no pogué desenrotllar-se mercantívol e industrialment, fou en gran part degut (...) a les vicisituds polítiques que tant la pertorbaren " (4).

És a partir del segle XI que Barcelona reinicia el seu creixement, alhora que organitza les institucions i governs pròpis, característics de les ciutats medievals i que consolida la seva hegemonia dins les terres catalanes.

Dins el territori de Barcelona (5) la ciutat ocupà el lloc central i al seu entorn van anar sorgint una sèrie de noves viles

(1) VILAR, P. , Catalunya dins l'Espanya Moderna. Volum II. Edicions 62. Barcelona, 1966. la edició. pàg. 39

(2) CARRERAS I CANDI, obra cit., pàg. 145

(3) CARRERAS I CANDI, obra cit., pàg. 211

(4) CARRERAS I CANDI, obra cit., pàg. 214

(5) El concepte territori de Barcelona es va configurant durant els segles X i XI. Anava des del Besòs al Llobregat, però aquest solament constituïa el seu límit a la boca del riu, després la línia que demarcava el territori de Barcelona s'apartava de l'arenys del riu, desviant-se cap al Coll de la Gavarra i arribant fins als Inforcats. Quedaven, per tant, fora del territori de Barcelona, Sant Just Desvern, Cornellà, Esplugues, Sant Joan Despí i Santa creu d'Olorde (veure pàg 286 del Carreras Candi,

o suburbis (1). Eren, en el segle XI, Sant Pere, Sant Cugat, Santa Maria del Mar... Per a protegir-los, en Jaume I va fer construir unes muralles que anaven fins a la banda dreta de l'actual Rambla (segle XIII).

El desenvolupament de la ciutat, molt dinàmic en aquella època, va donar lloc a un nou creixement fora murs, que explica que en el segle XIV en Pere IV el Cerimoniós ordenés una ampliació de les muralles, fent-les arribar fins a l'actual Paral·lel. Que dava així protegit el Raval dins les muralles.

Aquest tancat de Barcelona serà el que romandrà fins al segle XIX.

Cap a la Gran Ciutat. Creixement dins i fora dels murs

Si les ciutats modernes s'inicien alhora que es produeix la revolució industrial i com a conseqüència d'ella (2), caldrà cercar el moment en el qual es pot considerar que l'economia i les relacions de producció barcelonines es converteixen en capitalistes, i indagar, a partir d'aquest moment, com s'ha desenvolupat la ciutat, comprovant els efectes que sobre la urbs es produeixen quan s'inicia la industrialització.

(1) El terme suburbi s'aplicava a una extensió de superfície important que constituïa un nucli habitat i estava situat fora murs, a l'entorn de la ciutat. S'ha seguit l'explicació donada per Idelfons CERDA a la Teoria General de la Urbanització i la que ofereix en Carreras Candi a la pàg. 286, de l'obra ja citada

(2) Veure obres ja citades de Castells, Mumford, Lefebvre, Childe, etc.

Seguint Pierre Vilar, el primer moment clau es pot situar entre 1738 i 1750:

"Ja entre 1738 i 1750, els hereus dels mercaders barcelonins, tot apostant a les pròpies fàbriques d'indianes, descobreixen la inversió industrial moderna, de la qual la filatura del cotó, després del decenni 1760-70, assegurarà l'adveniment decisiu (...) participen en la formació més moderna de capital, en l'explotació d'una mà d'obra massiva" (1)

Certament, amb anterioritat s'havia produït un creixement comercial i agrari -concretament entre els anys 1715 i 1748-, molt afavorit per canvis d'explotació agrícola (2) però, com diu també en Pierre Vilar :

"Tot això no crea les condicions d'una acumulació de diners realment important" (3). En canvi sí dóna lloc a que "Catalunya s'integri en el comerç internacional i no visqui d'ella mateixa (...) seguint el comerç internacional el principal pilar del desenvolupament posterior" (4)

Si és a mitjan segle XVIII quan canvien les relacions de producció en la societat barcelonina, tot i poder considerar que el procés s'havia gestat abans, es tracta de comprovar quins són els efectes que aquests canvis produeixen sobre la urbs.

En primer lloc es registra un increment important de la població que viu a Barcelona: 53.000 habitants el 1759, 92.000 el 1787, comptant solament els barcelonins que hi ha a la ciutat.

(1) VILAR, P., obra cit. volum IV, pàg 627 (el subratllat és nostre)

(2) La vinya va substituir, en gran part, els conreus de gra i es va intensificar la producció agrària

(3) VILAR, P., obra cit. volum IV, pàg. 627

(4) VILAR, P., idem.

Si es comptabilitzen, a més, els militars i la població flotant, s'obté una xifra propera a les 111.000 persones (1)

Aquest increment demogràfic es dona dins les muralles. Això vol dir que, si bé aquestes, en el moment de la seva construcció tancaven un espai suficientment ampli per als veïns que aleshores vivien a la ciutat, a partir de mitjan segle XVIII la densificació progressiva de Barcelona donarà lloc a problemes de insalubritat i d'higiene. Més encara, aquest increment demogràfic no es reparteix homogèniament per la Barcelona Vella: serà la part més antiga de la ciutat, la Vila Vella, la que registrarà majors increments, mentre que el Raval, en canvi, continuarà sense densificar-se fins a finals del segle XIX (2)

A la densificació acompanya la conseqüent especulació del sòl que, de forma progressiva, passa de ser un bé d'ús a convertir-se en un bé de canvi, i la irregularitat i ampliació dels edificis.

Algunes dades sobre la densificació i ampliació dels edifi -

(1) VILAR, P., Assaigs sobre Catalunya segle XVIII, Volum III. CURIAL. Barcelona, 1979. 2a edició. pàg. 42

Aquest càlcul fet per en P. Vilar és discutit per en J. Iglésies. Aquest dona una població flotant de 5.707 habitants. (veure de J. Iglésies, Indagacions sobre la població a Catalunya en la primera meitat del segle XIX. Memòries de la Real Acadèmia de Ciències).

(2) En Carrers i Candi, a la pàg. 791 de l'obra citada, escriu: "dominava certa repugnància a habitar a l'altra banda de la Rambla". La preferència dels barcelonins a viure a la Vila Vella explica la diferent densificació de cada indret de Barcelona.

cis les proporciona l'estudi de la M. Lopez Guatllar :

"1772-73, del total d'edificis construïts des dels seus ciments, un 63% tenen planta baixa i tres pisos, un 10% en tenen quatre , i un 3,3 % s'eleva fins a cinc, però encara és freqüent la casa de dos pisos -16,6%-, i molt esporàdica la d'un -6,6%-.El 1790-91, la situació ha canviat radicalment : un 1% té un pis; el 8,3 dos; el 16,6 tres plantes (...) i el 73,5% té quatre pisos o més."(1)

Però no solament és la ciutat voltada per les muralles la que creix. S'inicia també, encara que de manera molt dèbil, el creixement dels pobles de l'entorn de Barcelona (2). Els que més creixen són aquells on s'instal·len els prats d'indianes, és a dir, aquells en els quals s'inicia una localització de la manufactura.

A la taula nº 1, que mostra el creixement de la població de la ciutat de Barcelona, s'observen tres moments clarament definits :

Un primer moment, que va fins al 1719, en el qual els increments de població són petits, quan no són negatius. És el període en què es dona el cicle demogràfic antic (3).

Un segon moment, durant el qual s'inicia una nova trajectò -

(1) LÓPEZ GAUTLLAR, M., "Vivienda y segregación social en Barcelona 1772-1791" dins El fet urba a Barcelona. Revista CAU, maig-juny, 1973

(2) VILA, P. i CASASSAS, Ll. , Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps Aedos, Barcelona, 1977, pp. 202 a 204

(3) NADAL, J. , La población española, siglos XVI a XX. Ariel, Barcelona, 1973

TAULA Nº 1

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE BARCELONA

any	habitants	Δ total absolut	nº d'anys	Δ anual mig	Δ percentual
1362	38.000	-	-	-	-
1378	38.250	+ 250	16	+ 16	+ 0,04
1481	25.000	-13250	103	- 129	- 0,3
1497	28.600	+ 3600	16	+ 225	+ 0,9
1515	32.000	+ 3400	18	+ 188	+ 0,7
1553	35.000	+ 3000	38	+ 79	+ 0,2
1649	40.000	+ 5000	96	+ 52	+ 0,1
1651	14.000	-26000	2	-13000	- 32,0
1673	34.000	+20000	22	+ 909	+ 6,5
1719	33.000	- 1000	46	- 22	- 0,1
1740	40.000	+ 7000	21	+ 333	+ 1,0
1778	84.000	+44000	38	+1158	+ 3,0
1787	92.385*	+ 8385	9	+ 332	+ 1,1
1801	115.000	+22615	14	+1615	+ 1,7
1818	83.000	-32000	17	-1882	- 1,6
1830	97.418*	+14418	12	+1202	+ 1,4
1833	115.000	+17582	3	+6861	+ 6,0
1842	121.815*	+ 6815	9	+ 757	+ 0,7
1848	142.000	+20185	6	+3364	+ 2,8
1854	160.000	+18.000	6	+3000	+ 2,0
1857	183.787*	+23787	3	+7929	+ 5,0
1860	190.000	+ 6213	3	+2071	+ 1,1
1877	249.000	+59000	17	+3470	+ 1,8
1887	272.000	+23000	10	+2300	+ 0,9

Font: Totes les dades de població han estat tretes del llibre d'en Pau Vila, Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps, excepte les assenyalades amb as del llibre de Josep Iglésies, Indagacions sobre la població de Catalunya en la primera meitat del segle XIX.

ria demogràfica. Anirà des del 1919 al 1835, aproximadament. És el període que s'acaba d'analitzar a les planes immediatament anteriors.

El tercer moment és el que acompanya la revolució industrial, i és el més important per les conseqüències urbanes que genera :

A Barcelona, com es pot observar a la taula nº 1; s'inicia, cap al 1830, el tercer període. Paral·lelament progressa el creixement urbanístic de la ciutat. L'ocupació de terrenys lliures que restaven dins les muralles -especialment als indrets que en el període anterior es mantenien sense construir: el Raval- serà ara una realitat. En el plànol nº 1 es pot observar el repartiment de les construccions i la densificació de les diverses zones de Barcelona. Es comprova que la zona que més s'ha densificat és la del Raval, lloc on s'ha instal·lat la manufactura i la indústria (1).

És també durant aquests anys quan es produeixen increments importants de població en els municipis de l'entorn de Barcelona, especialment en aquells que, com abans s'ha dit, són elegits com llocs de localització de les indústries. Tal és el

(1) "El Vapor", empresa d'en Vilaregut, Rull i Bonaplata, s'instal·là el 1831, comença a funcionar l'any següent, al carrer Tallers.

b) 1830

c) 1842

Font: Atles de Barcelona,
segles XVI-XX, pàg.
107, 122 i 152.

cas de Sant Martí de Provençals, Sant Andreu de Palomar, Sants o Gràcia, com pot observar-se a partir de les dades de la taula nº 2, i que, posteriorment, serà analitzat amb més detall, en tractar de l'evolució dels municipis de l'entorn de Barcelona, (1)

Tres fets importants cal afegir a aquesta evolució de Barcelona, des d'un punt de vista urbanístic i en tractar de la consolidació de Barcelona com a gran ciutat : l'enderrocament de les muralles, la construcció de l'Eixample i l'agregació a Barcelona de la major part dels municipis del seu entorn.

En certa mesura aquests tres fets estan relacionats entre sí: l'enderrocament de les muralles va suposar la possibilitat de l'expansió de Barcelona fins més enllà, inclús, dels termes municipals dels antics municipis, i aquesta unitat urbana va ser consolidada per l'agregació d'aquests a Barcelona (2)

Així Barcelona arribà a convertir-se en gran ciutat, sobrepassant el milió d'habitants. Concretament, l'any 1930 la ciutat comptava amb una població d'un milio disset-mil persones.

(1) Allà on la indústria s'estableix es produeix un important increment de població, especialment d'immigrants que arriben dels diversos indrets cercant un lloc de treball. El primer cicle migratori important s'inicia cap al 1845 (veure VICENS VIVES, Industrials i polítics, segle XIX)

(2) Amb l'excepció de Sarrià i d'Horta, la resta de municipis van ser agregats definitivament a Barcelona, l'any 1897, mesura que va comportar reaccions d'oposició a gairebé tots ells.

TAULA Nº 2

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DELS
MUNICIPIS DE L'ENTORN DE BAR

ANYS	Sant Martí de P.	Sant Andreu de P.	Sarrià	Sants	les Corts	Horta	Gràcia	Sant Gervasi de
1717	-	427	674	495	-	-	-	-
1790	1715	300	2840*	2154	-	583	-	500
1842	2444	4345	-	1739	-	1855	-	-
1857	7096	10297	3866	6738	804	-	1700	2121
1860	9333	11055	4100	7980	828	-	1990	2591
1887	32829	14971	4630	19105	4811	4437	45000	7968
1910	67677	20554	8073	31146	8634	6035	58900	17429

Font :

Carreres i Candi
Josep Iglèsies
Pau Vila

Barcelona àrea metropolitana

Barcelona s'ha de considerar com gran ciutat des del primer quart del segle XX, però, ¿quan es pot parlar de Barcelona com a metròpoli i quina és la seva àrea metropolitana?

Si definim la metròpoli com el centre de tot un sistema de pobles i ciutats, que es denomina àrea metropolitana, i sobre el qual estableix una influència notable tant a nivell econòmic com a nivell social, com a nivell polític-administratiu (1), les metròpolis són una realitat diferent de la gran ciutat. El que caracteritza les àrees metropolitanes és, sobretot, la sectoriarització de l'espai, la zonificació i el repartiment de funcions que es realitza entre les diferents poblacions que la componen.

En tota àrea metropolitana es dóna:

1. Elevada densitat en el conjunt de poblacions que la constitueixen, conseqüència de l'increment de població de tota l'àrea i de la funció de barris dormitori que tenen els municipis de l'entorn de la metròpoli.

(1) Prenem el concepte d'àrea metropolitana donat per en MACKENCIE, R.D. a The Metropolitan Community. Ed. 1933.

Els límits de tota àrea metropolitana són variables en el temps i depenen de la influència de la ciutat central. A mesura que hom s'allunya del centre, lògicament, disminueix el grau d'influència. La distància però no es mesura en nombre de kilòmetres sinó en termes de temps que s'inverteix en recórrer-la. Per tant els mitjans de transport i el sistema de vials tindran un paper molt important en el desenvolupament d'una àrea metropolitana. També és important el nombre de serveis que la metròpoli ofereix.

2. Mobilitat elevada dels qui viuen en els diferents municipis de l'àrea, conseqüència del repartiment de funcions que, com s'ha dit, es produeix entre ells, i que dona lloc a desplaçaments diaris per motiu de treball o d'estudi.
3. Concentració de l'activitat industrial fora de la metròpoli i en determinats municipis.
4. Concentració de serveis a la metròpoli
5. Elevat nombre de relacions entre les empreses i entre els qui viuen a l'àrea, de les quals en són un índex significatiu les trucades telefòniques i la utilització dels serveis de correus, telègrafs, etc.

De l'anàlisi dels estudis i treballs realitzats sobre l'àrea metropolitana de Barcelona (1), se'n pot deduir el següent:

-
- (1) RECOLONS, Ll., La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica, 1900-1970. Laia, Barcelona, 1976

BANCO URQUIJO, Génesis y problemática del Area Metropolitana de Barcelona Servicio de Estudios del Banco, Barcelona, 1972

CÍRCULO DE ECONOMÍA, Gestió o Caos: el A.M de Barcelona. Ariel, Barcelona, 1973

VIDAL VILLA, J.M., Localización industrial (el caso del Area Metropolitana de Barcelona) Tesis Doctoral, Barcelona 1974

CONSORCI D'INFORMACIÓ I DOCUMANTACIÓ DE CATALUNYA, Padrons Municipals de Catalunya. Barcelona, 1977

CONSORCI D'INFORMACIÓ I DOCUMENTACIÓ DE CATALUNYA, Explotació provisional dades del Padró de 1975. Barcelona, 1979

GENERALITAT DE CATALUNYA. Dep. de Política Territorial. Direcció General de Transports (servei de planejament), Desplaçament motiu Treball i estudi a les comarques catalanes, Barcelona, 1980

LLUCH, E. i GASPAR, J., Els preus del sòl a Catalunya. Servei d'estudis de Banca Catalana, Barcelona, 1972

CONDOMINAS, S., Transportes Gas y electricidad en "Economía catalana, hoy" Banco de Bilbao, 1974

desplaçament dins la Prov. de Barcelona, facilitat per la Direcció General de Transports de l'Àrea de Planejament de la

1. Que l'àrea metropolitana de Barcelona existeix des del 1950, moment en què abastava les poblacions de Barcelona, Badalona, Sant Adrià del Besòs, Santa Coloma de Gramanet, l'Hospitalet, Cornellà, el Prat de Llobregat, com a ciutats que havien sobrepassat els 10.000 habitants. (veure mapa nº 3)
2. Que l'àrea metropolitana de Barcelona ha anat ampliant-se, seguint l'àrea d'una figura no regular a causa de :
 - a) L'existència de vies de penetració que han fomentat aquelles poblacions que comptaven amb una millor accessibilitat; sent especialment important, en aquest sentit, la xarxa de carreteres existent i, darrerament, les autopistes construïdes.
 - b) L'existència de ciutats importants i amb dinàmica pròpia dins de la província de Barcelona : quan la ciutat de Barcelona passa de ser una gran ciutat a convertir-se en una àrea metropolitana no es troba, en la seva expansió, amb un terreny erm o amb petites poblacions agràries, sinó que es troba amb l'existència d'importantes ciutats industrials cosa que origina un creixement no regular a l'àrea de cada una de les corones.
3. En l'actualitat el "hiterland" de Barcelona ocupa pràcticament tota l'àrea delimitada pel Pla Director de l'A.M.B , a excepció de la part nord-est del Vallès Oriental i la part nord de l'Alt Penedès

L'existència de l'àrea metropolitana de Barcelona fa que una anàlisi que compregui solament la ciutat -àmbit municipal - sigui, forçosament, un treball parcial, ja que les relacions existents entre els diversos municipis que componen l'àrea impliquen l'existència d'una unitat molt més gran que la municipal. Tot i no perdent de vista aquesta circumstància, s'ha imposat, al treball sobre els barris i el moviment veïnal, la limitació de considerar únicament l'àmbit estricte del municipi, conscients d'estar elaborant un primer capítol del que hauria de ser un treball global.

PLÀNOL Nº 2

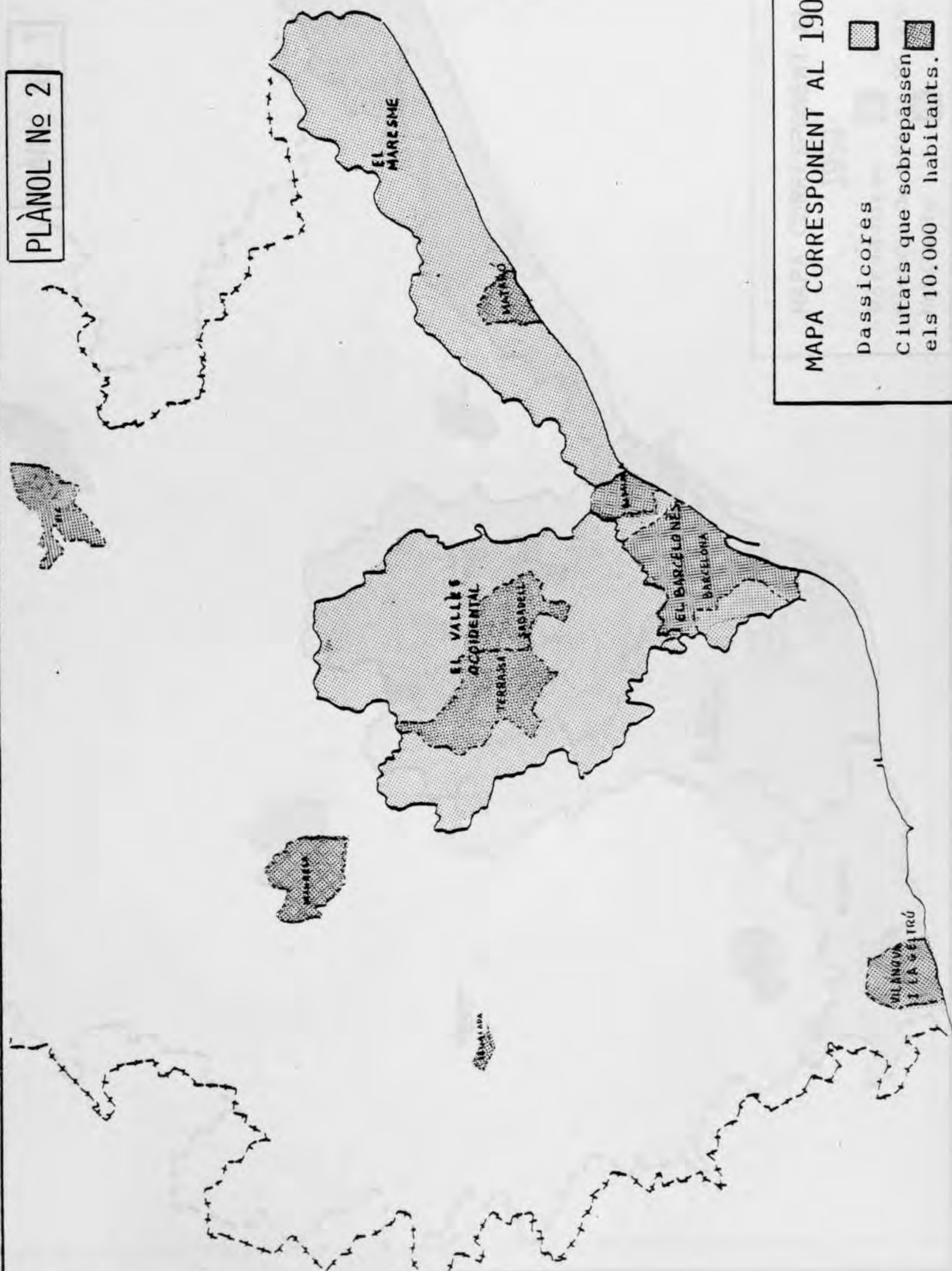
MAPA CORRESPONENT AL 1900

Dassicores

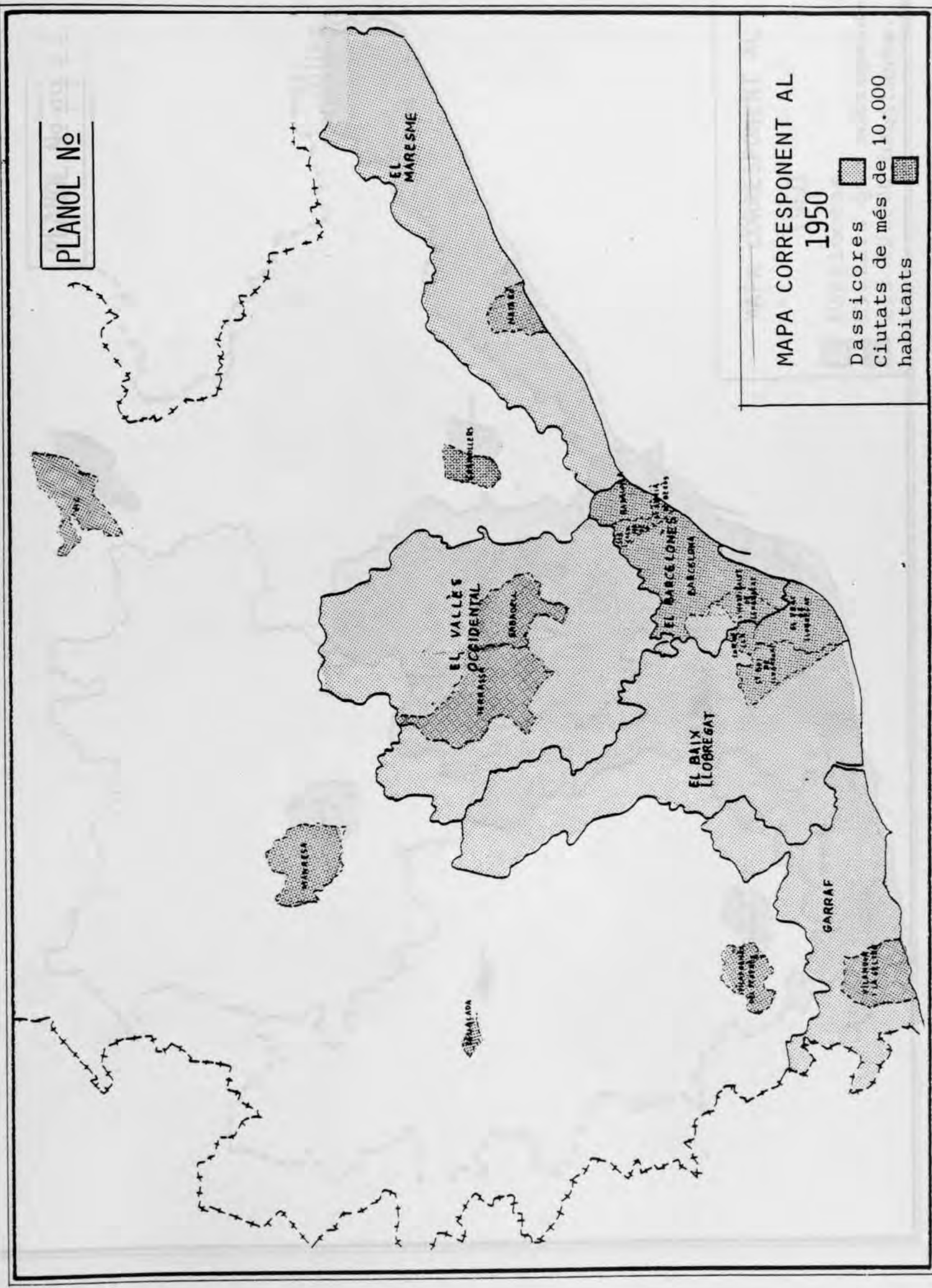
Ciutats que sobrepassen
els 10.000 habitants.

PLÀNOL Nº

MAPA CORRESPONENT AL
1950

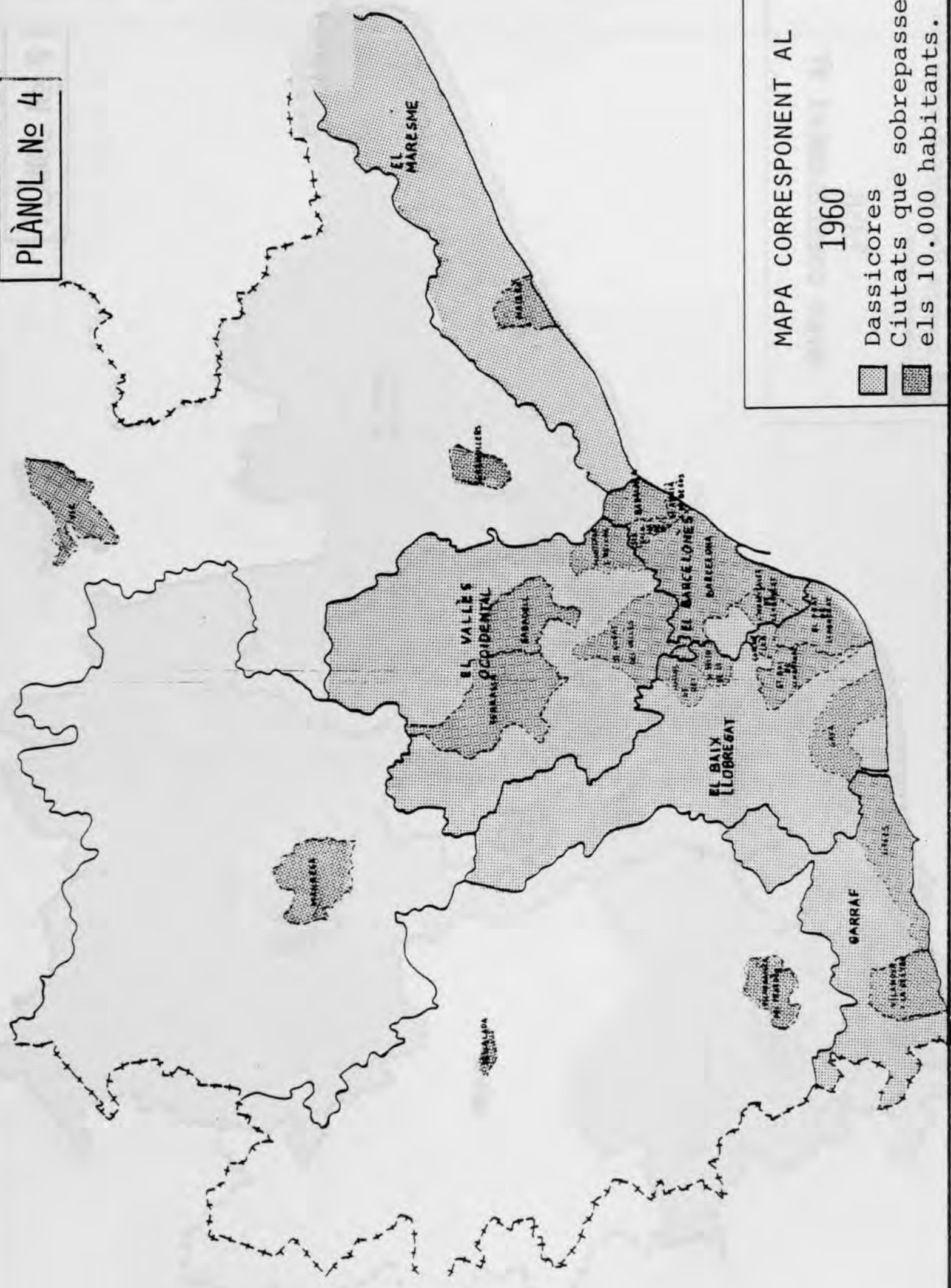
Dassicores
Ciutats de més de 10.000
habitants

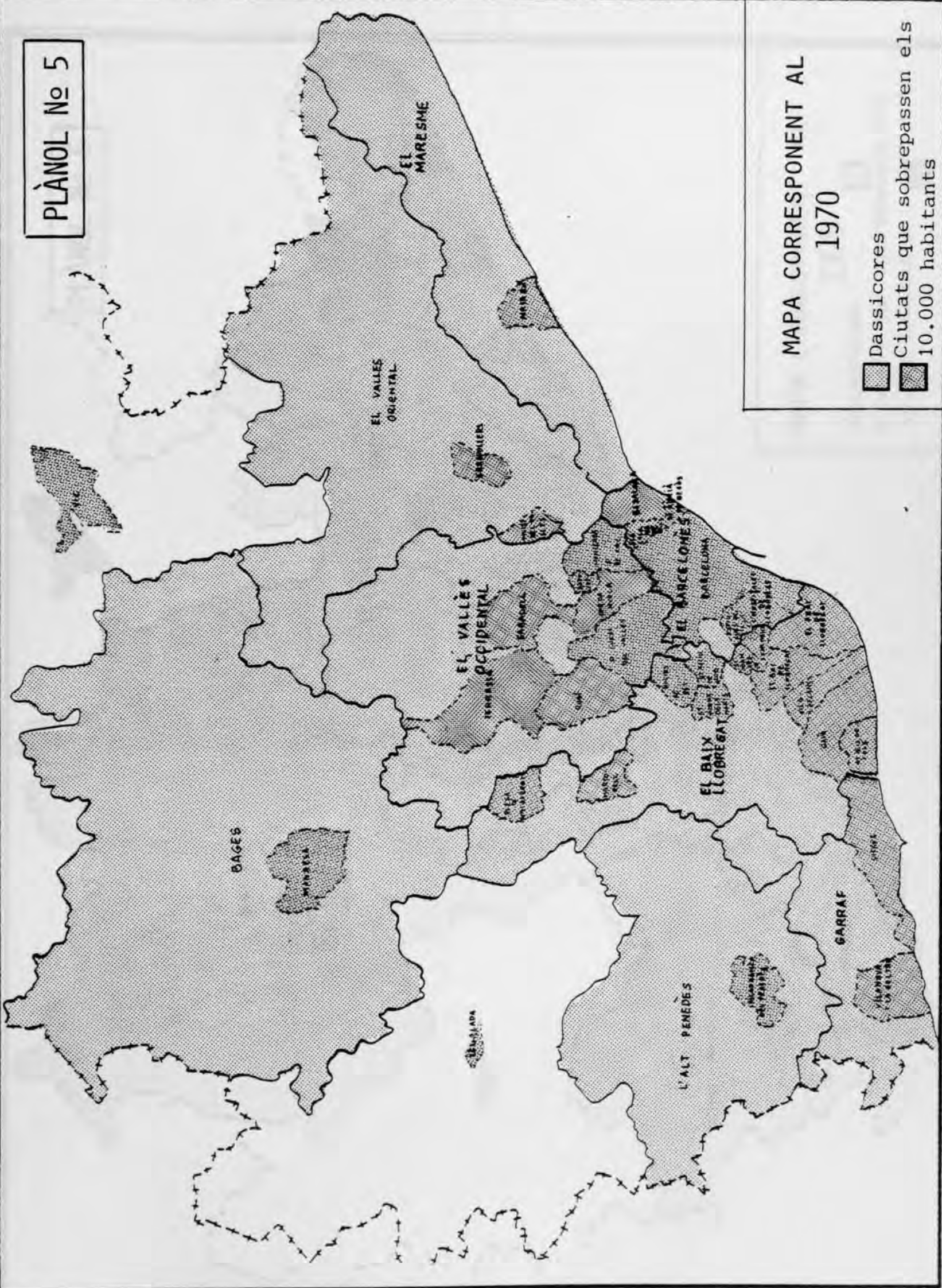
PLÀNOL Nº 4

MAPA CORRESPONENT AL
1960

■ Dassicores
■ Ciutats que sobrepassen
els 10.000 habitants.

PLÀNOL Nº 5

MAPA CORRESPONENT AL
1970

Dassicores
Ciutats que sobrepassen els
10.000 habitants

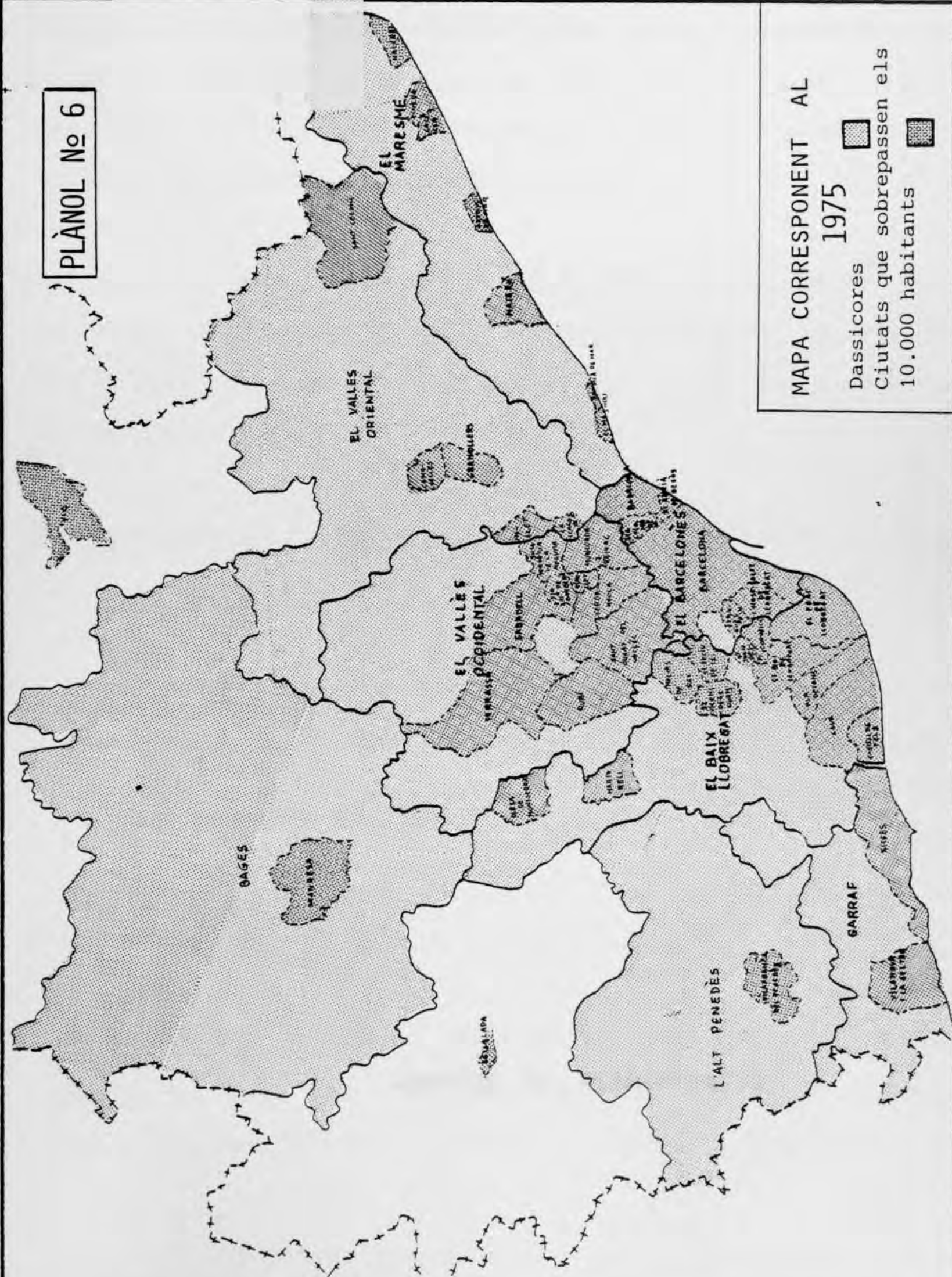
PLÀNOL Nº 6

MAPA CORRESPONENT AL

1975

Dassicores

Ciutats que sobrepassen els
10.000 habitants

PLANIFICACIÓ

El desenvolupament de Barcelona, posterior a l'enderrocament de les muralles, s'ha fet seguint una sèrie de plans, de disposicions i de lleis que cal tenir presents per entendre i valorar la realitat actual de la ciutat.

Existint una àmplia literatura sobre el tema, solament es vol ressaltar aquí de forma breu, i no pas exhaustiva, aquells fets que s'han considerat més rellevants per al desenvolupament de la ciutat.

1. L'enderrocament de les muralles i la construcció de l'Eixample.

L'enderrocament de les muralles era una necessitat sentida en el segle XIX per tots els barcelonins. La densificació, a què abans s'ha fet esment, i que va caracteritzar el període immediatament posterior a la industrialització, feia que Barcelona resultés una ciutat on la insalubritat i l'amontament arribaven a nivells preocupants.

La necessitat d'expandir Barcelona fora dels murs es va manifestar en nombroses ocasions, tant a l'interior de la ciutat (1), demandes de l'Ajuntament a Madrid, escrites...

CAPÍTOL II. PLANIFICACIÓ

(1) El 1838 es va tractar d'engrandir la ciutat per la part alta de la Rambla, convertint l'angle entrant de les muralles en angle sortint, a l'espai comprès entre els baluards de Jonqueres i les torres de Canalet. El 1846, novament s'intentà que s'aproves una ampliació de Barcelona, aquesta vegada pensant en unir la Barceloneta Vella amb Gràcia, 1847, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668, 3669, 3670, 3671, 3672, 3673, 3674, 3675, 3676, 3677, 3678, 3679, 3680, 3681, 3682, 3683, 3684, 3685, 3686, 3687, 3688, 3689, 3690, 3691, 3692, 3693, 3694, 3695, 3696, 3697, 3698, 3699, 3700, 3701, 3702, 3703, 3704, 3705, 3706, 3707, 3708, 3709, 3710, 3711, 3712, 3713, 3714, 3715, 3716, 3717, 3718, 3719, 3720, 3721, 3722, 3723, 3724, 3725, 3726, 3727, 3728, 3729, 3730, 3731, 3732, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3739, 3740, 3741, 3742, 3743, 3744, 3745, 3746, 3747, 3748, 3749, 3750, 3751, 3752, 3753, 3754, 3755, 3756, 3757, 3758, 3759, 3760, 3761, 3762, 3763, 3764, 3765, 3766, 3767, 3768, 3769, 3770, 3771, 3772, 3773, 3774, 3775, 3776, 3777, 3778, 3779, 3780, 3781, 3782, 3783, 3784, 3785, 3786, 3787, 3788, 3789, 3790, 3791, 3792, 379

PLANIFICACIÓ

El desenvolupament de Barcelona, posterior a l'enderrocament de les muralles, s'ha fet seguint una sèrie de plans, de disposicions i de lleis que cal tenir presents per entendre i valorar la realitat actual de la ciutat.

Existint una àmplia literatura sobre el tema, solament es vol ressaltar aquí de forma breu, i no pas exhaustiva, aquells fets que s'han considerat més rellevants per al desenvolupament de la ciutat.

1. L'enderrocament de les muralles i la construcció de l'Eixample.

L'enderrocament de les muralles era una necessitat sentida en el segle XIX per tots els barcelonins. La densificació, a què abans s'ha fet esment, i que va caracteritzar el període immediatament posterior a la industrialització, feia que Barcelona resultés una ciutat on la insalubritat i l'amuntegament arribaven a nivells preocupants.

La necessitat d'expandir Barcelona fora dels murs es va manifestar en nombroses ocasions : intents d'ampliació de la ciutat (1), demandes de l'Ajuntament a Madrid, escrits... L'ex-

(1) El 1838 es va tractar d'engrandir la ciutat per la part alta de la Rambla, convertint l'angle entrant de les muralles en angle sortint, a l'espai comprès entre els baluards de Jonqueres i les torres de Canaletes
 intentà que s'aprovés una ampliació de Barcelona,
 consent en unir la Barcelona Vella amb Gràcia; 1847, 1853
 nous projectes d'ampliació (Carreres Candi p.858-60)

pressió més clara d'aquest estat d'opinió (1) la suposa, potser, l'obra de'n P.F. Monlau (2) o la pròpia obra d' Idelfons Cerdà (3).

El Pla Cerdà suposa per als barcelonins la possibilitat d'expandir-se , definitivament, per la plana alhora que, com destaca en F. Terán:

"és un primer intent de racionalitzar la ciutat institucionalitzant, amb formes definides, la concepció i el desenvolupament del creixement urbà" (4)

La realització i construcció de l'Eixample ha estat, certament,

-
- (1) L'opinió sobre la necessitat d'enderrocar les muralles era expressada sovint de forma expeditiva per les classes populars que, en més d'una ocasió, l'expressaven passant a l'acció. Així l'any 1841 al crit de "comencem!" s'havia iniciat l'enderrocament de la Ciutadella, i l'any 1843 s'inicià el de les muralles. (veure pàg. 856 del llibre ja citat d'en Carreras Candi)
 - (2) Pere Felip Monlau fou l'introduïdor de la corrent higienista a Espanya. Els seus treballs van des d' informes sobre l'agricultura, fins a anàlisi de les condicions de treball de la classe treballadora. (veure l'estudi de Ernest Lluch , el pensament econòmic a Catalunya-1760-1840-, i el pròleg , escrit per Jordi Nadal, al llibre de J. Maluquer i Sostres, Població i societat a l'àrea catalana. Ed.A.C. Barcelona 1965 , on es valora l'obra d'en Monlau).
Però l'escrit d'en Monlau, a què aquí ens referim, és el que porta el títol de "Abajo las murallas", guanyador del concurs convocat per l'Ajuntament de Barcelona per analitzar els avantatges i desavantatges de l'enderrocament de les muralles, l'any 1841. En Monlau hi féu una anàlisi de les condicions sanitàries de la ciutat de Barcelona.
 - (3) En Cerdà es va esforçar a demostrar les misèrrimes condicions de vida que havia de suportar la classe treballadora a Barcelona, així com les condicions que, en matèria d'habitatges, li eren pròpies. Veure l'apèndix del volum II de la Teoria General de la Urbanització: "monografía estadística de la clase obrera de Barcelona en 1856" (pàg. 557 i seg.)
 - (4) F. TERAN, Planeamiento urbano en la España contemporánea, G.Gili, Barcelona, 1978.

diferent del que Idelfons Cerdà va planejar (1) i sovint s'ha tendit a identificar la forma com s'ha anat concretant l'Eixample amb el que l'enginyer de camins va idear(2). Segurament l'explicació d'aquest fet no està massa lluny de l'animadversió que, des dels seus orígens, va acompanyar el Pla Cerdà, considerat pels barcelonins com una imposició feta des de Madrid. (3)

(1) Les característiques essencials del Pla Cerdà són les següents :

1. Planifica l'ampli sector que constitueix la plana de Barcelona, tot i que en principi la planificació havia d'abastar des del Paral·lel fins al Besòs, que és l'àrea que consta grafiada al seu plànol de l'Eixample
2. Es proposa fer una ciutat igualitària, en el sentit de no diferenciar entre els seus barris: tots havien de comptar amb equipaments serveis i zones verdes suficients
3. Dividia tota la zona en 4 sectors; cada sector en 4 districtes; cada districte en 4 barris, cada un dels quals tindria 5x5 mansanes, i constituïrien les unitats bàsiques de planejament : a cada barri, districte o sector corresponien un determinats serveis i equipaments
4. Aconseguir una ciutat on confluïssin els aventatges del camp i els de la ciutat: les mansanes obertes n'eren la garantia.
5. La indústria tenia reservat el seu espai dins cada un dels sectors
6. Els vials estaven estudiats a partir d'una trama i un ordit -terminologia utilitzada per en Cerdà- és a dir d'uns carrers que anaven de mar a muntanya (ordit) i uns altres que es creuaven ortogonalment amb ells (trama)., formant la xarxa viària bàsica de l'Eixample. A més, creuant el primer sector traçava una diagonal (el Paral·lel), una segona diagonal creuava els sectors segon i tercer (la Diagonal) i, finalment, una tercera diagonal creuava el tercer sector (la Meridiana) i, dividint el plànol en quatre parts hi havia dos carrers, el Passeig de Sant Joan i la Gran Via, que eren més amplis que la resta. La Plaça de Tetuan i la Plaça de les Glòries són, segons les previsions d'en Cerdà, els dos nuclis de comunicació vial més importants, lloc de confluència dels vials que s'acaben d'esmentar. Tots els carrers havien de tenir 20 ms d'amplada i les excepcions (Paral·lel, Diagonal, Meridiana, Gran Via, Passeig de Sant Joan, Aragó) n'havien de tenir 50. La raó de la previsió d'aquesta amplada de carrers responia a la preocupació d'en Cerdà pel trànsit rodat

(2) No solament els qui no hi entenien van tendir a identificar l'obra planificadora d'en Cerdà amb la realització posterior, sinó també els arquitectes i persones enteses : Puig i Cadafalch, L.Jaussely... Encara durant els anys 30 es poden trobar manifestacions contra el Pla Cerdà acusant-lo de monotonia, mancat de valors estètics (veure pàg 20 del volum III de la Teoria General de la Urbanització, obra cit)

(3) Per ampliar informació sobre el Pla Cerdà, a més de les obres ja citades veure, entre altres, les següents :
 CARRERES CANDI, op. cit.
 MARTORELL PORTA i altres, Historia del urbanismo en Barcelona. Comissió d'Urbanisme de Barcelona, Barcelona, 1970
 Revista CAU, n°19, article de M. Domingo, "consideraciones sobre el Plan Cerda"

Idelfonso Cerdà de Caminos, Canales y Puertos, Idelfonso Cerdà 1815- exposición conmemorativa de su muerte. Barcelona,

Malgrat les dures crítiques que es van fer al Pla d'en Cerdà cal no confondre aquestes amb les causes que van portar a la seva tergiversació: el Pla Cerdà no s'ha portat a terme d'acord amb les directrius proposades pel seu autor perquè els interessos dels "agents urbans" (1) - propietaris del sòl, constructors, amb el vist i plau de l'Administració-, han forçat un canvi de les directrius més importants donades per I. Cerdà(2)

El Pla Cerdà va suposar un canvi absolut de Barcelona i va comportar la unificació pràctica amb els municipis de l'entorn, part dels territoris dels quals afectava, deixant però sense resoldre l'enllaç entre aquests municipis, que, com ja s'ha dit, van passar a formar part del de Barcelona el 1897. La solució, a base de cinturons perifèrics, va ser ideada per en Jaussely (3).

(1) CAPEL, H, Capitalismo y morfología urbana en España. Ediciones el Cordel, Barcelona 1977

(2) L'especulació del sòl i la consecució dels màxims beneficis, va comportar que la mansana oberta passés a construir-se per les quatre bandes, fent desaparèixer els jardins i les hortes i substituint-les per magatzems i petits tallers, primer, i per "parkings", més tard.

Tanmateix els interessos dels propietaris van comportar una sèrie de canvis fonamentals: pèrdua d'espais verds i de zones d'equipament (el Gran Bosque, que havia de voltar el riu Besòs, els jardins que anaven des d'Aragó a Provença i des d'Urgell a Casanova, l'ampliació ajardinada del creuement Urgell-Gran Via, l'Hipòdrom...), construcció de zones no previstes (el Poble Sec), no realització de la remodelació de Barcelona - posteriorment serà iniciada d'acord amb el Pla Baixeras-, increment de les alçades dels edificis (que des d'una altura prevista de cinc pisos van arribar a tenir set plantes primer i després vuit més àtic i sobreàtic...

(3) Jaussely, guanyador del concurs organitzat per l'Ajuntament de Barcelona sobre el pla d'enllaços de la zona de l'Eixample de Barcelona i els municipis agregats, l'any 1903. El Pla va ser aprovat inicialment l'any 1905, tot i no havent-se portat a la pràctica en el seu moment ha inspirat plans posteriors: del d'en Romeu Porcel, aprovat el 1917 Pla General d'urbanització de Barcelona, i el Pla Comarcal de 1953.

2. Planificació durant la República

La ciutat anava creixent i els municipis anexionats, convertits ara en barriades de Barcelona, havien incrementat notablement la seva població. Els plans d'eixample comencen a manifestar-se insuficients, ja que la ciutat és un conjunt molt complex que no pot permetre respostes i solucions dels seus problemes si només se'n contempla una part - encara que es tracti d'un pla tan pensat i ampli com el d'en Cerdà-. Cal un urbanisme que consideri la ciutat com un tot, i proposi solucions globals als seus problemes.

Aquesta línia, que encara que de manera incipient, es pot ja trobar en els planejaments d'Jaussely o en el d'en Romeu Porcel, aconsegueix la seva maduresa i es concreta, en el cas de Barcelona, amb el "Pla Macià" (1), que malgrat no va arribar a portar-se a terme, inspirà moltes de les propostes de la postguerra.

En aquesta línia de concepció moderna de l'urbanisme es va encara més lluny: en Nicolas Rubió introduirà la idea de la planificació regional. Cal, no sols considerar la ciutat com un tot sinó que, a més, s'ha de tenir en compte que forma part d'un tot més ampli que és la regió - regió pot sig

(1) Aquest Pla és també conegut amb el nom de "Pla Corbusier" per la influència que, a través d'en Sert, va exercir, i per la seva col·laboració en ell. Informació sobre aquest Pla se'n pot trobar, entre altres, a les següents obres:

MARTORELL PORTA i altres, Historia del urbanismo en Barcelona: Labor, 1970
 TERAN, F., obra citada
 ROCA, F., Política Econòmica i Territori a Catalunya, 1909-1939, Ketres, Barcelona, 1979

nificar tant país com comarca-(1). S'inicià així tot un moviment que quedà molt ben expressat amb la fórmula de "Catalunya Ciutat", i dins aquesta ciutat, Barcelona és solament un barri.

Seguint aquest enfoc, la Generalitat de Catalunya fa l'encàrrec, l'any 1931, del Pla de distribució de zones del Territori Català (2)

Tant la teoria de la Planificació Regional, com el Pla Macià van quedar sense possible aplicació pels esdeveniments de la guerra civil i si s'han citat és per la influència que van exercir a la planificació posterior a la guerra. Sobre aquest aspecte, en F. Terán, resumint molt bé la situació, escriu :

"Existeix una clara relació de continuïtat entre la realitat (...) abans i després de la Guerra Civil, malgrat aquesta continuïtat hagi estat acuradament dissimulada per una manca de referència a qualsevol classe d'antecedents"

(1) El propi Rubió escriu en una comunicació presentada al Congrés Nacional d'Arquitectes, Primer d'urbanisme : "Este viejo concepto de ciudad, nucleo aislado, indiferente a lo que le rodea está muerto en el urbanismo desde hace tiempo".

(2) "Pla de distribució de zones del territori català" (Regional Planning) Examen preliminar i solucions provisionals. Estudis fets segons Decret del Govern de la Generalitat, amb la col.laboració de Nicolau Rubió i Tudurí. Barcelona, 1932. Ed. facsimil : La Divisió Territorial de Catalunya Ariel, Esplugues de Ll., 1977

Per informació valorativa sobre aquest punt veure llibre, ja citat, de Francesc Roca.

(3) TERAN, F. Planeamiento urbano en España, obra citada, pàg. 116

Planificació territorial i urbanisme després de la guerra

Els primers anys de postguerra són anys negres per a Barcelona. S'atura tot el procés iniciat per la República. Serveis i equipaments són tancats (1). La població, quan pot, retorna al seu poble d'origen buscant habitatge i menjar. Quasi cap edificació nova es fa a la ciutat, identificada, endemés, amb la República, el laïcisme, el nacionalisme i l'obrerisme.

Els principis d'urbanisme dominant durant la primera etapa del franquisme estan excel·lentment tractats a l'obra d'en Fernando Terán, cosa que eximeix de analitzar-los aquí, i solament ens cal dir que fins als anys cinquanta el sector falangista va ser el que va marcar la pauta en matèria d'urbanisme (2).

Però aquestes idees, en principi hegemòniques, s'enfrontaven sovint amb els interessos dels qui constituïen el suport del

(1) Hi ha escoles que són dedicades a altres usos, per exemple casernes, o comissaries.

La població que retorna al seu poble d'origen dona lloc a un increment del percentatge de població activa en el sector primari: l'any 1930 treballava al camp el 47,3% del total de població activa; l'any 1940 el percentatge s'havia elevat al 52% (veure pàg. 52, del volum I, del llibre de Clavera, Monnés, Montserrat i Ros Hombravella, el capitalismo español, de la autarquía a la estabilización. Edicusa, Madrid, 1973)

(2) A grans trets, la ideologia falangista en matèria d'urbanisme es pot concretar en els següents punts :

- a) Retrobar les essències tradicionals, defensant un model propi de l'urbanisme culturalista, i potenciant la ciutat petita o mitjana enfront de la gran ciutat
- b) Exaltació nacionalista (centralista), que es tradueix d'una banda en un fomentar el casticismo i, d'altra banda, en un monumentalisme molt lligat a la idea de l'imperi, del que en són bona mostra les construccions dels Ministeris
- c) Uniformitat i unitat, que es traduirà en un intent d'imposar unes línies comunes de planificació per a tot el territori espanyol, centralitzant les decisions i la supervissió

(veure F. Terán, Planeamiento urbano en España la España contemporánea, obra cit.)

règim, donant lloc a no poques contradiccions entre discursos, lleis i pràctica, contradiccions que s'accentuen a partir del 1950, quan l'economia reinicia el seu creixement, i sobretot en els darrers anys de la dècada dels cinquanta (1).

Un segon període, que comprèn des del 1959 al 1973, suposa un canvi tant en les realitzacions urbanístiques com en el desenvolupament social i econòmic espanyol: són els anys de màxim creixement econòmic, de màxima emigració del camp a les grans ciutats, de màxima construcció d'habitatges i de xarxa viària.

El tercer període, que va des del 1973 al 1976, constitueix una etapa de transició, amb un aturament progressiu de la corrent migratòria i de l'activitat constructora.

Finalment, la mort d'en Franco marcarà l'inici d'una darrera etapa que, especialment en la forma d'abordar els problemes, es diferencia de les anteriors, tot i mantenint les mateixes lleis. L'agreujament de la crisi econòmica coincideix amb aquests anys (2)

(1) Per donar solament alguns exemples d'aquestes contradiccions es pot recordar la ineficàcia de la Llei del Sòl de 1956, la tergiversació del Pla Comarcal de Barcelona, la incongruència entre les lleis anti-immigració a les ciutats quan la indústria precisava més i més de mà d'obra....

(2) Els ajuntaments elegits democràticament, pensem que queden dins l'etapa de transició, en tant no han aconseguit canviar cap de les lleis anteriorment existents i que serà la Llei de Règim Local, avui projecte encara de Llei, la que marcarà el final d'aquest període de transició, obrint-ne un altre més o menys diferenciat

A nivell de Barcelona, és interessant d'analitzar la influència de les Lleis dictades i de les mesures preses sobre el desenvolupament de la ciutat. Sense ànim d'exhaustivitat, iniciem un recompte de les que varen ser més importants, en cada un dels períodes abans assenyalats.

Primer període

Les lleis més importants dictades són les que fan referència a l'habitatge -Llei de vivendes protegides(1939), Llei de vivendes bonificables (1944) , Llei d'arrendaments urbans(1946)-, si es contempen solament els anys que van des del final de la guerra fins als cinquanta (1)

L'eficàcia d'aquestes lleis cara a resoldre el problema de l'habitatge a Barcelona va ser pràcticament nul·la: entre 1939 i 1950 es van construir a Barcelona uns 15.000 estatges, dels quals solament 800 eren d'iniciativa pública. El resultat fou que, en arribar el 1950, Barcelona comptava amb un dèficit de 85.000 habitatges, el que significa que, sobre una població de 1.280.000 habitants, unes 400.000 persones no tenien vivenda o la tenien en unes condicions deplorables (2).

(1)Una anàlisi d'aquestes lleis es pot trobar en el llibre d'en R. Tammes, Estructura Económica de España, Guadiana, Madrid, 1970, 5a ed. pp. 379 a 381

(2) A la revista CAU, nº22, El fet urbà a Barcelona, es troba, en l'article d'en Jordi Borja (pag 90), la següent quantificació del les necessitats d'habitatges a Barcelona 1950 :

per destruccions de guerra	20.000	vivendes
per ruïnoses	25.000	
per creixement natural	15.000	
per creixement migratori	25.000	
DÈFICIT TOTAL	85.000	

La llei d'arrendaments urbans no solament no va contribuir a resoldre el problema del dèficit d'habitatges sinó que l'agreujà : va reduir l'incentiu per a la producció d'habitatges, i solament va suposar un benefici per aquella part de la població que comptava ja amb un estatge digne, sense implicar cap millora per a les classes més populars (1)

Els equipaments, serveis i transport no van ser en absolut tinguts en compte durant aquests anys. Solament cal recordar que, en matèria de transport públic, es va construir 15 Kms de línia de metro, repartides en tres línies, que a més a més no estaven connectades entre si (2).

Molta més importància per al desenvolupament urbà de Barcelona tindran els anys cinquanta : l'aprovació del Pla Comarcal de Barcelona (1953), el Pla General de Transports Urbans , la construcció d'habitatges en quantitat important -Plans de vivendes socials i nova Llei de Vivendes de Renda Limitada-, l'aprovació de la Llei del Sòl, són les mesures més importants.

Com ja s'ha dit en iniciar l'apartat de planificació, les contradiccions entre la llei i la realitat són constants : s'aprova el Pla Comarcal per a Barcelona i la seva àrea d'influència (27 municipis). És un intent de planificació racional, desenrotllant la idea dels cinturons de ronda i intentant que la ciutat no es converteixi en una població immensa. Es pro-

(1) De fet la llei dels arrendaments urbans té una llarga història: va ser promulgada l'any 1920 -Decret de Bugallal-, establint la congelació dels lloguers de les ciutats de més de 20.000 habitants. L'any 1953 l'aprovació del Decret a totes les ciutats espanyoles. Els Plans Generals de Transports Urbans en suposà la seva consolidació i la memòria del Pla Comarcal de 1953.

curà mantenir, o inclús augmentar, la dinàmica pròpia dels municipis de l'entorn de Barcelona, i es planificà de manera que la ciutat, i la seva àrea d'influència, quedessin dotades de suficients espais verds (1). La seva realització posterior dista molt del que es va planejar :

Mitjançant el mecanisme dels plans parcials, que era la forma de desenvolupar el planejament, s'aconsegueix que el Pla de 1953 quedi absolutament tergiversat : espais reservats a zones verdes o d'equipament són utilitzats per a construir-hi habitatges, les alçades fixades pel planejament són àmpliament sobrepassades, l'esperat desenvolupament equilibrat de la zona d'influència no s'aconsegueix... Les normes del Pla van ser utilitzades o oblidades segons els interessos d'aquells que anaven realitzant la planificació. No estan lliures d'aquest retret ni les pròpies autoritats que havien de vetllar pel seu compliment i que, sovint, eren les que incomplien les normes establertes, inclús en les seves realitzacions directes.

(1) Totes aquestes finalitats perseguides pel planejament queden clarament definides a la memòria :

- els cinturons de ronda, que queden descrits a les pàg. 72 i 73 de la memòria del Pla, tenien com a finalitat "creuar la ciutat sense penetrar en el seu centre" havien de ser lògicament vies ràpides de circulació. En la seva realització, solament en passar pels barris perifèrics han mantingut aquesta característica, com més endavant s'analitzarà, en tractar del desenvolupament dels barris de Barcelona
- a la pàg. 103 de la memòria es llegeix : " una de les preocupacions del Pla és la de no formar una ciutat immensa que, com quimèrica Mesopotàmia, constitueixi una màquina de viure on els seus habitants no siguin més que esclaus de la pròpia grandesa (...)" es tracta d'aconseguir "nuclis que tinguin personalitat pròpia"
- pel que fa a les zones verdes i als espais lliures, a la pàg. 81 i següents de la memòria s'estableixen els "standards" per a cada un dels tipus d'espai lliure, sent el resultat global final (per a la hipòtesi no màxima de 2.500.000 habitants per a la comarca) el de 3.847 Ha.

En matèria d'habitatges, a partir de 1953 es va iniciar la construcció en quantitats importants i es va començar a regular la política de polígons, que a partir d'aquell moment fou la forma de construcció de les vivendes socials (1). La Llei de Vivendes de Renda Limitada va fomentar, tanmateix, la construcció d'habitatges que, les més de les vegades, anaven dirigits a les classes altes (2).

El balanç del període, pel que fa a la vivenda, no va ser del tot positiu: certament es va incrementar la dinàmica constructora, però alhora també va incrementar, especialment en els darrers anys de la dècada dels anys cinquanta, el nombre d'imigrants que va arribar a Barcelona, mantenint-se el dèficit existent al final dels anys quaranta, és a dir a Barcelona mancaven unes 100.000 vivendes.

-
- (1) Per vivenda "social" s'ha entès aquella que va destinada a persones d'escasses possibilitats econòmiques -o dit d'una altra manera a de -manda no solvent-, i en general es van construir amb materials de molt baixa qualitat i amb escasses o nul·les despeses d'urbanització. Un exemple típic d'habitatges socials el constitueixen les cases construïdes per la "Obra Sindical del Hogar" (vegi's publicació editada per les AA.VV dels polígons construïts per aquesta entitat, titulat, Diez años de lucha contra la Obra Sindical del Hogar, Barcelona 1976).

El primer polígon construït fou el del Verdum, l'any 1953. La consolidació de la política de Polígons no es farà, però, fins als anys seixanta.

És destacable el paper jugat per l'Església durant aquests anys en matèria d'habitatges, pionera en la construcció de vivendes socials. Recordi's l'operació que va acompanyar el Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, i que va donar com a resultat la construcció de la barriada del Congrés, sota el patrocini del bisbat de Barcelona.

- (2) Les Caixes van tenir un paper destacadíssim en l'aprofitament d'aquesta llei i en l'adjudicació de les vivendes construïdes a la classe alta o mitjana alta.

Pel que fa als equipaments i serveis, la situació de Barcelona al final de la dècada dels anys cinquanta continuava sent absolutament deficitària, especialment en els barris perifèrics que, durant els darrers anys d'aquesta etapa van suportar un creixement sense planificació. Així persistia la manca de llocs escolars i sanitaris i els transports havien millorat poc (1). S'ha de recordar, però, que al final de la dècada es signà el Concert amb Madrid sobre transports urbans, que implicà la possibilitat de millorar substancialment les instal·lacions existents ja que el concert suposà el finançament per part de l'Estat de tot el que és infraestructura fixa dels ferrocarrils metropolitans.

Resumint, tot i havent-se sentat les bases per a una ordenació regional del territori, en matèria d'urbanisme, la separació entre realitzacions i lleis comporta la no solució de la major part dels problemes plantejats, especialment en el cas de les ciutats que, com Barcelona, han iniciat el creixement més important de la seva història : s'ha aprovat la Llei del Sòl, el Pla Comarcal de Barcelona, ...però inclús des dels propis ajuntaments la política urbana es fa al marge de les disposicions.

Dins aquest període que s'està analitzant es produeix un fet transcendent per a la ciutat: el nomenament de Josep Maria de Porcioles com a alcalde de Barcelona . La seva política ambi-

(1) El 1939 la xarxa de metros de Barcelona tenia un total de 106 km de longitud de línies, amb 25 estacions; l'any 1951 es construeixen les estacions de les Glòries i del Clot i 1,7 kms. de línia; el 1953 el metro fins a Navas, i el 1954 fins la Sagrera i Fabra i Puig, construcció d'uns 2 kms de línia i fins al 1959 no hi ha noves Anuari estadístic, 1977 dels F.C Metrop.de Barna.)

ciosa, que enllaça amb el somni de la GRAN BARCELONA, és compartida per bona part de la burgesia barcelonina. El seu mandat, que durà des del 1957 fins al 1973 i coincidí amb l'època de màxim creixement de la ciutat, és decisiu per al futur de Barcelona (1).

Període 1959-73

Manteniment del creixement immigratori, tot i no arribant a les xifres del període anterior (2); anys de màxima activitat constructora, tant d'habitatges com d'infraestructures -especialment viàries-, Barcelona comença a mostrar símptomes de saturació, sobretot en el seu centre històric i a les barriades perifèriques.

El segon Pla de la Vivenda (3), la continuació de les Vivendes

-
- (1) No es pot entendre la Política d'en Porcioles com una casualitat ni com una sèrie de fets realitzats per una persona concreta. Cal tenir en compte que en Porcioles va ser un perfecte representant d'una part de la burgesia catalana que, com ell, somniava amb una Barcelona GRAN, feta a la mesura dels seus interessos econòmics i culturals

Sobre les realitzacions de l'etapa Porcioles hi ha una extensa bibliografia. Pot veure's, entre altres :

MARTÍ, F. i MORENO, E., Barcelona, ¿a dónde vas? . Dirosa, Barcelona 1974

ALIBÉS i altri, La Barcelona de Porcioles, Laia, Barcelona, 1975

- (2) Entre 1950 i 1960 Barcelona capital va registrar un creixement de 277.680 habitants; de 1960 a 1970, l'increment de població fou de 187.300 . (veure pàg. 155)

- (3) El que es considera com el Primer Pla de Vivendes, és el que va ser el Pla de Vivendes de Renda limitada, l'any 1955. Després haguérem hagut una altre Pla de Vivendes, 1945-54, (però de transcendència)

de Renda Limitada, el Pla de Remodelació dels Suburbis, la construcció de les UVAS (Unitats Veïnals d'Absorció) i la consolidació de la política de polígons, van ser, en matèria d'habitatges, les disposicions més importants.

Les realitzacions que es derivaren de les disposicions anteriors foren :

- La construcció del 30% dels estatges de Barcelona ciutat
- El desplaçament cap a la comarca de la població immigrada a causa d'els elevats preus dels habitatges en el municipi de Barcelona i al reforçament del procés que suposen les UVAS : es desplaçà els barraquistes de Barcelona cap a la comarca, a indrets on el sòl fos més barat (1). De fet les UVAS constitueixen la substitució del barraquisme d'autoconstrucció, per un barraquisme vertical i d'iniciativa oficial (2)
- La construcció d'una llarga sèrie de polígons que, tret d'alguna excepció, com la de Montbau (3), segueixen els criteris

(1) Vegi's estudi de BANCA CATALANA sobre els preus del sòl, publicat pel Servei d'Estudis de la Banca: Els preus del sòl de Barcelona ciutat doblen els de la perifèria més immediata.

(2) A Badalona es construí el polígon de Pomar que havia de donar cabuda a unes 9.400 persones; a Sant Boi, el de "Cinco Rosas" per a 8000 habitants i al Prat el de Sant Cosme per a unes 14.000 persones.

Teòricament amb aquestes operacions s'havia d'aconseguir acabar amb el barraquisme, però de fet, encara avui persisteixen, inclús dins de la ciutat de Barcelona, zones de barraques, per exemple les de la Perona a la barriada de Sant Martí de Provençals-la Verneda, les del Carmel i les de Prosperitat

(3) En el cas de Montbau, realitzat pel Patronat Municipal de la Vivenda, es va procurar fer una operació ben planejada i digna

que, abans s'han explicat, eren propis de les vivendes socials. En base a aquests polígons s'urbanitzà la major part de barriades perifèriques de Barcelona (1)

Quant a la planificació general, durant el període que s'està considerant, s'aproven els plans de la Província de Barcelona (1963) i el de l'Àrea Metropolitana (1968). Tant l'un com l'altre van ser relegats a purs instruments teòrics (2).

En l'aspecte transports públics, solament a partir del 1967 tornen a incrementar-se la longitud de la xarxa viària del metro, i encara, amb un ritme que res té a veure amb les necessitats de la població (3): durant aquests anys es construeixen un total de 9,8 Kms de xarxa. Quant al transport públic de superfície, es va prescindir dels tramvies i dels trolebusos, sent substituïts per autobusos, però sense que el canvi comportés millores per als viatgers (4).

(1) La major part dels polígons van ser aprovats durant la segona meitat dels anys cinquanta, però correspon, en canvi, al període que s'està analitzant la proporció major de les construccions. Així, es poden citar : el Polígon de Trinitat Vella (1954), el de la Guineueta (1956), el de Montbau (1957), el de Prosperitat-Verdum (1958), el de la Trinitat Nova (1958), el del Turó de la Peira (1959) i el del S.O del Besòs (1959), entre els més importants.

(2) L'anàlisi i valoració d'ambdós Plans es pot trobar a l'obra ja citada d'en F. Terán

(3) S'obren 16 noves estacions, però resten encara absolutament incomunicats els barris perifèrics. Vegi's Anuari estadístic 1977 dels FC Metropolità de Barcelona

(4) El nombre de viatgers transportats tendeix a disminuir durant aquesta etapa. Vegi's Anuari estadístic, 1977 dels Tranports de Barcelona S.A

Finalment , cal fer un comentari sobre la construcció d'infras-
 tructures : construcció de cinturons de ronda, conversió d'al-
 guns vials en vies ràpides (cas de la Meridiana), túnels dels
 Tibidabo i aparcaments en el centre de la ciutat. Totes aques-
 tes realitzacions responen a idèntics objectius i van tenir con-
 seqüències molt similars (1).

En primer lloc suposen una absoluta primacia al transport pri-
 vat -automòbil- sobre tota altra consideració ciutadana, i ,
 per descomptat, un potenciar el transport privat sobre el pú-
 blic.

En segon lloc van suposar un trencar barris i un destrossar car-
 rers, sobretot a les barriades perifèriques de la ciutat, ja
 que les barriades de la burgesia eren tractades de forma més acu-
 rada.

En tercer lloc, la major part d'aquestes actuacions eren acompa-
 nyades de considerables possibilitats especulatives, considerant
 únicament el cost-benefici econòmic, però no tenint en compte
 els costos socials.

Aquest és, a grans trets, el resum de l'etapa que va fins la des-
 titució d'en Porcioles , que es caracteritzà, a més a més, per
 la construcció d'edificis singulars, els planejaments i construc-
 cions il·legals i unes incipients respostes del moviment veïnal
 que pren consciència dels abusos d'una Administració que, en
 lloc de vetllar pels interessos dels ciutadans, organitza una
 ciutat en la qual el veí no compta per a res.

(1) Les conseqüències que, per a cada barriada van tenir aquestes mesures s'ana-
 litzen en tractar dels barris i barriades de Barcelona, pàg. 57 a 87

Etapas 1973 -1981

De fet no es pot considerar globalment ja que es donen suficients variacions al llarg d'aquests anys com perquè calgui considerar sub-etapes :

a) L'època d'en Masó (1973-1974).

Fortes contradiccions caracteritzen aquests anys. En Masó és un bon representant de la burgesia neo-capitalista barcelonina. Els seus plantejaments no seran palesament especulatius, com a l'època d'en Porcioles, però existirà encara, i tindrà influència dins de l'Administració local, el grup de poder que dominà a l'etapa anterior. Paral·lelament el moviment veïnal anirà prenent cada cop més importància i força.

La burgesia especulativa va aconseguir bloquejar els aspectes més importants de la política d'aquests anys -especialment la revisió del Pla Comarcal -, i, finalment, fer caure Enric Masó

b) Època d'en Viola (1974-1976)

Representa un intent de fer tornar les aigües al seu curs. És, d'alguna manera, un intent de continuïisme amb la línia Porcioles, però ja la societat barcelonina -i especialment el moviment veïnal- no resisteix aquest tipus de política i la involució dura poc.

c) Època d'en Socias(1976-1979)

La mort d'en Franco suposà, sinó el final d'una etapa, com a mínim l'esperança de la possibilitat d'una política democràtica que compti amb els ciutadans.

Va ser el Batlle Socias qui portà, durant aquests anys d'espera, la direcció de la ciutat. El seu esforç anà dirigit a aturar tots els projectes possibles perquè el nou Ajuntament -el que havia de sortir d'unes eleccions democràtiques - no hagués de respondre a compromisos que poguessin suposar traves importants en el moment d'orientar la seva política. En canvi va dedicar notables esforços a ajudar a consolidar el moviment associatiu veïnal.

d) Eleccions per sufragi universal

Tot i representant un canvi important, encara que solament sigui pel fet d'haver estat elegits pel poble, la timidesa amb què, des dels primers moments, s'han portat les negociacions des de la Casa Gran amb el Govern de Madrid, i el respecte a la legalitat vigent -una legalitat franquista- fa que haguem de continuar parlant d'època de transició. Certament s'han fet esforços per millorar i fer més democràtica la política del Consistori o per intentar una certa desconcentració -que no descentralització- de les tasques municipals cap als districtes, però el retard en l'aprovació de la nova Llei de Règim Local ha suposat un fort "handicap" en aquest sentit.

CAPÍTOL III. EVOLUCIÓ DELS MUNICIPIS
DE L'ENTORN DE BARCELONA

GRÀCIA

Gràcia deu el seu nom al primitiu nucli creat a l'entorn de Santa Maria de Gràcia cap a mitjan segle XVII (1). De fet, però, Gràcia no s'urbanitza fins a principis del segle XIX. Ho fa seguint les vies més importants de comunicació, que són les que li donaren vida (2) i els poblaments es desenvolupen en diversos indrets que, encara que en un principi eren ben diferenciats, a mida que van anar creixent van tendir a confondre's

Els barris més importants que, es pot dir, van existir a Gràcia foren (3) : els dels Caputxins Vells (4), el Camp de la Granada, el Camp d'en Tussets, el Camp d'en Vidalet, el Camp d'en Grassot, la Salut (5), els Josepets i la Muntanya Pelada.

Quan a Gràcia s'instal·len les primeres fàbriques, cap al 1828, comencen a canviar les característiques rurals i mestrals que fins aleshores havien estat pròpies de la zona.

-
- (1) CARRERES CANDI: Geografia General de Catalunya, Volum corresponent a la Ciutat de Barcelona, Establiment Editorial d'Albert Martin, pàg. 982
 - (2) Aquestes vies eren: la Travessera que creuava la zona de N. a S. i la que, pujant a la serra de Cerola, anava cap a Sant Cugat del Vallès
 - (3) CARRERAS CANDI, obra cit. pàg 987 i següents.
 - (4) Els Caputxins estaven situats entre els carrers Bonavista i Diagonal a l'altura de Clarís. El carrer Còrcega, prengué aquest nom el 1884, abans es deia carrer del Caputxins
 - (5) La Salut era una zona de "torres" (cases d'estiueig) dels barcelonins que sorgí a l'entorn de la capella de la Verge de la Salut el 1870

Tot barrejant-se amb les cases rurals, apareixen les primeres cases dels obrers industrials que treballaven a les fàbriques. La població augmentà notablement: 2.600 persones el 1825, 13.500 el 1850...

Quan s'aprovà el Pla Cerdà, Gràcia -que era llavors un municipi independent- estava en bona part consolidada. Mancava per urbanitzar la part més propera a Barcelona (des del carrer Provença fins al carrer Còrsega) (1), la part corresponent al Camp d'en Grassot (2) i una part del Camp d'en Tusset (3).

Aquests espais que estaven sense urbanitzar van quedar posteriorment construïts seguint la trama eixample i, per tant, amb una tipologia d'habitacles absolutament diversa a la de la resta de la Vila.

Gràcia és, potser, la zona que menys canvis ha sofert amb les modernes planificacions, almenys el tros que ja estava consolidat. La consolidació dificultà el canvi, i així, tot i que l'alçada de les seves cases s'ha elevat respecte a la que tenien en un principi, els carrers estrets han obligat a man

(1) El carrer Rosselló, des del Passeig de Gràcia fins a Clarís, s'urbanitzà l'any 1883. El 1887 aquest carrer es continuà fins a Bruch. L'any 1884 s'urbanitzà la Diagonal fins l'altura de l carrer Clarís. El 1886 es va esplanar fins el carrer Balmes

(2) Fou urbanitzat pels germans Grassot, el 1870 (veure, Carreres Candi, obra citada, pàg. 998)

(3) el nom de Camp d'en Tussets es va utilitzar per designar tota la part de Gràcia que quedava a l'esquerra del Passeig de Gràcia

tenir la tipologia de la zona i a no construir més de tres o quatre pisos.

Ara bé, si és veritat que Gràcia no ha sofert canvis urbanístics essencials en el que fou el seu nucli més important, -- això no vol dir que no s'hagi vist afectada per alguns canvis. En primer lloc, amb l'obertura del primer cinturó de ronda, planejat pel Pla Comarcal de 1953, Gràcia ha vist dificultada la relació amb els barris de la Salut i de la Muntanya Pelada, fins gairebé fer-se impossible. La Travessera de Dalt, convertida en via ràpida, ha partit Gràcia per quasi la meitat del seu terme originari. Inclús la Plaça Lesseps -els Josepets- ha quedat trencada, malgrat l'intent de trobar una solució acceptable.

I no s'han acabat encara els perills a què Gràcia pot estar sotmesa. La "Via O" continua estant planejada i aprovada segons el Pla Comarcal de 1976. De realitzar-se seria el final de la Vila de Gràcia, però l'oposició popular a la seva obertura fa pensar que mai no es farà, sortosament, realitat.

SANT MARTÍ DE PROVENÇALS

El nom prové de l'existència de l'església de Sant Martí(1) a l'entorn de la qual es desenvolupà el primer nucli de població -anomenat la Sagrera (2)-. El terme "de Provençals" sembla respondre a què , en l'època romana, aquelles terres eren "agris provincialis"(3).

El nucli inicial de població fou, com s'acaba d'explicar, el constituït a l'entorn de l'església de Sant Martí, però la construcció d'una sèrie de cases a la carretera del Vallès, entre el rec Comtal (4) i la riera d'Horta, va fer que aquell nucli inicial perdés importància i que el nou conjunt de cases de la carretera heretés el nom de la Sagrera, mentre el primitiu nucli de població de Sant Martí era denominat "Fons de Sant Martí". Caldrà esperar els anys seixanta(5) perquè la població del que fou nucli primerenc torni a tenir importància.

(1) L'església de Sant Martí fou construïda en el segle XI. Primer fou sufragània de Sant Andreu de Palomar i, a partir del 1052, passà a dependre de Santa Maria del Mar (de Barcelona)

(2) Amb el nom de "la Sagrera" es designava l'espai sagrat que hi havia a l'entorn de les esglésies. Veure CARRERES CANDI, obra cit, pàg. 1032

(3) CARRERES CANDI, obra cit. pàg . 134

(4) L'existència del Rec Comtal, anterior al segle XII, afavorí enormement el creixement de Sant Martí de Provençals

(5) Ens referim, naturalment, als anys posteriors a 1960

El segon nucli a considerar, dins el terme de Sant Martí de Provençals, és el Clot. A l'indret conegut amb el nom de "Cros" o "el Clot de la Mel" existia poblament des del segle XVII. Era una zona dedicada essencialment a l'agricultura i on l'existència del Rec Comtal assegurava uns rendiments elevats dels conreus. Ja en el segle XVIII el Clot era la part més important del municipi de Sant Martí de Provençals (1).

A finals del segle XVIII s'instal·laren en el Clot nombrosos tallers i fàbriques, especialment tèxtils, que cercaven indrets on l'aigua fos abundosa, i en aquest sentit, tot el conjunt del municipi de Sant Martí oferia avantatges locacionals.

En competència amb el Clot hi havia, a Sant Martí de Provençals, un altre nucli de població igualment actiu i dinàmic: era el Poble Nou. El Poble Nou s'aixecà en un sector que el mar, en la seva progressiva retirada, havia anat deixant i on, fins al segle XV, les aigües marines inundaven la terra. A la zona on, en el segle XVIII, es construí la sèquia anomenada "de Vorbom" o de "la Llacuna", el municipi de Barcelona tenia terres comunals de pasturatge que, mica en mica, va anar venent-se a les indústries tèxtils. (2). Aquesta zona fou coneguda amb el nom de "el Joncar"

(1) Sant Martí de Provençals assolí la categoria de Municipi amb el Decret de Nova Planta, i mantingué la seva independència fins al 1897, en què fou anexionat a Barcelona.

(2) La indústria tèxtil utilitzava aquest indret per secar els teixits i d'aquí deriva la denominació de "Prats d'Indianes" que es

Fou a finals del segle XVIII quan les indústries van començar a instal·lar-se a la zona de "el Joncar". Era l'origen de "el Poble Nou", la part més antiga del qual és la què constituïa el barri de "el Teulat". De mica en mica, aquell poble sense nom (el Poble Nou) s'anà estenent per aquells que havien estat terrenys de pasturatge de la ciutat comtal.

Igual que el Clot, el Poble Nou veurà créixer la seva població quan el ferrocarril arribi fins al seu terme. La localització industrial tenia, en aquests dos barris, uns excepcionals factors d'atracció: aigua abundant, mitjans de transport i mà d'obra. No és gens estrany que Sant Martí de Provençals es convertís en la població més industrial d'Espanya, ni tampoc que fos conegut amb el nom de "obrador de Barcelona".

Tot i sent comparables, el creixement del Clot i el del Poble Nou van ser diferents. Mentre al Clot s'hi instal·là una població essencialment catalana, almenys fins a 1920, al Poble Nou es dirigí població immigrant de la resta d'Espanya(1). Fou al Poble Nou on s'instal·laren les primeres barraques, ja a finals del segle XIX. Tal va ser el cas de l'anomenat Barri de Pequín, on s'instal·laren famílies procedents de Filipines(2).

(1) Així en el Correu Català de l'1 de setembre de 1909, es llegeix: "són tants els originaris de les veïnes províncies del Terol i Castelló que en el Barri de la Plata (part del Poble Nou) si s'atengués al llenguatge dels seus moradors hom pensaria que no està en terra catalana".

(2) Aquest barri fou arrassat per un temporal i va renèixer l'any 1929, si bé aquesta vegada la població que el constituïa era fonamentalment composta per immigrants del sud d'Espanya.

El segle XIX i la urbanització d'acord amb els criteris de planificació d'en Cerdà - almenys en el que a vials es refereix -, suposà un canvi important per a Sant Martí de Provençals, ja anexionat a Barcelona.

Així, a la zona dita "el Poblet" s'inicià el 1868 la urbanització seguint la trama eixample. Però les noves construccions no varen cobrir tota la zona i, a partir de 1891, van anar apareixent barraques i habitatges d'autoconstrucció que, durant molts anys, van coexistir amb els edificis de pisos.

La part de Fort Pio, que havia estat separada de Sant Martí de Provençals i anexionada a Barcelona el 1894, va ser també construïda seguint la trama eixample.

A la banda nord del Clot hi havia una zona coneguda amb el nom de "el Camp de l'Arca" que va urbanitzar-se cap a l'any 1860, canviant llavors el nom originari pel de "Muntanya". Una part d'aquesta zona restà sense urbanitzar fins cap allà l'any 1960 (1)

Resumint, la indústria i els habitatges dels treballadors expliquen el creixement de Sant Martí de Provençals, especialment dels que van ser els tres barris més importants, és a dir, el Clot, el Poble Nou i la Sagrera. La indústria-

(1) Amb l'obertura de la Meridiana s'acabarà de construir la zona, encara que aquesta part més recent tindrà unes característiques ben diferents a les de la resta del barri

lització va suposar també el creixement i la instal·lació de no pas pocs barris de Barraques: les del Poblet, les de Marvella i Somorrostro, les del Camp de la Bota...

Els anys cinquanta (1950) obren per a l'ex-municipi de Sant Martí de Provençals una nova etapa. D'una banda, noves onades d'immigració comportaran el creixement d'alguns indrets de Sant Martí. D'altra banda, un conjunt de vies ràpides -la Meridiana, el carrer Guipúzcoa, l'Autopista- canviaran la configuració de Sant Martí i fomentaran la construcció d'edificacions noves -la Verneda, Paraguay-Perú, Navas...-. A més l'aprovació de Plans Parcial^s suposaran la construcció d'una sèrie de Polígons (1).

La indústria, de mica en mica, s'anirà desplaçant fora de la zona, la qual seguirà un procés, en part deturat en aquest moment, de conversió de barri dormitori per a les classes treballadores.

Les zones de barraques han anat desapareixent, si bé resten encara les de la Perona i les del Camp de la Bota.

(1) Aquests Plans Parcial^s eren promoguts unes vegades per la iniciativa privada i altres vegades per la iniciativa pública, però els Polígons que dels mateixos en resultaren tenen característiques força similars i ben poc dignes d'alabances. La Pau, el Sud-Oest del Besòs, Paraguay-Perú, en són exemples.

HORTA

La història d'Horta va estretament lligada a la de Sant Genís dels Agudells : a partir del 1.260 la capella d'Horta fou sufragània de la de Sant Genís.

El Decret de Nova Planta va consolidar la relació entre els antics nuclis d'Horta i de Sant Genís, amb clara hegemonia , fins mitjan segle XVIII, del darrer. Solament a partir de la instal·lació a Horta de la indústria de curtits i de la de la bogaderia, Horta començà a créixer i a adquirir importància, alhora que Sant Genís quedà enraderit.

En el municipi, independent fins al 1903 (1), de Sant Genís-Horta, es van anar desenvolupant una sèrie de nuclis urbans: Sant Geroni, Collcerola, Sant Cebrià, la Clota, els Penitents, la Farigola i Vallcarca (2), a més de Sant Genís i d'Horta que pròpiament parlant s'anomenà Sant Joan d'Horta (3).

El creixement d'Horta és, però, del segle XIX i, sobretot de XX:

(1) La R.O d'anexió d'Horta a Barcelona es dictà el 1903 i s'executà el gener del 1904. Els veïns del municipi poc van poder-hi fer contra la decisió, més quan un dels seus nuclis urbanitzats havia sol·licitat la seva anexió a Barcelona (era la zona de Vallcarca)

(2) Vegi's, per ampliar informació, pàgs.1.013 i seg. del llibre, ja citat, d'en Carreres Candi.

(3) CARRERES CANDI, obra cit, pàg 1.015.

el tramvia arribà a Horta el 1.883 i fou electrificat el 1.901. A partir d'aquell moment el creixement d'Horta es produí a l'en torn de la línia del tramvia i en direcció cap a Barcelona; el centre vital de la població passà, de la plaça de Santes Creus, a la plaça d'Eivissa.

Ja a partir de mitjan segle XIX comença a formar-se a Horta la primera colònia d'estiueig, a la qual seguiran, després, d'altres, i la construcció de cases de gent benestant procedents de Barcelona.

No és fins als anys de la dictadura d'en Primo de Rivera que Horta es converteix en un nucli receptor d'immigrants. Les cases de Ramon Albó -dites cases barates d'Horta- són les pioneres.

L'ocupació del que fou el terme d'Horta i de Sant Genís és, encara avui, no absoluta, i dins el territori es poden considerar una llarga llista de barris, majoritàriament d'immigració i amb una població essencialment obrera. S'ha d'exceptuar la zona de la Font d'en Fargues que, des dels seus inicis, ha estat més una zona de residència de la burgesia que de la població treballadora.

Els plans d'urbanisme de Barcelona han afectat ben poc, almenys fins al 1950, el que fou el terme d'Horta. Des d'aquesta data

però, les noves construccions han estat fruit de polígons d'actuació prèviament planejats, ja d'iniciativa privada, ja d'iniciativa pública. Per citar-ne solament alguns, es pot fer referència a la Torre Llobeta, al Turó de la Peira, a Montbau, o a la urbanització del Parc de la Vall d'Hebron....

Les futures transformacions d'Horta depenen, en gran part, de la continuïtat que tinguin una sèrie de plans que fan referència a vials - el Pla Comarcal del 1976 estableix que per Horta ha de passar l'accés del túnel de la Rovira i el segon cinturó de Ronda-, i d'altra banda, a l'ordenació d'una sèrie d'espais lliures, del qual, el més important és el de Martí Codolar.

El primer, el de Sant Andreu, s'estén al llarg de la carretera del Vallès, i, dins d'ell, es distingien tres parts: les Cases Noves, que abasta des de la riera d'Arbúcies fins al torrent de l'Estadella, el Raval, entre el torrent de l'Estadella i el de Sant Andreu, i la part sud del raval fins a Santa Coloma v. Sud.

A l'altra banda, el de Santa Eulàlia de Vilatorrada es va consolidar, de fet, fins ben avorint el raval de Vilatorrada, veient així el que fou el raval de Vilatorrada de Sant Andreu fins a Santa Coloma v. Sud.

SANT ANDREU DE POLOMAR

Comprenia, fins al 1952, tot el terme situat al nord de Barcelona i fins al Besòs. Aquell any, Sant Andreu va veure reduir-se el seu terme en passar l'esqlésia de Sant Martí de Provençals a ser sufragània de Santa Maria del Mar.

De fet Sant Andreu era una terra de conreu molt rica a causa de l'existència del Rec Comtal . Comptava amb dos nuclis de població ben diferenciats : el de Sant Andreu pròpiament dit i el que va anar formant-se a l'entorn de la capella de Santa Eulàlia de Vilapiscina i que prengué aquest nom.

El primer, el de Sant Andreu, s'extenia al llarg de la carretera del Vallès, i ,dins ell, es distingien tres barris: les Cases Noves, que abastava des de la riera d'Horta fins al torrent de l'Estadella, el Raval, entre el torrent de l'Estadella i el de Sant Andreu, i la part sud del barri dita de Santa Coloma o Sud.

L'altre nucli, el de Santa Eulàlia de Vilapiscina no es va consolidar, de fet, fins ben entrat el segle XIX,i quan es va iniciar el que fou el segon eix important de Sant An - dreu de Palomar : el Passeig de Santa Eulàlia.

Sant Andreu va romandre molts anys sense massa canvis. Tot i instal·lant-s'hi indústries, aquestes no van arribar mai a la quantia que va donar-se a Sant Martí de Provençals.

El primer creixement important de Sant Andreu s'ha de situar ja ben entrada la dècada de 1920. És llavors quan a la zona es construeixen, d'una banda, els primers polígons de cases de protecció oficial : cases barates del Bon Pastor, cases barates de Ramón Albó (dites cases barates d'Horta) i les cases barates de Baró de Viver (1); i d'altra banda comencen a formar-se, tot i que molt tímidament, els primers nuclis de barraquisme i cases d'autoconstrucció -especialment a la zona de Prosperitat-, tot i alternant amb la típica "caseta i hortet", que la menestralia de Sant Andreu anà proporcionant-se a la part alta del terme (les Roquetes, Vallbona, Torre Baró...)

La urbanització conjunta i massiva de Sant Andreu, o del que foren els territoris d'aquest municipi, va ser quasi sobtada i es realitzà a partir dels anys cinquanta (2) . És llavors quan registren el màxim creixement les zones d'autoconstrucció i de barraquisme : a les Roquetes des del 1950, a la zona de Vallbona a partir del 1955, a la Guineueta, a Torre Baró i a Trinitat... És també llavors

(1) Les cases barates del Bon Pastor i de Baró de Viver quedaven llavors dins el terme de Santa Coloma de Gramenet

(2) Està clar que es tracta dels anys a partir del 1950

quan l'obertura de la Meridiana i l'aprovació d'una llarga llista de Plans Parcial^s fomentaren la construcció de blocs, generalment elevats, a la zona (1).

Fou així com aquell Sant Andreu que, durant molts anys, va ser la reserva rural de Barcelona, es convertí, en menys d'una dècada, en una de les zones més densament poblades de Barcelona.

La menestralia, la població més característica del vell Sant Andreu, va veure perduda la seva importància relativa, sent substituïda per un proletariat arribat generalment del sud(2); la tipologia de "la caseta i l'hortet" resta com record quasi perdut enmig d'edificis pantalla, de baixa qualitat i amb escassos equipaments i serveis.

Els Plans Generals de Barcelona -Pla Comarcal de 1953, i revisió del 1974-76 -, tot i preveient el creixement de la zona en la forma en què ha estat fet, consideraven que aquest seria menor i deixaven més espais destinats a zones lliures dels que en la pràctica s'han construït. Els Plans, en

(1) Al Verdu^m entre 1950 i 1955, es construeixen habitatges de protecció oficial, a les Roquetes a finals dels anys cinquanta, a Prosperitat a partir de l'aprovació del Pla Parcial de 1957, a Canyelles des del 1964, a la Guineueta amb l'actuació de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona (1956) i, després, a partir del Pla Parcial de 1962, A la Trinitat Nova amb les edificacions de protecció oficial, a partir de la segona meitat dels anys cinquanta, a Porta on es construí a partir de l'aprovació de l Pla Parcial de 1966, al Congrés on, per iniciativa del Bisbat de Barcelona, es construí des del 1953 al 1957, a Torre Llobeta on la iniciativa pública va aixecar un polígon i, finalment, les ampliacions fetes, l'any 1958, de vivendes en el Bon Pastor i Baró de Viver.

(2) veure capítol sobre la immigració a Barcelona i la seva distribució a les barriades, pàg. 145 i següents.

part, s'han tergiversat, a excepció feta dels grans vials que havien de creuar la part alta de Sant Andreu, els quals s'estan realitzant íntegrament i que, si en algun cas, han estat canviats o aturats ha estat perquè la pressió popular ha estat molt forta (1). Els cinturons de ronda, les vies ràpides i la Meridiana han deixat de tal manera segmentat el que fou el municipi de Sant Andreu que avui resulta impossible el reconeixement de la seva unitat perquè la lògica de la seva urbanització, feta a l'entorn de dos eixos -la carretera de Valls i el Passeig de Fabra i Puig - està totalment trencada i la relació entre els diferents indrets absolutament dificultada.

(1) L'any 1975, els Nou Barris reclamaren que Via Favència anés per sota de les cases i coberta

SANT GERVASI DE CASSOLES

Sant Gervasi va ser durant molts anys un dels espais menys poblats d'entre els que hi havia a l'entorn de Barcelona . El seu toponímic "cassoles" sembla que representa precisament aquest fet: "cases soles". Lloc aïllat de les vies de comunicació més importants que anaven cap a Barcelona ; amb difícil accessibilitat, no oferí unes condicions atractives per a la instal·lació de la naixent indústria (1). Aquesta circumstància quedava reforçada pel fet que el territori de Sant Gervasi estava en mans d'uns pocs propietaris, que no degueren oferir preus de sòl que compensessin els inconvenients de localització.

La veritat és que, mentre d'altres indrets del Pla de Barcelona varen veure créixer la seva població al llarg del segle XIX, Sant Gervasi es mantení estancat, solament a finals del segle experimentà un cert creixement.

Tot i havent format part (en el segle XI) del terme parroquial de Sarrià, del qual aconseguí d'independitzar-se, i que comptava amb una població molt migrada, Sant Gervasi va passar a ser municipi independent en virtut del Decret de Nova Planta, el 1716

(1) A Sant Gervasi, solament a partir del 1860, hi arriba el tren de Sarrià

En el segle XVIII i principis del XIX Sant Gervasi estava encara constituït per unes quantes cases disperses i un petit nucli davant de l'església de la Mare de Déu de la Bonanova. Solament a mitjan segle XIX Sant Gervasi experimentà un cert creixement.

El 1857 el municipi de Sant Gervasi fou dividit en tres districtes: el de la Bonanova, el de Lladó i el del Putxet (1). Fou el districte de Lladó el que experimentà major creixement. Dins ell es van formar els barris de : el Camp de les Figueres, el Camp d'en Galvany, el Turó de Modolell, Can Ortell i Can Regàs. Aquests noms, que eren els de les urbanitzacions que es van anar fent, acabaren desplaçant i fent desaparèixer el nom del districte : Lladó. A la zona del Putxet un barri adquirí especial rellevament. Estava situat a la part nord del Putxet i es conexia amb el nom de Can Bori.

El Pla Cerdà afectà poc el que havia estat el terme del municipi de Sant Gervasi, que va continuar el seu lent procés de creixement a partir de Plans Parcial i sense canviar massa l'estructura social de la població que en ell vivia. Solament la petita part de menestrals i pagesos que havien residit en el terme es van anar desplaçant cap al veí municipi de Gràcia i la tendència a ser una barriada de la burgesia de Barcelona es mantingué, i inclús s'aguditzà, quan la Dreta de l'Eixample va deixar de ser un lloc estrictament residencial per anar terciaritzant-se. Llavors la burgesia

(1) En aquest moment el Putxet estava integrat en el terme de Sant Gervasi en la seva totalitat. Abans de 1850 un tros del Putxet havia estat sota la jurisdicció de Gràcia.

desplaçà la seva residència habitual cap a Sant Gervasi(1). Però aquest canvi correspon ja als anys posteriors a la guerra civil.

El Pla Comarcal de 1953, amb el traçat de les grans vies de circulació, afectà una bona part de Sant Gervasi. El primer cinturó de ronda (2) suposà un important trencament pel bell mig del territori. La conversió de la Via Augusta en via ràpida i el tractament de cinturó de circumval.lació que s'ha donat al Passeig de la Bonanova, són, tanmateix, elements que han anat desvirtuant el primitiu Sant Gervasi.

(1) Anteriorment a Sant Gervasi la burgesia hi havia construït cases d'estiueig

(2) Sant Gervasi rebé tracte de favor comparativament a d'altres barris com el de la Bordeta quan es construï el cinturó. Així en passar per Sant Gervasi el cinturó es fa més estret i, a més, és tallat per semàfors.

SARRIÀ I PEDRALBES

Sarrià, "terra de vents i de convents", (1), va exercir una especial atracció sobre les ordes religioses i sobre la gent benestant, que es relacionava sovint amb aquelles (2).

Possiblement l'atracció de Sarrià era deguda, d'una banda, al clima i a la riquesa de la terra i, d'altra banda, a la seva forçada independència, producte de la mala accessibilitat de l'indret, que restava fora de la xarxa de vies de comunicació amb Barcelona. Fou, per aquests motius, que Sarrià es convertí primer en refugi dels qui fugien de les epidèmies i després en zona d'estiueig de la burgesia barcelonina.

L'origen de Sarrià és molt antic. Cal cercar-lo en el nucli de cases de pagès que, a l'entorn de la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià (3) es va anar construint. L'any 980, és a dir, en els inicis del poblament, la parròquia abastava un terme doble del que després va tenir el municipi de Sarrià, ja que comptava amb tot el territori corresponent al que seria Sant Gervasi, limitant, per tant, amb Sant Genís dels Agudells, amb Vallvidrera i amb Sant Just Desvern.

(1) HUERTAS CLAVERIA, J.M i FABRE, J, Tots els barris de Barcelona Volum nº III, Edicions 62, Barcelona, 1976, pàg 144

(2) ARRÀNZ M. Tesi Doctoral, Geografia i Història. Univ. de Barcelona 1979

(3) No es sap amb certesa l'any en el qual l'església va ser construïda, però el que sí se sap, és que el 986 ja existia.

La descripció del que fou Sarrià ens la dóna, magistral -
ment, en Carreras Candi :

" La característica de Sarrià, en la segona meitat del segle XIX i principis del XX, és d'un vehinat quiet i de bones costums. No s'hi han vist aplegats a tots aquests estols de gent forastera acoplats per lo moviment fabril y comercial de Sant Martí o Sants. La principal indústria des sarrianesos ha sigut les construccions urbanes (...) puig abunden los mestres de cases" (1)

I efectivament aquestes van ser les característiques del creixement de Sarrià. Els constructors i els menestrals relacionats amb la construcció varen anar a viure a Sarrià, situant llur casa en el nucli primitiu, essencialment rural.

El creixement de Sarrià va ser lent : 1891 hi havia al municipi 4,630 veïns; el 1910 n'hi havia 8.000.

Tot i que el nucli més important de Sarrià va ser, com ja s'ha dit, el que es desenvolupà a l'entorn de la parròquia, que després s'estengué pel carrer Major, a Sarrià hi havia altres nuclis, més o menys importants :

- la zona corresponent a la Torre Vilana, situada al peu de la serra de Cerola, prop de Sant Gervasi, i que no començà a urbanitzar-se fins al 1864

(1) CARRERES CANDI, obra citada, pàg. 1052.

- Can Gironella, prop del ferrocarril de Sarrià. És l'indret que després s'anomenarà "les Tres Torres".
- Pedralbes, que fins als anys 1960 va ser poca cosa més que el monestir, la caserna, la Font del Lleó i el Palau a més d'unes poques cases de la burgesia barcelonina.
- Sant Pere Màrtir, situat al punt més alt del turó i que mai no arribà a tenir una població important
- Santa Creu d'Olorde (1)
- Vallvidrera que voluntàriament, el 1888, va decidir d'anexionar-se a Sarrià (2)
- el nucli de les Corts que, el 1.836, va independitzar-se de Sarrià.

Els límits del terme de Sarrià es van anar concretant al llarg dels anys. Tot i sent importants una sèrie de fites, que lògicament van haver d'influir en el desenvolupament de Sarrià (3), aquest va continuar sent durant molts anys un lloc poc poblat, que s'anà configurant com un barri de la burgesia.

(1) Una part important del municipi de Santa Creu d'Olorde va ser anexionada a Sarrià, el 1.916

(2) La unió es realitzà el 1890

(3) El 1.835 arriba a Sarrià la primera línia de carruatges que comunica directament el municipi amb Barcelona; el 1868 fou inaugurat el tren de Sarrià.

sia, malgrat que es produís una situació dual: d'una banda persones benestants que tenien les seves "torres" a Sarrià, d'altra banda el nucli popular a l'entorn del carrer Major

L'any 1933 el terme del que fou el municipi de Sarrià (1), comptava amb una densitat de 25 habitants per hectàrea(2), l'any 1965 el conjunt del Districte III -que inclou Sant Gervasi, amb bastant més densitat de població- tenia encara 49 habitants per hectàrea. El gran creixement de Sarrià s'ha experimentat als darrers vint anys, quan la burgesia que vivia a la Dreta de l'Eixample es va anar desplaçant cap a Sant Gervasi i cap a Sarrià i Pedralbes.

Els plans d'urbanisme de Barcelona han afectat considerablement l'ex-vila de Sarrià, tot i que, en ser un barri de la burgesia, ha rebut sovint un tracte deferent, igual com s'ha comentat passava en el cas de Sant Gervasi.

Efectivament, el primer cinturó de ronda travessa Sarrià i dificulta la relació entre els seus diversos indrets. Pendent de realització es troben el segon cinturó i els túnels, que, de fer-se, acabaran de destrossar la part alta de Sarrià.

La majoria de les realitzacions que a Sarrià s'han desenvolupat han estat, però, operacions de luxe. Els Plans Parcial

(1) Sarrià va ser anexionat a Barcelona l'any 1923

(2) VILA, Pau i CASASSAS, Lluís, Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps, Aedos, Barcelona, 1977, pàg. 436

tot i pensats per a la burgesia, han suposat sovint notables operacions especulatives (1). Tampoc s'ha lliurat Sarrià de la instal·lació d'alguna urbanització clandestina, com les situades a la galtera de la muntanya de Vallvidrera o com la de Can Caranlleu (2) o de l'existència de certs nuclis de barraques. Aquestes barraques foren les primeres de tot Barcelona que es varen fer desaparèixer (3).

(1) Com a Plans pròpis per a la burgesia es poden citar: el Pla Parcial de la "Zona Norte de la Avenida Generalísimo, entre Calvo Sotelo y Pio XII", aprovat inicialment el 1960 i definitivament el 1963; el Pla Parcial de la Zona Sud-Oriental; el Pla Parcial de la zona de les Cotxeres -un dels plans més especulatius de l'època Porcioles-, el Pla Parcial de vies de comunicació i accessos al túnel de Vallvidrera, el Pla Parcial de l'estació de Sarrià que ha comportat el cobriment de la Via Augusta....

(2) Can Caranlleu està situat molt a prop de l'estació de Vallvidrera

(3) Eren les barraques situades en el que avui és la Plaça de Pius XII, a la Diagonal, les quals, amb motiu del Congrés Eucarístic, es van enderrocar i els seus habitants varen ser desplaçats a unes altres barraques construïdes pel Patronat Municipal de l'habitable: les de Can Clos, a la zona Franca, autèntic conjunt de barraquisme oficial. Foren construïdes, les cases de Can Clos, en 20 dies(!). No pas tots els qui vivien a les barraques de la Diagonal van tenir lloc a Can Clos. Alguns van haver de desplaçar-se cap a altres conjunts de barraques dels molts que existien en aquella època a Barcelona.

Ben diferents de les cases de Can Clos havia estat el cas del barri de la Mercè construït per l'O.S.H a la part alta de Pedralbes, el 1946. És un conjunt d'habitatges unifamiliars, ben construït, model del que haurien hagut d'estar les cases construïdes per iniciativa oficial

LES CORTS

El nom prové de l'establiment en aquest indret d'una sèrie de corrals per al bestiar (cortades), dels molts que hi ha via a la plana de Barcelona, durant els segles XIV a XVII . Eren en general corrals mòbils que es desplaçaven segons les necessitats (1).

Des del Decret de Nova Planta, les Corts va dependre administrativament de Sarrià . Diverses vegades va intentar les Corts separar-se de Sarrià (2) i finalment ho aconseguí el 1836. L'anexió a Barcelona el 1897 acabà per sempre amb l'autonomia municipal de les Corts que, des d'aleshores resta anexionat a Barcelona.

Les Corts va comptar sempre amb una població molt escassa, tot i tenint un ampli territori. L'amplitud del seu terme fou la causa que les Corts s'organitzés en base a la divisió en varis sectors : les Corts Noves, les Corts Velles, el Camp de la Creu i Can Batlló.

Les diverses planificacions de Barcelona van afectar substancialment el municipi de les Corts, inclús abans de la se

(1) CARRERAS CANDI, obra citada, pàg. 979.

(2) El 1627 les Corts havia aconseguit separar-se de Sarrià. Novament, durant el breu període que va des del 5 de gener del 1823 fins a fi nals del mateix any, les Corts aconseguí la independència municipal

va anexió a Barcelona:

- el Pla Cerdà comprenia la urbanització d'una important part de les Corts, que s'urbanitzà amb quadrícula reticular.
- la Diagonal, en obrir-se, va suposar tallar les Corts i segregar-ne tota la banda nord.
- el Pla Comarcal de Barcelona del 1953 i els dos Plans parcials que, teòricament, el desenrotllaren(1), van convertir les Corts en una zona residencial
- el cinturó de ronda travessà les Corts, produint una no - va partició del terme.

Així, de les Corts primitives, en resta ben poc. De fet però, fins als anys 1950, el creixement de les Corts va ser molt reduït, a excepció de la zona de Can Batlló que s'urbanitzà i poblà com a resultat de la instal·lació de la fàbrica Batlló. Aquesta fàbrica va estar molt pocs anys funcionant, des del 1867 al 1895, però va provocar la urbanització i construcció dels carrers de Provença, Villarroel, Rosselló i Urgell

(1) Els Plans que afectaren les Corts de cap manera van seguir les indicacions donades pel Pla Comarcal de 1953, el que va suposar una important reducció de les zones dedicades a espais verds i a equipaments.

SANTS

Quan Sants es configura com un municipi independent, amb el Decret de Nova Planta, té uns límits pràcticament iguals als de l'actual Districte VII.

El 1839 Sants amplia el seu territori gràcies a un acord amb Barcelona pel qual es canvia Hostafrancs per la zona corresponent a l'actual Zona Franca. De fet aquesta permuta va significar una ampliació dels límits territorials de Sants ja que, mentre efectivament guanyà un tros costaner, Hostafrancs va continuar depenent de la parròquia de Sants i les relacions entre els dos indrets es van mantenir (1)

El creixement de Sants es va produir en tres centres ben diferenciats :

- Sants, pròpiament dit, que es va formar a l'entorn de Santa Maria de Sants, estenent-se després a ambdues bandes de la carretera que anava de Madrid a Barcelona, que fou inicialment la que donà vida al poble
- Hostafrancs, que es va desenvolupar entre la carretera de

(1) CARRERAS I VERDAGUER, C., Sants, Serpa, Barcelona, 1980. pàg, 9

la Bordeta i la carretera de Madrid, a l'esquerra de la riera de Magòria, la qual ha delimitat tradicionalment Hostafrancs i Sants. De fet Hostafrancs fou, fins al segle XVIII, una barriada de barraquetes, "son veritable creixement s'inicià del 1838 al 1853, construint-se unes 400 cases" (1)

- La Bordeta, que es desenvolupa a l'entorn del vell camí de Santa Eulàlia de Provençana, el primer tram del qual pren el nom de carrer de la Bordeta(2)

Igual que en el cas de Sant Martí de Provençals o que en el cas de Sant Andreu, el creixement de Sants va molt lligat a l'expansió de la manufactura i de la indústria barcelonina. Així Sants experimenta un primer creixement amb la instal·lació dels Prats d'Indianes, i un increment encara més notable amb l'aparició de les primeres indústries : el Vapor Vell , l'Espanya Industrial (3) i Can Batlló (4). El 1.900 es comptaven a Sants més de 50 fàbriques amb uns 14.000 treballadors (5).

Després d'un breu període d'atur en el seu creixement, Sants reprèn novament l'augment de la seva població a partir del 1.915. El motiu principal d'aquest creixement varen ser les

(1) CARRERAS CANDI, obra citada, pàg. 975

(2) DURAN I SANPERE, Barcelona i la seva història. Curial. Barna 1972. Vol. 1 p. 65

(3) L'Espanya industrial era l'empresa més important d'Espanya en la fabricació de productes químics- Va ser oberta el 1.849.

(4) Can Batlló va ser inaugurada el 1,880

les obres de l'Exposició del 1929 que van suposar la urbanització de la Plaça d'Espanya i les obres del metro.

El 1.930, Sants tenia 70.000 habitants. La seva població s'havia vist especialment incrementada per l'arribada d'immigrants cosa que, com en el cas del Clot, no havia estat la característica del primer increment de població.

Sants es va anar desenrotllant al marge del Pla Cerdà, sense que la quadrícula substituís la tipologia de la seva urbanització inicial. Solament quedà afectat pel traçat de la Gran Via -projectada en el Pla Cerdà-, i que fou oberta fins a la Plaça d'Espanya el 1.883. La Gran Via va suposar per a Sants dos canvis importants : d'una banda incrementà la relació de Sants amb Barcelona, d'altra banda va separar del conjunt de Sants el tros corresponent a Montjuïc i a la zona marítima. De fet, a partir d'aquest moment, Sants va tornar a tenir els que havien estat els seus límits originàriament, incluint-hi Hostafrancs i quedant delimitat per la Gran Via, les Corts i el carrer Tarragona.

El Pla Comarcal de 1.953 sí va implicar canvis importants per a Sants. Els enumerem ràpidament.

Per Sants havien de passar un cinturó de ronda i dues vies ràpides. El primer cinturó de ronda afectà principalment la zona de Badal-Bordeta, i partí Sants en dues parts. Suposà ,

endemés, la desaparició de les places "del Niño" i de "Victor Balaguer" i l'afectació de no poques cases i comerços.

Les vies ràpides eren : l'avinguda de Madrid, que ha partit Sants d'est a oest, cosa que, combinada amb la divisió feta pel cinturó, implica que Sants ha quedat partit en quatre trossos. A més l'avinguda de Madrid ha segregat de Sants la part que corresponia al seu possible eixample -zona entre la plaça del Centre i la Travessera de les Corts.(1). L'altra via ràpida és el carrer Sant Antoni-Antoni de Campmany, que és continuació de l'avinguda de Roma, i que estava planejat com vial de sortida de Barcelona, que havia d'enllaçar amb el cinturó del litoral a través del tercer cinturó de ronda (2). Aquesta via de sortida, molt lligada a la construcció de l'estació de Sants (3), suposaria, de fer-se, la destrossa de la plaça de Sants

Malgrat tot el que s'acaba de descriure, de l'antic Sants en resten encara la major part de les seves peculiaritats.

(1) La Plaça del Centre ha quedat reduïda a dues petites zones de joc, deixant de ser un dels nuclis de relació dels santsencs, i amb l'avinguda de Madrid ha desaparegut també el club de futbol del Sants.

(2) Aquest vial que respon al projecte de fer la Travessia Industrial -que ja existeix a l'Hospitalet- no ha arribat a fer-se, però continua estant planejat i recollit en el Pla Comarcal de Barcelona de 1976.

(3) L'estació de Sants és actualment l'estació terminal Barcelona-Sants, que ha d'assumir gran part de les funcions que fins aleshores tenia l'estació de França. Aquesta funcionalitat de l'estació de Sants, com a central de Barcelona, implicarà necessaris canvis per a l'indret on s'ubica. Necessitats d'hotels, increment del trànsit etc. suposaran noves servituds urbanístiques.

- La via del tren i la construcció de l'estació de Sants
- el soterrament i la inaccessibilitat d'un tros del barri
- el nom de el Triangle de Sants

Sants és encara un barri que conserva un important nombre de fàbriques -tot i que moltes han estat desplaçades o tan cades-, la seva població continua sent essencialment gent treballadora o petits comerciants , i solament en la part que va des de l'avinguda de Madrid a la Travessera de les Corts s'ha vist condicionat per la planificació de la post guerra i concretament per aquella que es desenvolupà durant els anys cinquanta.

Una de les darreres realitzacions del moviment associatiu veïnal ha estat la confecció del mapa de barriades de Barcelona. El procés que es va seguir està molt lligat amb el desenvolupament de la present tesi :

Les Associacions de Veïns venien exigint una nova divisió territorial administrativa de la ciutat -és a dir, la configuració de nous districtes- que garantís que no restessin partides les unitats veïnals existents.

Però per a poder mantenir aquesta exigència calia que els límits dels barris estessin clarament i concretament definits i això no era pas així en tots els casos.

Es comptava amb un plànol on es dibuixaven els límits territorials de les AA.VV. (3), que presentava no pocs problemes: zones on dues associacions s'encauallaven, altres que quedaven fora dels límits territorials de les AA.VV i límits no massa l

(1) Els districtes, que encara avui segueixen vigents, van ser confeccionats el 1949. En fer-los no es va tenir en compte altre criteri que el del nombre d'habitants que cada un d'ells havia de tenir. Els Districtes partien per riu i barriades el que obliga a les AA.VV. a partir de les eleccions municipals del 1979, a assistir a més d'un districte per assolir els seus interessos del seu barri, que, algunes vegades, són contraris als interessos dels Districtes. A més a més, el criteri de quantitat de població també ha resultat hurlat per la realitat, ja que el creixement de Barcelona a partir dels anys cinquanta ha donat lloc a districtes de 85.000 habitants mentre que altres en tenen quasi 400 mil.

El 1971 fou creada una comissió per a estudiar una nova divisió administrativa de la ciutat, que presentà una proposta de 12 districtes el gener de 1972. En aquella ocasió, i com ja pressentí el Dr Rafael Entrena Cuesta, membre de la comissió, l'oposició de les Junes de Districte va fer frenar l'intent de racionalització i homogenització dels Districtes (Diari Barcelona, 23-1-77).

(2) Barriada : barri gran (Diccionari General de la llengua catalana. Pòsgru (1971).

(3) Per a fer la tesi havia recorregut totes les AA.VV i confeccionat el plànol i

CAPÍTOL IV. ELS BARRIS I BARRIADES DE BARCELONA

Una de les darreres realitzacions del moviment associatiu veïnal ha estat la confecció del mapa de barriades de Barcelona . El procés que es va seguir està molt lligat amb el desenvolupament de la present tesi :

Les Associacions de Veïns venien exigint una nova divisió territorial administrativa de la ciutat -és a dir, la configuració de nous districtes- que garantís que no restessin partides les unitats veïnals existents.

Però per a poder mantenir aquesta exigència calia que els límits dels barris estessin clarament i concretament definits i això no era pas així en tots els casos.

Es comptava amb un plànol on es dibuixaven els límits territorials de les AA.VV.(3), que presentava no pocs problemes: zones on dues associacions s'encavalcaven, altres que quedaven fora dels límits territorials de les AA.VV i límits no massa llo-

(1) Els districtes, que encara avui segueixen vigents, van ser confeccionats el 1949. En fer-los no es va tenir en compte altre criteri que el del nombre d'habitants que cada un d'ells havia de tenir. Els Districtes parteixen barris i barriades el que obliga a les AA.VV, a partir de les eleccions municipals del 1979, a assistir a més d'un districte per resoldre els problemes del seu barri, que, algunes vegades, són competència de fins tres Consells de Districte. A més a més, el criteri de quantia homogènia de població també ha resultat burlat per la realitat, ja que el creixement de Barcelona a partir dels anys cinquanta ha donat lloc a districtes de 65.000 habitants mentre que altres en tenen quasi 400 mil.

El 1971 fou creada una comissió per a estudiar una nova divisió administrativa de la ciutat, que presentà una proposta de 12 districtes el gener de 1973. En aquella ocasió, i com ja pressentí el Dr Rafael Entrena Cuesta, membre de la comissió, l'oposició de les Junes de Districte va fer fracassar l'intent de racionalització i homogenització dels Districtes (Diari Barcelona, 25-I-73)

(2) Barriada : barri gran (Diccionari General de la llengua catalana, Pompeu Fabra)

(3) Per a fer la tesi havia recorregut totes les AA.VV i confeccionat el plànol 1

gics. Es feia per tant necessària una tasca d'anàlisi de tots els límits.

La metodologia que es seguí per confeccionar el plànol definitiu de les Barriades de Barcelona (plànol nº 2) està explicada en un article publicat a la revista CEUMT. Convé, però, remarcar que es va intentar, a més a més de resoldre els problemes de solapaments i límits poc correctes, que el nou plànol comptés amb l'aprovació i el suport tant dels ciutadans de Barcelona (AA.VV., Amics de la Ciutat, entitats i veïns interessats) com dels tècnics (Col·legis d'Arquitectes, Aparelladors, Enginyers, Economistes, Advocats; Fundació Bofill; Societat Catalana d'Ordenació del Territori...), com oficial (Districtes i Ajuntament), (1).

Després de més d'un any i mig s'aconseguí el plànol de Barriades. Dins d'elles apareixen, i consten en lletra més menuda, una sèrie de barris petits, amb més o menys entitat pròpia, que requereixen un breu comentari.

En primer lloc l'observació del plànol mostra que, en gairebé tots els casos, les barriades constitueixen espais territorials importants, però hi ha dues excepcions. La primera és la Font de la Guatlla i la segona la barriada del Congrés. Ambdues són unitats molt diferenciades de les barriades de l'entorn, cosa que

(1) Anna Alabart, "Mapa de les Barriades de Barcelona, metodologia i resultats" Revista CEUMT, Barcelona, desembre de 1980. El plànol definitiu va ser homologat per l'Ajuntament com a mapa de barris i barriades de Barcelona. Al final d'aquesta introducció s'expliquen els criteris que es van seguir per resoldre alguns dels problemes inicials que el plànol presentava (*) Veure pàg. 96 a 112

PLÀNOL No 2

FAVB

FEDERACIÓ D'ASSOCIACIONS DE VEÏNS DE BARCELONA

justifica que es mantinguin separades, malgrat que trenquin l'homogeneïtat del conjunt.

En segon lloc, dins les barriades hi ha sovint -però no pas sempre-, barris més menuts. La seva existència, o millor dit, el fet que constin en el plànol depèn de si estan o no definits els seus límits i això està lligat amb l'existència de les Associacions de Veïns.

Així hi ha grans barriades, com l'Esquerra de l'Eixample, on no consta cap barri petit. No vol pas dir això que es tracti d'una zona absolutament homogènia. De fet en aquestes barriades hi ha indrets prou diferenciats com per constituir -almenys en potència - petits barris (1). Però en no haver existit una AA.VV que els fomentés, poca gent els coneix i els seus límits són absolutament inconcrets. (2)

Altres barriades, en canvi, han vist fomentats barris petits. Són barriades que compten amb més d'una AA.VV (3)

S'ha de dir que aquesta subdivisió de les barriades en barris més petits implica un aprofundiment de la vida associativa veïnal i marca l'etapa més consolidada del moviment associatiu.

(1) Entre els indrets que a l'Esquerra de l'Eixample es podrien constituir en barris, es poden citar: el Ninot, la zona a l'entorn de la presó Model, la zona de l'entorn de l'Escorxador, Can Batlló etc.

(2) Aquesta afirmació serà corroborada pels resultats de l'enquesta que constitueix el darrer capítol de la tesi.

(3) Com exemples es poden citar les barriades de Sants, on, junt amb barris de tanta entitat com la Bordeta o Hostafrancs, en té d'altres que són més sub-barris que barris pròpiament dits (el Triangle)

Efectivament, quan s'ha analitzat l'època de creació de les Associacions de Veïns, es veurà que es poden establir una sèrie d'etapes:

- a) Aparició de les primeres AA.VV. Sorgiment del moviment veïnal als barris perifèrics, que tenen una problemàtica urbanística greu - Pla Parcial dels Nou Barris, Pla de la Ribera, Cinturó de Ronda...- i a la majoria dels barris històrics.
- b) Quasi com un reflex de l'èxit obtingut per les primeres AA.VV, apareixen noves AA.VV en els barris menys consolidats. És a dir, en aquell conjunt de barris que, o bé mai no havien estat barris pròpiament dits -com és el cas dels Eixamples- o bé, tot i havent gaudit d'una personalitat pròpia, havien registrat un tipus d'evolució que els va desdibuixar -Sant Gervasi de Cassoles, Pedralbes...-.
- c) La tercera etapa correspon, essencialment, a l'aparició de noves Associacions de Veïns en territoris on n'hi havia una. Les noves AA.VV suposen un aprofundir en el treball i relacions veïnals. Són exemples d'aquesta etapa les AA.VV del Triangle i Sol de Baix (a Sants), la de la Palmera de Sant Martí, la de Diagonal Mar i Paraguai-Perú (al Poble Nou).

Ens trobem avui en aquesta darrera etapa, encara no conclou-sa, i és per això que algunes barriades apareixen encara com

conjunts monolítics mentre que d'altres tenen dins el seu si barris més petits.

El fet de comptar amb un mapa de límits dels barris i barriades de Barcelona ha permés avaluar la seva població, superfície i densitat, així com establir la comparació entre ells i estudiar la seva evolució. A aquesta tasca es dedica el capítol.

La metodologia utilitzada ha estat la de partir de les dades desagregades per unitats censals (proporcionades pel COM) i, amb l'ajut d'un plànol de situació d'aquestes unitats censals, procedir a la seva agregació per barris i barriades, analitzant les característiques de la població resultant.

S'ha inclòs a l'anex una reducció del plànol que ha servit de base, així com la llista d'unitats censals, especificant a quin barri i barriada s'han considerat incloses. També s'adjunta la relació inversa : conjunt d'unitats censals de cada districte que conforma cada un dels barris i barriades de Barcelona.

NOTA EXPLICATIVA DELS CRITERIS SEGUITS PER A LA INCLUSIÓ DE LES
ZONES PROBLEMÀTIQUES EN UNA O ALTRA BARRIADA

- * Els elements bàsics per a decidir la pertinença de zones problemàtiques -bé per ser considerades com a pròpies per més d'una AA.VV, bé per no ser reivindicades per cap- a una barriada concreta, van ser solament esmentats, per raons d'espai, en l'article publicat a la revista CEUMT. Transcrivim aquí aquests criteris i l'anàlisi realitzada.

De totes les característiques de la població, les que s'han demostrat més rellevants com a diferenciadores de les barriades han estat: el lloc de procedència de la població i la seva activitat professional. S'han pres, doncs, aquests dos elements com a fonamentals per a incloure, en una o altra barriada, les zones problemàtiques, sense oblidar, però, altres criteris.

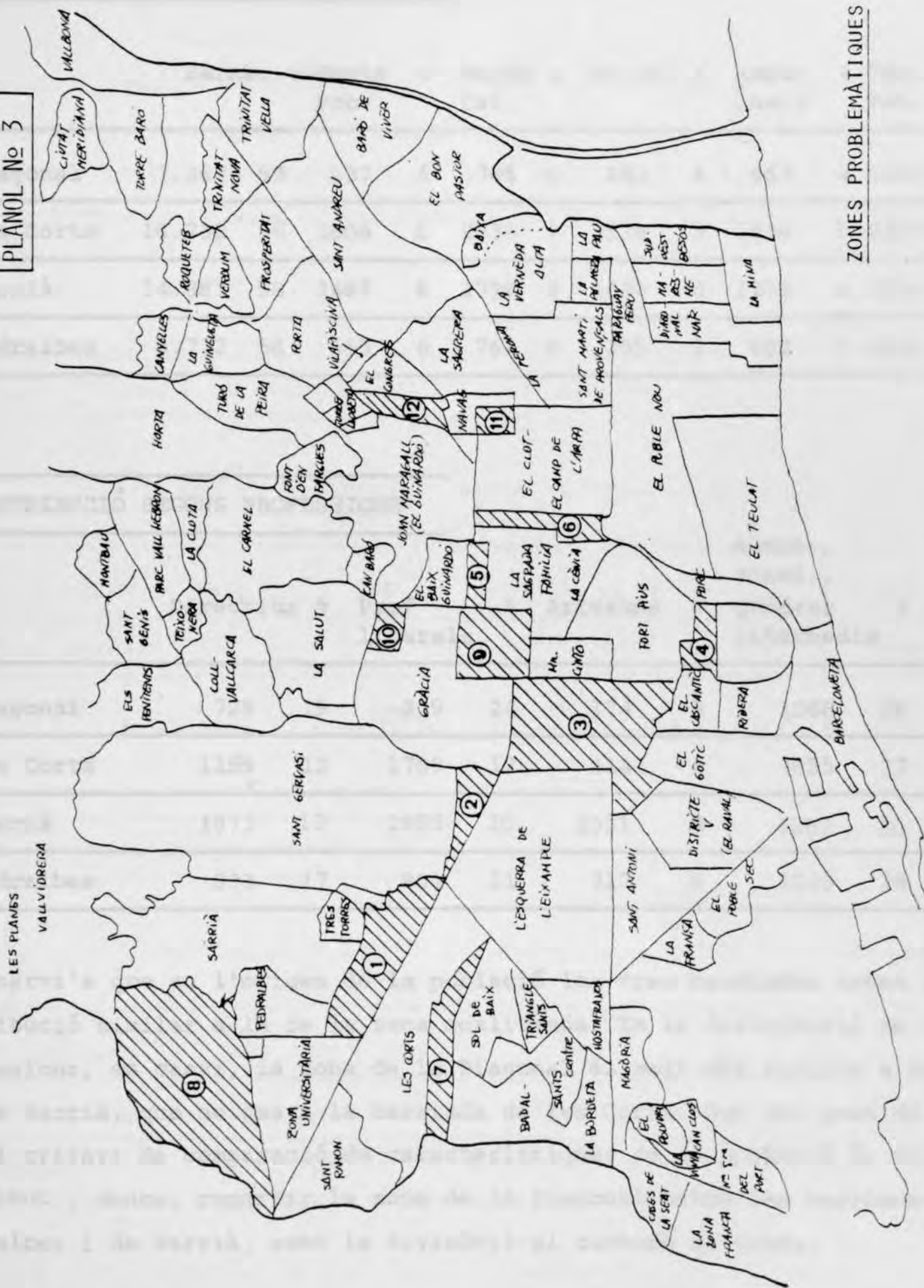
Les zones conflictives, que s'esmenten a continuació, queden reflectides en el plànol nº 3. :

1. Diagonal
2. Diagonal- Travessera de Gràcia
3. Passeig de Gràcia
4. Fort Pio - El Parc
5. Baix Guinardó - Sagrada Família
6. Sagrada Família - Clot
7. Les Corts - Sants
8. Pedralbes Nord
9. Camp d'en Grassot - Mossen Cinto
10. La Salut - Gràcia
11. Navas - El Clot
12. Passeig Maragall

1. Diagonal (límits : Diagonal-Manuel Girona-General Mitre-Pau Casals)

Aquesta era una zona que quedava fora dels territoris de les AA.VV. Històricament pertanyia a l'antic municipi de les Corts. Avui, la Diagonal ha separat aquest tros de la resta de les Corts, apropant-lo, en canvi, a Pedralbes i a Sarrià. Com es pot comprovar a les taules següents, les característiques de la població d'aquestes zones són molt més similars a les de Pe -

PLÀNOL Nº 3

ZONES PROBLEMÀTIQUES

dralbes i Sarrià que no pas a les de la barriada de les Corts:

DISTRIBUCIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna.	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Anda-	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov		Cat.				lusia		Ext.		Aragó	
Diagonal	7.367	59	637	5	785	6	483	4	483	4	1140	9	828	7
les Corts	16.732	56	1608	6	2036	7	1576	5	1426	5	2338	8	2486	8
Sarrià	24.883	58	2487	6	2739	6	1629	4	1875	4	3524	8	3298	8
Pedralbes	5.772	56	665	6	764	6	395	3	602	5	1002	9	845	7

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

	Directius	%	Prof	%	Artesans	%	Admin., vened., Quadres intermedis	%	obrers	%
			liberals							
Diagonal	729	19	929	24	174	5	1068	28	920	24
les Corts	1159	12	1709	17	414	4	3655	37	3019	30
Sarrià	1973	13	2955	20	1011	8	4287	30	4389	30
Pedralbes	633	17	801	21	317	8	1036	28	963	26

Observi's que en l'origen de la població les tres barriades tenen una distribució similar a la de la zona analitzada. En la distribució de les professions, en canvi, la zona de la Diagonal és molt més similar a Pedralbes i a Sarrià, que no pas a la barriada de les Corts. Des del punt de vista - del criteri de comparació de característiques de la població és molt més adient , doncs, repartir la zona de la Diagonal entre les barriades de Pedralbes i de Sarrià, sent la divisòria el cinturó de Ronda.

Altres criteris que també es van tenir en compte foren la trama urbana i la utilització del barri.

2. Diagonal-Travessera de Gràcia

(límits : Diagonal-Via Augusta-Travessera de Gràcia)

Malgrat aquesta zona pertanyia al municipi de Gràcia, quan aquest era independent, les característiques de la població i les de l'habitatge de la zona són avui similars a les de Sant Gervasi. És la Diagonal, i no pas la travessera de Gràcia, la que constitueix la frontera amb l'Esquerra de l'Eixample.

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna.	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Andalu	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov.		Cat.				sia		Lleó		Aragó	
Diag.-Trav.	3940	58	438	6	475	7	220	3	292	4	579	8	562	8
Sant Gervasi	72346	59	7398	6	8504	7	4254	3	5098	4	9492	8	9148	7
Gràcia		60		5		7		5		6		7		8

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

	Directius	%	Prof.	%	Artesans	%	Admin., vened., Quadres intermedis	%	obrers	%
			liberals							
Diag-Trav.	350	14	550	23	74	3	618	25	851	35
Sant Gervasi	6255	15	8670	20	1939	5	13324	31	12439	29
Gràcia		8		8		6		38		40

Està clar, a partir de les dades de les taules, que la població de la zona que s'ha anomenat "Diagonal-Travesera" té característiques molt més similars a les dels veïns de Sant Gervasi que als qui viuen a Gràcia.

3. Passeig de Gràcia

(límits: Balmes-Bailèn-Còrsega-Bailèn-Trafalgar-Clarís-Gran Via-Balmes)

Històricament la zona corresponia a la Dreta de l'Eixample.

Dins la Dreta de l'Eixample solament hi havia una A.VV que era la de Mossèn Cinto, i que abastava la part més nord-est de la barriada :fins al carrer Bailèn. El que s'ha fet ha estat canviar els límits territorials d'aquesta A.VV, de forma que englobés tota la Dreta de l'Eixample, incluint-hi, per tant, la zona que fins aleshores quedava fora del del treball Associatiu Veïnal. Així es va fer coincidir els límits de l'A.VV amb els de la barriada.

Les característiques de la població del que fins llavors era el territori de l'A.VV de Mossèn Cinto coincideixen plenament amb les del conjunt de la barriada de la Dreta de l'Eixample, com mostren les taules següents.

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna.	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Anda	%	Cast.	%	Nord	%
			prov.		Cata.				lusia		Lleó		Aragó	
Mn, Cinto	14268	56	1596	6	2037	8	1101	4	1224	5	1876	8	2208	9
Dreta Eix.	34200	56	3934	6	4902	8	2405	4	3125	5	4902	8	5403	9

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

	Directius	%	Prof.	%	Artesans	Admin., vened., interm.	%	Quadres	%	obrers	%
			liberl.								
Mn. Cinto	879	9	1255	13	310	3	3701	40	3160	34	
la Dreta de l'Eix.	2215	9	3883	17	1037	4	8256	35	8054	34	

Tot i la coincidència de les característiques de la població que no podia ser d'altra manera, cal remarcar que van ser, sobretot, criteris de tipus històric i urbanístic els que es van tenir en compte per delimitar la barriada.

4. El Fort Pio-Parc

(límits : Almogàvars-Lluís Companys-Pujades)

Es donava una sobreposició en els territoris de les AA.VV del Parc i del Fort Pio. Hi havia, també, el dubte de si s'havia d'incloure el Parc a la barriada del Poble Nou o a la del Fort Pio.

L'anàlisi de població es va mostrar irrellevant per a decidir la inclusió del Parc a qualsevol de les dues barriades.

S'optà per incloure el Parc a la barriada de Fort Pio tenint en compte els següents elements :

- el Parc queda separat del Poble Nou per la via del tren i les relacions entre els dos barris són considerablement difícils
- els actuals terrenys de la RENFE, que queden dins la barriada del Fort Pio, seran una zona d'equipaments de la qual gaudiran per igual els veïns del Parc i els del Fort Pio, incrementant-se, consegüentment, les relacions entre els dos barris.
- la zona d'equipaments esmentada compensarà la possible tendència del veïnat del Parc a anar cap al Poble Nou, inclús si la via del tren arriba a desaparèixer -cosa que està prevista- i es converteix en vials, trencant la comunicació avui existent.
- els límits dels barris i barriades no són pas estàtics i en desaparèixer la via del tren possiblement es produirà un apropament d'una part de l'actual Poble Nou cap a la barriada del Fort Pio, cercant la utilització dels equipaments propers.

El conflicte entre el Parc i el Fort Pio es va resoldre considerant com a línia divisòria entre els dos barris els terrenys de la RENFE.

5. El Guinardó- Sagrada Família

(límits :Av. S, Antoni M.Claret-Sardenya-carrer de la Indústria-Cartagena)

La sobreposició entre els territoris considerats de la Sagrada Família o del Guinardó va ser assignada a la barriada de la Sagrada Família per dos motius:

- l'avinguda Pare Maria Claret suposa una divisió molt més clara que el carrer de la Indústria.
- les característiques de la població d'aquesta zona són molt més similars a les de la Sagrada Família que a les del Guinardó, com es pot comprovar amb les dades de les següents taules :

DISTRIBUCIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Anda-	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov.		Cat.				lusia		Ext.		Aragó	
Guinardó-S.Família	6430	53	542	4	906	7	580	5	844	7	968	8	1187	10
la Sag. Família	49179	55	4505	5	6837	8	4805	5	5372	6	7229	8	8899	10
el Guinardó	54193	53	4218	4	5905	6	4995	5	10889	11	9845	10	9860	10

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

		us	%	prof	%	artesans	%	administ., vened., quadres intermedis	%	obrers	%
				liberals							
Guinardó-S.Família	51	4	137	11	12	1	626	49	439	35	
la Sagrada Família	2420	8	2409	7	1014	3	14098	44	12237	38	
el Guinardó	2232	6	2213	6	1263	4	14045	39	16202	45	

6. Les Corts-Sants

(límits: Travessera de les Corts -Marquès de Setmenat- Berlín-Av. Madrid)

La zona pertanyia, històricament, al municipi de Sants, però la seva construcció ha estat recent (gairebé tot l'indret s'ha edificat amb posterioritat als anys seixanta). Aquesta circumstància feu que es posés en entredit el límit històric, més quan existia un treball escrit per en Casassús sobre les Corts, on es grafiava un plànol del municipi (sense data ni constar-ne la referència), i on els límits de les Corts s'estenien fins al que avui és l'Avinguda de Madrid.

L'estudi de les característiques de la població de la zona en conflicte determina clarament la similitud d'aquesta amb Sants, pel que fa referència a la composició de la població segons lloc de naixement i activitats professionals.

DISTRIBUCIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna.	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Anda-	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov.		Cat.				lusia		Ext.		Aragó	
les Corts-Sants	15.285	53	1373	5	1700	6	1938	7	2319	8	2905	10	2604	9
Sants	75.667	56	6405	5	7499	6	9222	7	10672	8	11474	9	11506	9
les Corts	16.732	56	1608	6	2036	7	1576	5	1426	5	2338	8	2486	8

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

	Directius	%	Prof.	%	Artesans	%	Adminis., vened., Quadres intermedis	%	Obrers	%
			liber.							
les Corts-Sants	556	5	926	9	370	4	3880	38	4594	44
Sants	2577	5	2457	5	1759	4	17452	35	25313	51
les Corts	1159	12	1709	17	414	4	3655	37	3019	30

Malgrat la similitud que es pot observar a les taules entre les característiques de la població de Sants i les de la zona estudiada, altres elements, com són la trama urbana i la tipologia dels edificis, van donar lloc que l'Ajuntament encomanés un treball de sondeig d'opinió per detectar quina referència de barri tenia la població de la zona i quina utilització dels serveis i equipaments de Sants i de les Corts feien els veïns.(1)

Els resultats del treball (entrevistes) van ser tramesos a l'Ajuntament, sense incloure-hi cap anàlisi, i la Comissió Ciutadana -que en principi havia de decidir, a la vista de les dades,- va optar per no pronunciar-se.

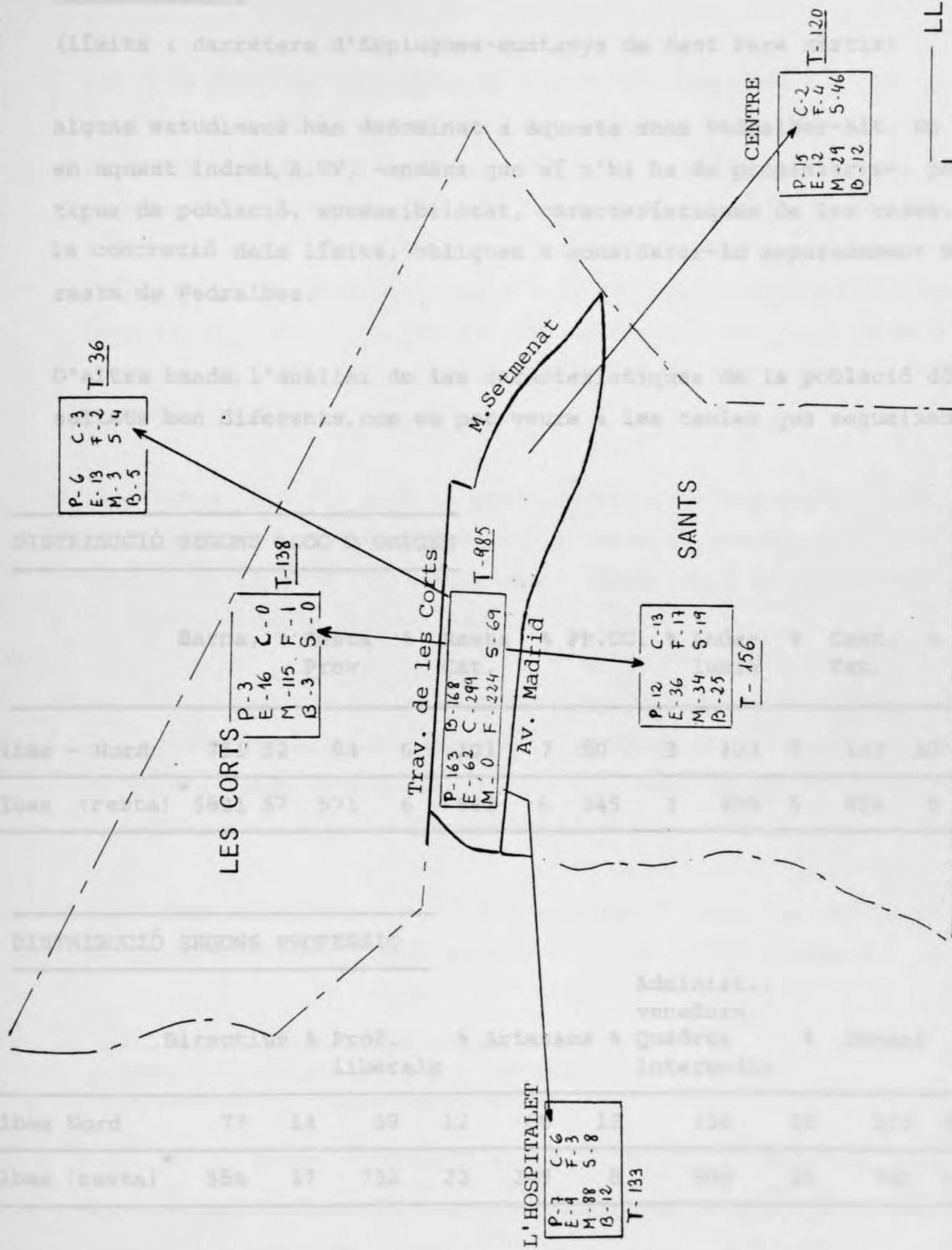
Certament la conclusió resulta problemàtica: la diferència entre els veïns de la zona que es desplacen i utilitzen els equipaments i serveis de Sants i els qui ho fan a les Corts no és pas massa gran. (veure gràfic, pàg. següent).

Amb tot, en el present treball s'ha optat per incloure la zona en litigi dins la barriada de Sants, pels següents motius :

1. el motiu històric
2. les característiques de la població que, com s'ha vist, són més semblants a les de Sants que a les de les Corts
3. la utilització de Sants que, a més de ser lleugerament superior, implica uns desplaçaments que es reparteixen de manera més homogènia per tota la barriada, ja que a les Corts l'equipament que resulta ser el més utilitzat és el del mercat que està situat pràcticament al límit de la zona en qüestió. De fet, dels 138 veïns que declaren ser usuaris d'equipaments de les Corts, 115 ho són del mercat situat a la banda de dalt de la Travessera de les Corts. En canvi, els 156 que es dirigeixen a Sants fan ús del conjunt de serveis allà existents.
4. la utilització de serveis i equipaments de l'Hospitalet, que també en fan els veïns de Sants, acaba de reforçar, a favor de Sants, la relació entre la zona en litigi i Sants

Aquesta decisió de situar el límit entre les Corts i Sants a la Travessera de les Corts no ha estat assumida per l'Ajuntament de Barcelona ni per la FAVB, i en conseqüència no consta en el plànol homologat de barriades de la ciutat.

(1). METRA SEIS, MARKETING, Estudio sobre estado de zonas (Sants), Madrid, Deseembre de 1980

8. Pedralbes-Nord

(límits : carretera d'Esplugues-muntanya de Sant Pere Màrtir)

Alguns estudiosos han denominat a aquesta zona Pedralbes-Alt. No hi ha, en aquest indret, A.VV, -encara que sí n'hi ha de propietaris-, però el tipus de població, accessibilitat, característiques de les cases, etc. i la concreció dels límits, obliguen a considerar-lo separatament de la resta de Pedralbes.

D'altra banda, l'anàlisi de les característiques de la població dóna resultats ben diferents, com es pot veure a les taules que segueixen:

DISTRIBUCIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna,	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC.	%	Anda-	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov.		Cat.				lusia		Ext.		Aragó	
Pedralbes - Nord	751	52	94	6	101	7	50	3	103	7	143	10	129	9
Pedralbes (resta) *	5821	57	571	6	663	6	345	3	499	5	859	8	716	7

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSION

	Directius	%	Prof.	%	Artesans	%	Administ., venedors, Quadres intermedis	%	Obrers	%
			liberals							
Pedralbes Nord	77	14	69	12	68	12	136	25	203	37
Pedralbes (resta) *	556	17	732	23	249	8	900	28	760	24

A la vista de les dues taules es comprova que Pedralbes Nord, que en l'estudi demogràfic de les barriades i dels barris de Barcelona hom ha denominat "Sant Pere Màrtir", és un barri de menys nivell socio - econòmic que la resta de la barriada de Pedralbes. Tanmateix, i com es comprovarà a partir de l'anàlisi de la població, altres característiques com l'any d'arribada a Barcelona, l'edat etc. són molt diferenciadores del barri respecte als de Zona Universitària i Pedralbes.

* Inclou el barri de Pedralbes més el barri de la Zona Universitària

9. Camp d'en Grassot- Mn.Cinto

(límits : Bailèn-Provença-Nàpols-Travessera de Gràcia)

Una bona part del territori de l'A.VV del Camp d'en Grassot es sobreposava al que havia assenyalat com a propi per al seu treball l'A.VV de Mossèn Cinto. En tractar el punt 3, ja s'ha explicat que aquesta darrera havia canviat, per acoblar-se a la barriada de la Dreta de l'Eixample, els seus límits territorials. En fer-ho, el problema de coincidència de territori amb l'A.VV de Camp d'en Grassot quedà, en part, resolt, tot i que, per assenyalar acuradament els límits d'un i altre, es va tenir en compte el criteri de la trama urbana i el de les característiques de la població.

Respecte a aquesta zona hi hagué, però, una altra qüestió problemàtica: el Camp d'en Grassot havia estat un barri de Gràcia, i es posà en entredit, no la seva existència com a barri, sinó la seva inclusió a la barriada de la Sagrada Família.

Per a refermar la pertinença del Camp d'en Grassot a la Sagrada Família es van comparar les característiques de les respectives poblacions, ja que la trama urbana era clarament, i, sense majors necessitats d'anàlisi, idèntica a la de la Sagrada Família.

Les dades sobre la població que serviren de base per ratificar les esmentades qüestions queden resumides a les taules següents:

DISTRIBUCIÓ SEGONS EL LLOC D'ORIGEN

	Barna.	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Anda-	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov.		Cat.				lusia		Ext.		Aragó	
mp.Grassot-Mn.Cinto	10078	59	977	6	1439	8	833	5	772	4	1218	7	1430	8
Sagrada Fam.	49179	55	4505	5	6837	8	4805	5	5372	6	7629	8	8889	10
cia	55959	60	4719	5	6737	7	4320	5	5335	6	6717	7	7630	8
ta de l'Eixample	34200	56	3934	6	4902	8	2405	4	3125	5	4902	8	5403	9
Camp			1318	6	1889	8	1078	5	1173	5	1683	8	2002	8

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

	Directius		% Prof. liberals	% Artesans	Administ. venedors, % Quadres intermedis		% obrers	%		
C. Grassot-Mn.Cinto	543	9	570	9	209	3	2563	41	2352	38
la Sagrada Família	2420	8	2409	8	1014	3	14098	44	12237	38
Gràcia	2691	8	2694	8	2246	6	13607	38	14118	40
Dreta de l'Eixample	2215	9	3883	17	1037	4	8256	35	8054	34
el Camp d'en Grassot	714	8	785	9	296	3	3628	43	3087	36

Observi's a les taules les següents qüestions:

1. similitud de la zona analitzada amb la resta del barri del Camp d'en Grassot
2. diferències existents entre la zona i la Dreta de l'Eixample, especialment en el que es refereix a la distribució de les professions : mentre la Dreta de l'Eixample compta amb un 17% de professionals liberals, la zona en li tigi en té solament un 8%, que és una proporció molt similar a la de la Sagrada Família i a la del Camp d'en Grassot.
3. La major similitud entre Camp d'en Grassot i la Sagrada Família, en comparació amb Gràcia. Aquesta darrera barriada té majors percentatges de treballadors i artesans.

10. La Salut-Gràcia

(límits : Torrent de les Flors-Providència- Sardenya i Travessera de Dalt)

No fa pas gaires anys que el barri de la Salut arribava fins més avall de la Travessera de Dalt, però la conversió d'aquesta en via ràpida de circulació ha segregat una bona part del barri de la Salut, lligant-lo, cada cop més, amb la resta de Gràcia.

Més que les característiques de la població, tot i que aquestes són idènti-

tiques a les de Gràcia, el que es va tenir en compte foren les dificultats de relació entre la part de dalt i la de baix de la Travessera, relació que ha disminuït encara més quan a la Salut s' ha ubicat un mercat.

11. Navas-el Clot

(límits : Av. P. Claret-Espronedada-Múrcia - Trinxant)

Fou, potser, la zona més conflictiva a l'hora de senyalar els límits entre els diferents barris i barriades. Navas s'havia desenvolupat entre la Sagrera i el Clot, i havia pres consciència de barri individualitzat, en gran part pel treball desenrotllat per l'A.VV de l'indret.

Els problemes que es plantejaren foren diversos:

1. Existia realment el barri de Navas?
2. Quins havien de ser els seus límits?
3. Formava part de la barriada del Clot-Camp de l'Arpa o les pautes de relació dels seus veïns l'havien anat apropant a la de la Sagrera?

Per indagar aquestes qüestions es realitzaren una sèrie de treballs: uns fets per l'A.VV de Navas i per la del Clot, i uns altres realitzats per encàrrec de l'Ajuntament (1)

Els resultats més importants d'aquests treballs foren els següents:

1. Un 68% dels qui viuen a la zona afirmaven viure a Navas; un 7% deia que vivia en el Clot, un 4% citava com a nom del barri el del Camp de l'Arpa, un 19% la Sagrera i la resta d'entrevistats esmentava altres denominacions, corresponents als barris de l'entorn.(2)

(1) METRA SEIS MARKETING, Estudio sobre estado de zonas (Navas), Madrid, desembre de 1980

(2) Foren fetes i processades un total de 299 entrevistes per a la zona de Navas.

2. La utilització que els veïns de Navas feien dels equipaments i serveis del barri de la Sagrera era molt superior al que feien dels del Clot (vegi's gràfic de la pàg següent)
3. La consideració que vivien a Navas s'estenia a ambdues bandes del carrer de Navas de Tolosa i arribava, per la banda oposada, fins al carrer Felip II.

A partir d'aquestes consideracions es va senyalar el barri de Navas, concretant-ne els límits, dins la barriada de la Sagrera.

L'anàlisi de les característiques de la població de Navas i la de dels barris del seu entorn és, en aquest cas, molt secundària. Malgrat tot s'ha cregut interessant l'incloure-la :

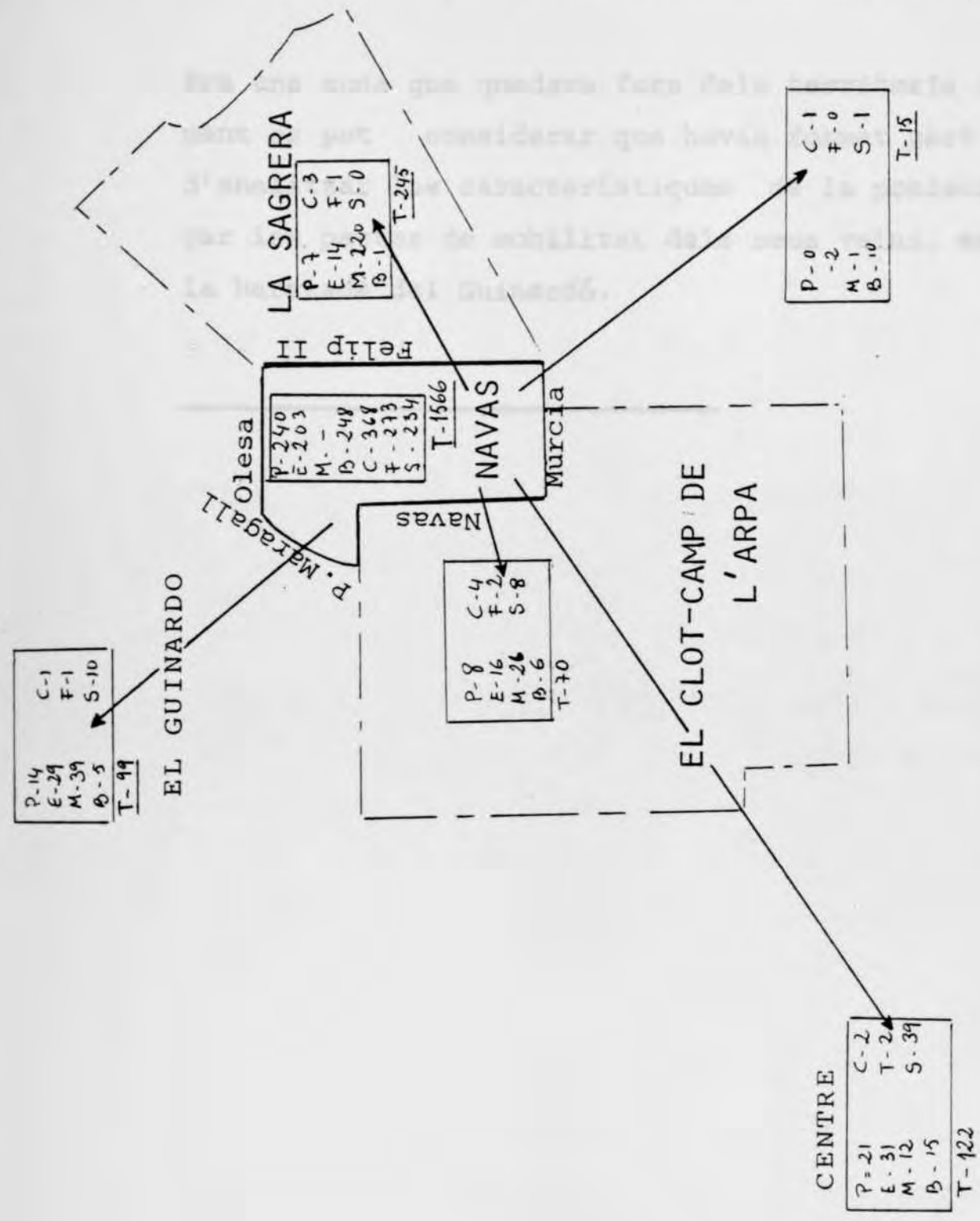
DISTRIBUCIÓ SEGONS LLOC D'ORIGEN

	Barna	%	Resta	%	Resta	%	PP.CC	%	Anda-	%	Cast.	%	Nord	%
			Prov		Cat				lusia		Ext.		Aragó	
Navas-el Clot	7034	53	742	6	1004	8	692	5	765	6	1110	8	1260	9
el Clot	39003	56	3128	4	4214	6	3630	5	5405	8	6134	9	6201	9
la Sagrera	23898	52	1907	4	2424	5	2293	5	4518	10	5834	13	4358	9

DISTRIBUCIÓ SEGONS PROFESSIONS

	Directius	%	Prof.	%	Artesans	%	Administ., venedors, Quadres inter.	%	Obrers	%
			liberals							
Navas-el Clot	45	3	139	10	40	3	734	52	447	32
el Clot	1362	5	1280	5	636	3	10334	41	11332	45
la Sagrera	658	4	902	5	520	3	7289	44	7224	44

Queden clares les característiques diferencials de Navas respecte als barris de l'entorn : una població amb un nivell sócio-econòmic molt més elevat que la de la Sagrera i la del Clot, on dominen, especialment, els quadres intermedis.

LLEGENDA

P-perruqueria	C-comerç
E-escola	F-farmàcia
M-mercat	S-transport
B-banc	

UTILITZACIÓ DE SERVEIS
I EQUIPAMENTS
BARRI DE NAVAS

12. Passeig Maragall

(límits : Passeig Maragall-R. Albó-Federico Mayo-Tàrrega-Garcilaso-
Concepció Arenal-Olesa-Passeig Maragall)

Era una zona que quedava fora dels territoris de les AA.VV. Històricament es pot considerar que havia format part del Guinardó. Després d'analitzar les característiques de la població de l'indret i d'indagar les pautes de mobilitat dels seus veïns, es va decidir incloure-la a la barriada del Guinardó.
